

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Artauto Šimkaus,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos: problemos ir perspektyvos

Vadovas: Lekt. Gintautas Bartkus

Recenzentas: Lekt. Lina Mikaloniene

**Vilnius,
2011**

Turinys

Turinys	2
1. Bendrovių įsisteigimo laisvė ir jos įtaka Europos Sąjungos susivienijimų teisinėms formoms	8
1.1. Bendrovių įsisteigimo laisvė ir jos ribos	8
1.1.1. Bendrovių įsisteigimo laisvės reglamentavimas Europos Sąjungos teisėje	8
1.1.2. Europos Teisingumo Teismo praktika dėl bendrovių įsisteigimo laisvės	12
1.1.3. Dabartinės bendrovių įsisteigimo laisvės ribos	20
1.2. Bendrovių įsisteigimo laisvės įtaka Europos Sąjungos susivienijimų teisinėms formoms	22
2. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų tikslai ir esamo reguliavimo tinkamumas tikslams pasiekti	23
2.1. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų tikslai	24
2.2. Europos Ekonominių Interesų Grupė (EEIG)	29
2.3. Europos Bendrovė (SE)	38
2.4. Europos Kooperatinė Bendrovė (SCE)	51
3. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų perspektyvos	57
3.1. Planuojamos įtvirtinti Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos	58
3.1.1. Europos privačioji Bendrovė (SPE)	58
3.1.2. Europos fondas (EF)	63
3.1.3. Europos asociacija (EA)	67
3.1.4. Europos savitarpio finansavimo fondas (ME)	70
3.2. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvos	74
Išvados	76
Literatūros sąrašas	78
SANTRAUKA	87
ZUSAMMENFASSUNG	Error! Bookmark not defined. 88

Ižanga

Temos aktualumas. Vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos tikslų yra bendros vidaus rinkos sukūrimas ir jos funkcionavimo užtikrinimas atitinkamomis priemonėmis. Tokio tikslo įgyvendinimas lemia poreikį Europos Sąjungos mastu imtis priemonių šiam tikslui pasiekti. Tokiomis priemonėmis gali būti įvairūs veikimo variantai, tačiau viena iš svarbiausių priemonių šiam tikslui įgyvendinti yra atitinkamos teisinės sistemos, konkrečiai – Europos Sąjungos bendrovių teisės (toliau darbe – ES bendrovių teisė), sukūrimas, kuris leistų bendrai vidaus rinkai normaliai ir efektyviai funkcionuoti, skatintų Europos Sąjungos valstybių narių verslo subjektus aktyviai tarpusavyje bendradarbiauti įvairiomis formomis, bei užtikrintų tokių santykių stabilumą, atitinkamų teisių ir interesų apsaugą.

Europos Sąjungos bendrovių teisės vystymasis yra paremtas trimis išeities taškais: pirma, teisės vienodinimas; antra, bendrovių mobilumo Europos Sąjungoje užtikrinimas; trečia, Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų sukūrimas.¹ Aktyvūs veiksmai matomi visose šiose srityse: teisės vienodinimo srityje harmonizuojant ir vienodinant įmonių teisę Europos Sąjungos mastu, Europos Teisingumo Teismas savo sprendimuose apibrėžė bendrovių įsisteigimo laisvės ribas bei sukonkretino šios laisvės turinį. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų sukūrimo procese taip pat pasiekta reikšmingų rezultatų įtvirtinant tris supranacionalines susivienijimų teisinės formas. Tačiau vystantis Europos Sąjungos bendrovių teisei atsiranda ir problemų, susijusių tiek su kiekviena sritimi atskirai, tiek ir su šių sričių sąveika viena kitos atžvilgiu.

Pirma, Europos Teisingumo Teismo (toliau darbe – ETT) praktika apibrėžė ir išplėtė bendrovių įsisteigimo laisvės ribas, šiuo metu leidžiančias nacionalinėms bendrovių teisinėms formoms praktiškai nevaržomai veikti visose Europos Sąjungos valstybėse narėse. Tokiu būdu kyla nacionalinių bendrovių teisinių formų ir Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų tarpusavyo santykio problema, nes tampa neaišku, ar tokios supranacionalinės susivienijimų teisinės formos yra apskritai reikalingos, siekiant bendros vidaus rinkos įgyvendinimo ir funkcionavimo. Taip pat kyla klausimas, kuo Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos, esant tokioms įmonių įsisteigimo laisvės riboms, turėtų būti pranašesnės ar patrauklesnės už nacionalines bendrovių teisinės formas.

¹ DRYGALA, Tim. Stand und Entwicklung des europäischen Gesellschaftsrechts. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2/2004, p. 338.

Antra, šiuo metu jau yra įteisintos trys Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos – Europos Ekonominių Interesų Grupė (EEIG), Europos Kooperatinė Bendrovė (lot. *Societas Cooperativa Europaea*) ir Europos Bendrovė (lot. *Societas Europaea*). Įtvirtinant šias teisines formas buvo siekiama tam tikrų tikslų, bei norima sukurti instrumentą, leidžiantį naudotis ne vien nacionalinėmis bendrovių teisinėmis formomis, tačiau ir Europos Sąjungos teisės reglamentuojamomis bendrovių teisinėmis formomis. Tačiau šių teisinių formų įtvirtinimo procesas buvo ilgas ir prieštaringas, sukėlė daug diskusijų, o rengiami atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai buvo ne kartą keičiami ir tobulinami atsižvelgiant į įvairias aplinkybes. Dėl šios priežasties nėra aišku, ar įtvirtintos Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos atitinka joms keltus tikslus ir yra tikros supranacionalinės, Europos Sąjungos teisės, o ne nacionalinės valstybių narių teisės reguliuojamos teisinės formos.

Trečia, yra planuojama įtvirtinti dar keturias Europos Sąjungos susivienijimų teisines formas, t.y. Europos Privačiąją Bendrovę (lot. *Societas Privata Europaea*), Europos Fondą (vok. *Europäische Stiftung*), Europos Asociaciją (vok. *Europäischer Verein*) bei Europos Savitarpio Finansavimo Fondą (vok. *Europäische Gegenseitigkeitsgesellschaft*). Šių teisinių formų įteisinimas stringa dėl tam tikro pasipriešinimo ir nesutarimų, kaip šios teisinės formos turėtų būti reglamentuotos, todėl kyla klausimas, kokio šių teisinių formų reguliavimo turėtų būti siekiama, kad jis atitiktų Europos Sąjungos susivienijimų teisinėms formoms keliamus tikslus, bei kokio reguliavimo įtvirtinimo galima pagrįstai tikėtis, nes nuo to priklauso šių teisinių formų savarankiškumas, populiarumas bei jų panaudojimo praktikoje galimybės.

Ketvirta, atsižvelgiant į jau įtvirtintą Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų reguliavimą ir į galimą planuojamą įtvirtinti teisinių formų reguliavimą, nėra aiškios Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų perspektyvos ateityje.

Darbo tikslai ir uždaviniai. Pagrindinis šio darbo tikslas – nustatyti pagrindinius ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo tikslus ir įvertinti šių teisinių formų reguliavimo atitikimą nustatytiems tikslams, ir atsižvelgiant į jau įtvirtintą bei ateityje galimą Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų reguliavimą, pateikti galimas Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvas. Šiame darbe taip pat yra keliamas tikslas nustatyti dabartines Europos Sąjungos teisėje įtvirtintos įmonių įsisteigimo laisvės ribas ir jų įtaką Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų reikalingumui bei patrauklumui.

Darbo objektas. Atsižvelgiant į darbo temą, jos problematiką ir apsibrėžtus darbo tikslus bei uždavinius, darbo objektas išskirtinas į tokias dalis:

Pirma, siekiant nustatyti, ar ES susivienijimų teisinės formos yra reikalingos, atsižvelgiant į įsisteigimo laisvės ribas, bei siekiant nustatyti, kokie yra ES susivienijimų teisinių formų privalumai prieš ES susivienijimų teisines formas, darbe yra nustatinėjamos įsisteigimo laisvės ribos nacionalinių teisinių formų bendrovėms ir jų galimybės vykdyti veiklą visos Europos Sąjungos teritorijoje. Tuo tikslu analizuojama ES pirminės teisės nuostatos, įtvirtinančios įsisteigimo laisvę bei sukuriančios šiai laisvei įtvirtinimo pagrindą, taip pat analizuojama svarbiausia su įsisteigimo laisve susijusi Europos Teisingumo Teismo praktika, kurios dėka yra apibrėžiamos įsisteigimo laisvės ribos. ES antrinė teisė yra minima tik fragmentiškai ir tik tiek, kiek tai susiję su įsisteigimo laisvės ribomis, tačiau plačiau neanalizuojama tiek dėl antrinės ES teisės mažesnės svarbos įsisteigimo laisvės ribų nustatymo klausimui, tiek dėl darbo apimties apribojimų.

Antra, siekiant išsiaiškinti ES susivienijimų teisinių formų tikslus, patikrinti šių teisinių formų reglamentavimo tinkamumą keliamiems tikslams pasiekti bei ES susivienijimų teisinių formų savarankiškumą, yra nagrinėjama su šioms teisinėms formoms keliamais tikslais susijusi ES pirminė teisė, ES susivienijimų teisines formas tiesiogiai reglamentuojantys ES reglamentai ir direktyvos, bei su šių teisinių formų įtvirtinimu susiję paruošiamieji dokumentai ir kiti reikšmingi dokumentai, tokie kaip ekspertų išvados ar viešųjų konsultacijų medžiaga. Pažymėtina, kad, siekiant darbo tikslų ir uždavinių, darbe yra analizuojamos tik svarbiausios ES teisės, reglamentuojančios ES susivienijimų teisines formas, nuostatos, susijusios su esminiais teisinių formų požymiais ir ypatumais, padedančios atskleisti šių teisinių formų reguliavimo esmę ir patikrinti jų atitiktį teisinėms formoms keliamiems tikslams. Darbe nėra siekiama pateikti išsamios kiekvienos ES susivienijimų teisinės formos normų ir reglamentavimo analizės, todėl darbe nėra analizuojamos šių teisinių formų reglamentavimo detalės ar su kitomis nei bendrovių teisei priskirtinomis sritimis susiję klausimai. Darbe taip pat nesiekama pateikti ES susivienijimų teisinių formų pritaikymo praktikoje tyrimo, todėl su praktiniu šių teisinių formų pritaikymu susiję klausimai analizuojami tik tiek, kiek tai gali padėti atskleisti reglamentavimo ypatumus ar trūkumus bei įvertinti ir nustatyti galimas ES susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvas.

Trečia, norint išsiaiškinti, kokio reguliavimo turėtų būti siekiama įtvirtinant naujas ES susivienijimų teisines formas, bei kokio reguliavimo galima tikėtis, yra analizuojamas jau įtvirtintų teisinių formų reglamentavimas, paruošiamieji bei darbiniai su šių teisinių formų įtvirtinimu susiję dokumentai bei poveikio vertinimo ataskaitos, viešųjų konsultacijų medžiaga ar ekspertų dokumentai. Pažymėtina, kad siekiant paminėto tikslo yra analizuojami

tik pagrindiniai šių teisinių formų reglamentavimo ypatumai ir bruožai, kaip tai daroma analizuojant jau įtvirtintas ES susivienijimų teisinės formas. Dėl šios priežasties darbe nėra analizuojamos šių teisinių formų reglamentavimo detalės ar su kitomis sritimis nei bendrovių teisė susiję klausimai.

Nacionalinių valstybių narių teisinis reguliavimas darbe yra minimas tik tiek, kiek to reikia norint atskleisti ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimo ypatumus, galimai perimtus iš nacionalinių valstybių narių teisės, ar kiek to reikia norint paaiškinti tam tikras sąvokas arba istorinės raidos ypatybes, nes darbe nėra siekiama pateikti lyginamosios ES susivienijimų teisinių formų ir panašių nacionalinių teisinių formų analizės.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami šie mokslinių tyrimų metodai – istorinis, teleologinis, lyginamasis, loginis bei precedentinis.

Istorinis tyrimo metodas darbe naudojamas nustatant ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo procesus, jų istorinę raidą, padedančią atskleisti esmines ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo bei joms keliamų tikslų priežastis. Šis tyrimo metodas taip pat naudojamas analizuojant pirminius ES susivienijimų teisinių formų reguliavimo aspektus, bei nustatant ES teisėje įtvirtintos įsisteigimo laisvės ribų pokyčius nuo šios laisvės įtvirtinimo. Istorinis tyrimo metodas pasireiškia nustatant EEIG, SE, taip pat SPE teisinių formų įtvirtinimo istorinę raidą bei šių teisinių formų tikslų ar reguliavimo pokyčius.

Teleologinis tyrimo metodas darbe naudojamas analizuojant ir atskleidžiant ES susivienijimų teisinėms formoms keliamus bendrus ir kiekvienai ES susivienijimų formai atskirai keliamus tikslus, taip pat analizuojant pirminėje ES teisėje įtvirtintą įsisteigimo laisvės prasmę bei jos ribas. Šis metodas pasireiškia ES pirminės teisės, Europos Komisijos pateikiamų projektų tikslų bei reikšmės, Europos Komisijos baltosios knygos dėl vidaus rinkos sukūrimo, taip pat antrinės ES teisės, įtvirtinančios ES susivienijimų teisinės formas, analizėje bei kitų dokumentų prasmės ir jų tikslų nustatyme. Teleologinis tyrimo metodas taip pat pasireiškia analizuojant ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimą bei tokio šių teisinių formų reglamentavimo prasmę.

Lyginamasis tyrimo metodas darbe naudojamas ES susivienijimų teisinių formų koncepcijos bei atskirų teisinių formų reguliavimo ir keliamų tikslų analizėje, taip pat šių teisinių formų reglamentavimo, koncepcijų bei tikslų tarpusavio santykio ir panašumų bei skirtumų nustatyme. Šis tyrimo metodas pasireiškia nustatant EEIG teisinės formos bei kitų teisinių formų pirmtakų nacionalinėje teisėje koncepcijos ir reguliavimo tam tikrus panašumus. Be to, lyginamasis tyrimo metodas darbe reikšmingas tokių teisinių formų kaip

SE, SCE ir SPE tarpusavio panašumų nustatymui ir tyrimui bei kitų ES susivienijimų teisinių formų atitinkamo panašumo tikslų, reglamentavimo ar koncepcijos atžvilgiu nustatymui.

Loginis tyrimo metodas darbe naudojamas vertinant ES susivienijimų teisinių formų tikslų ir šių teisinių formų reglamentavimo atitiktį bei šių teisinių formų ateities perspektyvų nustatymui. Šis tyrimo metodas taip pat naudojamas pateikiant atitinkamą nuomonę dėl teisinių formų reglamentavimo tinkamumo tikslams pasiekti, tokio reglamentavimo patrauklumo ir reikalingumo, taip pat siūlant atitinkamus šių teisinių formų reguliavimo pakeitimus bei formuluojant išvadas, padarytas atlikus analizuojamų klausimų analizę.

Precedentinis tyrimo metodas darbe naudojamas analizuojant ES pirminėje teisėje įtvirtintos įsisteigimo laisvės ribų nustatymo klausimą. Šis tyrimo metodas pasireiškia nagrinėjant su įsisteigimo laisve susijusias Europos Teisingumo Teismo bylas, kurių analizė padeda išsiaiškinti ES pirminės teisės normų, įtvirtinančių įsisteigimo laisvę, prasmę, reikšmę ir tikrąjį šių normų turinį, taip pat padeda nustatyti įsisteigimo laisvės ribas bei apimtį.

Darbo originalumas. Lietuvoje šia tema, analizuojančia visų ES susivienijimų teisinių formų problemas bei perspektyvas, taip pat atsižvelgiant į bendrovių įsisteigimo laisvės ribas bei jos įtaką ES susivienijimų teisinėms formoms, mokslinio tyrimo darbų nėra atlikta. Yra atlikta tik keletas mokslinio tyrimo darbų, analizuojant atskirų ES susivienijimų teisinių formų, konkrečiai Europos privačiosios bendrovės, reguliavimą ar tokio reguliavimo projektus. Dėl šių priežasčių, taip pat atsižvelgiant į tai, kad darbas yra rašomas atsižvelgiant į nuostatas dėl intelektinės nuosavybės nepažeidimo, šis darbas yra originalus, o darbo tema aktuali ir nenagrinėta literatūroje lietuvių kalba.

Svarbiausi šaltiniai. Literatūros lietuvių kalba, analizuojančios ES susivienijimų teisine formas, neskaitant ES teisės aktų vertimų į lietuvių kalbą, praktiškai nėra, išskyrus keletą iš užsienio kalbų išverstų monografijų, nagrinėjančių ES materialinę ar ES bendrovių teisę. Kitomis kalbomis literatūros, analizuojančios ES susivienijimų teisine formas ar bendrovių įsisteigimo laisvę yra kur kas daugiau. Todėl darbe yra naudojami daugiausiai užsienio kalba parašyti šaltiniai.

Svarbiausi šio darbo šaltiniai, neskaitant ES teisės aktų ar jų projektų, reglamentuojančių ES susivienijimų teisine formas, yra: Karsten Schmidt fundamentalus darbas „*Gesellschaftsrecht*“, analizuojantis ES susivienijimų teisine formas bei kompleksiskai aprašantis visą Vokietijos bendrovių teisę; Manuel Rene Theisen knyga „*Die Europäische Aktiengesellschaft*“, išsamiai analizuojanti Europos Bendrovės (SE) teisinę

formą; Wolfgang Kilian darbas „*Europäisches Wirtschaftsrecht*“, išsamiai perteikiantis esminius Europos Sąjungos vidaus rinkos klausimus.

1. Bendrovių įsisteigimo laisvė ir jos įtaka Europos Sąjungos susivienijimų teisinėms formoms

1.1. Bendrovių įsisteigimo laisvė ir jos ribos

Norint išanalizuoti su Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų panaudojimu praktikoje ir jų teisiniu reguliavimu susijusias problemas bei atskleisti galimas šių teisinių formų perspektyvas, autoriaus nuomone, yra reikalinga išsiaiškinti pagal ES valstybių narių nacionalinę teisę galimų įsteigti bendrovių galimybes aktyviai dalyvauti ES vidaus rinkoje ir plėtoti santykius su kitomis bendrovėmis, veikiančiomis kitose valstybėse narėse bei galimybes pačioms bendrovėms vykdyti veiklą kitų valstybių narių teritorijose. Tokia apžvalga ir analizė padeda atskleisti ES susivienijimų teisinių formų panaudojimo praktikoje galimybes, šių teisinių formų pasirinkimo motyvus, jų patrauklumą ir privalumus nacionalinių bendrovių atžvilgiu ir galimas ateities perspektyvas Europos Sąjungos vidaus rinkoje.

1.1.1. Bendrovių įsisteigimo laisvės reglamentavimas Europos Sąjungos teisėje

Europos ekonominė bendrija (toliau tekste – EEB) buvo įkurta 1957 metais, Belgijai, Vokietijai, Prancūzijai, Italijai, Liuksemburgui ir Nyderlandams pasirašius 1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartį (toliau šiame skyriuje – Romos sutartis).² Šios sutarties preambulėje susitariančios valstybės numatė, kad bendrais veiksmais siekia užtikrinti savo šalių ekonominę ir socialinę pažangą bei imtis suderintų veiksmų patvariai plėtrai, subalansuotai prekybai ir sąžiningai konkurencijai užtikrinti ir tokiu būdu nuolat gerinti savo tautų gyvenimo ir darbo sąlygas.³ Sutarties I ir III dalyse susitariančios šalys taip pat įtvirtino reikšmingas keturias laisves: laisvą prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimą EEB viduje. Tokiu laisvo judėjimo EEB viduje principų nustatymu buvo siekiama

² 1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija. OL, 2006 C 321, p. 37.

³ *Ibidem*, p. 43.

palengvinti minėtų tikslų įgyvendinimą ir imantis atitinkamų priemonių pasiekti bendros vidaus rinkos funkcionavimo.

Romos sutarties 43 str. 1 d. įtvirtintas vienos valstybės narės nacionalinių subjektų įsisteigimo laisvės kitos valstybės narės teritorijoje apribojimų draudimas. Draudžiami ir apribojimai vienos valstybės narės nacionaliniams subjektams, įsisteigusiems kitos valstybės narės teritorijoje, steigti atstovybės, padalinius ar dukterines bendroves. Minėtasis straipsnis turi būti suprantamas kartu su 48 str. 1 d., kurioje nustatyta, kad bendrovės arba firmos, įkurtos pagal valstybės narės teisę ir Bendrijoje turinčios savo registruotas buveines, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą yra prilyginamos tos valstybės narės pilietybę turintiems fiziniams asmenims.⁴

1992 m. vasario 7 d. pasirašytoje Europos Sąjungos sutartyje⁵ asmenų judėjimo laisvė išliko vienu iš Europos Bendrijos prioritetų, norint įgyvendinti bendros vidaus rinkos funkcionavimą. 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Europos Sąjungos sutarčiai (toliau tekste – ES sutartis) ir Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau tekste – SESV)⁶ Europos Sąjunga kaip organizacija buvo reformuota, tačiau įsisteigimo teisė kaip ir anksčiau liko įtvirtinta, nors ir kitoje, IV SESV dalyje, atitinkamai 49 str. ir 54 str.

Taigi, šiomis teisės normomis yra įtvirtinama teisė tiek fiziniams, tiek ir juridiniams asmenims laisvai persikelti iš vienos valstybės narės į kitą ir kitoje valstybėje narėje įsisteigti. Fizinio asmens atveju įsisteigimo laisvės apimtis yra pakankamai aiški ir nekelia daug diskusijų, nes ji yra konkrečiau detalizuojama, tuo tarpu juridinių asmenų atveju įsisteigimo laisvės apimtis nėra tokia aiški, jos ribų negalima nustatyti nagrinėjant vien tik Romos sutarties ar ES sutarties nuostatas dėl įsisteigimo laisvės. Kitaip negu fiziniai asmenys, bendrovės yra teisės, tiksliau nacionalinės teisės kūriniai: jos egzistuoja tik dėka skirtingų nacionalinės teisės aktų, nustatančių jų steigimo ir veiklos tvarką. Už valstybės, kurioje bendrovė yra įsteigta, ribų bendrovės egzistavimas priklauso nuo to, ar kita valstybė yra pasirengusi pripažinti ją kaip korporacinį darinį.⁷ Taigi, kyla klausimas, kokia yra įsisteigimo laisvės apimtis juridinių asmenų, bendrovių atžvilgiu.

Toliau analizuojant ES sutarties nuostatas dėl bendrovių įsisteigimo teisės pirmiausia reikėtų apsibrėžti ir aptarti kelias galimas bendrovių įsisteigimo rūšis, o tuo pačiu ir jų

⁴ *Ibidem*, p. 59, 61.

⁵ 2010 m. kovo 30 d. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. OL, 2010 C 83, p. 1

⁶ 2010 m. kovo 30 d. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. OL, 2010 C 83, p. 1.

⁷ EDWARDS, Vanessa. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. 1–asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2002. p. 338.

sąvokas. Bendrovė įgyvendindama įsisteigimo teisę kitoje valstybėje narėje tai gali padaryti keliais būdais – pirminio įsisteigimo ir antrinio įsisteigimo būdu.

Pirminio įsisteigimo atveju vienoje valstybėje narėje įsteigta bendrovė perkelia savo būstinę į kitą valstybę narę,⁸ tuo pačiu išsaugodama ryšį su pirmąja valstybe dėl to, kad ji šioje valstybėje yra įsteigta ir išsaugo joje registruotą buveinę.⁹ Antrinis įsisteigimas savo ruožtu reiškia, kad bendrovė priimančiojoje valstybėje įsteigia savo padalinius, atstovybes ar dukterines bendroves.¹⁰

Taigi, analizuojant ES sutarties 49 str. (EB sutarties 43 str.) atrodytų, kad šiuo straipsniu bendrovių antrinio įsisteigimo teisė, t.y. teisė steigti kitoje valstybėje narėje atstovybes, filialus ir dukterines bendroves yra užtikrinta pakankamai aiškiai, nes tai išplaukia iš pašios straipsnio formuluotės. Bendrovių antriniam įsisteigimui palengvinti bei bendrovių teisės harmonizavimui buvo priimta eilė ES direktyvų, reguliuojančių tam tikrus su bendrovių įsisteigimu susijusius klausimus, padedančius tiek įgyvendinti bendrovių įsisteigimo teisę, tiek apsaugoti kitų valstybių narių bendroves bei jų interesus, joms dalyvaujant santykiuose su kitų valstybių narių bendrovėmis.

Šiame skyriuje bus nagrinėjamos tik kelios Direktyvos, labiausiai susijusios su ES teisėje įtvirtinta bendrovių įsisteigimo teise. Visų pirma paminėtina 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB,¹¹ iš dalies pakeista 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/58/EB,¹² kuria buvo siekiama harmonizuoti bendrovėms taikomus viešumo reikalavimus, aplinkybes, kurioms esant bendrovės sudaryti sandoriai bus galiojantys, taip pat taisykles dėl bendrovių įsteigimo negaliojimo.¹³ Tačiau ši direktyva, kaip numatyta jos preambulėje, yra taikoma tik bendrovėms, kurių turtinė atsakomybė yra ribojama akcijomis, ar kitaip ribotos turtinės atsakomybės bendrovėse, nes jų veikla dažniausiai peržengia nacionalinių valstybių narių teritorijų sienas. Šia direktyva buvo harmonizuoti viešumo reikalavimai tam tikrai, su bendrovėmis susijusiai informacijai. Ši direktyva buvo pirmasis žingsnis, harmonizuojantis skirtingų valstybių narių teisini

⁸ BARNARD, Catherine. *Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturiolais laisvės: Laisvas asmuo, paslaugų ir kapitalo judėjimas*. 1-asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2006. 2 tomas, p. 116.

⁹ *Cit. Op.* 7, p. 376.

¹⁰ *Cit. Op.* 8, p. 116.

¹¹ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo. OL, 1968 L 65, p. 8.

¹² 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų. OL, 2003 L 221, p. 13.

¹³ *Cit. op.* 9, p. 31.

reguliuojamą dėl tam tikros informacijos apie bendroves išviešinimą, tuo palengvindamas santykius tarp skirtingų valstybių narių nacionalinių bendrovių, taip pat užtikrindamas trečiųjų, su bendrovėmis susijusių šalių interesus. Tačiau tokių bendrų taisyklių dėl informacijos viešumo nustatymas taip pat yra svarbus ir bendrovių antrinio įsisteigimo teisės įgyvendinimui, nes esant tokioms taisyklėms bendrovė gali žinoti, kokią konkrečiai informaciją, koku būdu ir kam reikia pateikti tiek savo įsisteigimo valstybėje, tiek įsisteigus kitoje valstybėje narėje.

Taip pat paminėtina 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB,¹⁴ kuri yra skirta įtvirtinti privalomus reikalavimus dėl tam tikros su bendrovių filialais susijusios informacijos pateikimo. Jeigu vienoje valstybėje narėje įsikūrusi bendrovė siekia įgyvendinti savo įsisteigimo teisę kitoje valstybėje narėje steigdama bendrovės filialą, šis, neturėdamas bendrovės statuso, neprivalės paklusti reikalavimams, nustatytiems valstybėje narėje, kurioje yra įsteigtas filialas. Tokiu būdu, nors informacija apie bendrovę bus prieinama jos registravimo vietos valstybėje, ji gali būti sunkiai prieinama tretiesiems asmenims, palaikantiems santykius su bendrove per jos filialą. Šis skirtumas faktiškai pasunkina tiek bendrovės teisių, susijusių su įsisteigimu, tiek trečiųjų asmenų interesų tam tikrais atvejais apsaugą.¹⁵ Tokiu būdu šioje direktyvoje nustatyti reikalavimai dėl tam tikros informacijos pateikimo prisideda tiek prie bendrovių įsisteigimo teisės įgyvendinimo, tiek ir prie kitose valstybėse narėse esančių trečiųjų asmenų, kurie palaiko santykius su bendrove per jos filialą, teisių ir interesų apsaugos.

Kaip matyti, ES teisėje įtvirtinta bendrovių įsisteigimo laisvė nors ir yra aiškiai deklaruojama ES pirminėje teisėje, taip pat bendrovių teisės srityje yra priimta nemažai antrinių ES teisės aktų, harmonizuojančių bendrovių teisę ES mastu, taip pat ir padedančių bendrovėms įgyvendinti antrinį įsisteigimą kitose valstybėse narėse, tačiau pati įsisteigimo laisvės apimtis ir jos ribos ES teisės aktuose nėra konkrečiai ir apibrėžtai nustatytos ar kitaip įvardintos. Didžiausią įtaką bendrovių įsisteigimo teisės ribų ir apimties nustatymo klausimui padarė Europos Teisingumo Teismas savo praktikoje, nagrinėdamas su bendrovių įsisteigimo teise susijusias bylas. Dėl šios priežasties yra būtina išsamiau išanalizuoti ETT praktiką su bendrovių įsisteigimo teise susijusiose svarbiausiose bylose, kurių pagrindu būtų galima spręsti apie šios teisės apimtį bei ribas.

¹⁴ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai. OL, 1989 L 395, p. 36.

¹⁵ EDWARDS, Vanessa. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. 1–asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2002, p.216.

1.1.2. Europos Teisingumo Teismo praktika dėl bendrovių įsisteigimo laisvės

Kaip minėta, Europos Teisingumo Teismas (toliau tekste – ETT) savo praktika padarė didžiausią poveikį bendrovių įsisteigimo laisvės ribų nustatymui, ypač pirminio įsisteigimo teisės klausimu. Būtent ETT precedentuose buvo išaiškinta bendrovių pirminio įsisteigimo teisė, jos apimtis bei kiti su šia teise susiję klausimai.

Dėl šių priežasčių toliau bus analizuojamos svarbiausios ir didžiausią įtaką bendrovių mobilumui tarp valstybių narių turėjusios bylos chronologine tvarka, nustatant, kokią pažangą ir įtaką tolesniam ES bendrovių teisės apskritai ir įsisteigimo laisvės vystymuisi turėjo kiekviena aptariama ETT byla.

Daily Mail byla. Europos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje C-81/87, *The Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.*¹⁶ yra pirmasis svarbus ETT sprendimas, nagrinėjęs bendrovių įsisteigimo laisvės klausimą. *Daily Mail*, pagal Jungtinės Karalystės teisę įsteigta investicinė bendrovė, turinti registruotą buveinę, centrinius valdymo ir kontrolės organus Jungtinėje Karalystėje (mokesčių teisės prasme bendrovės buvimo vieta buvo Jungtinė Karalystė) norėjo perkelti savo centrinius valdymo organus į Nyderlandus, kur buvo norima išvengti Jungtinės Karalystės teisėje įtvirtinto kapitalo prieaugio mokesčio sumokėjimo. Tam, kad bendrovės buvimo vieta mokesčių prasme būtų ne Jungtinė Karalystė, o Nyderlandai, reikėjo Jungtinės Karalystės finansų ministerijos sutikimo, kuri tokį sutikimą duoti atsisakė.¹⁷

Po derybų su Finansų ministerija, *Daily Mail* pradėjo teismo procesą Aukštajame Jungtinės Karalystės teisme, teigdama, kad EB sutarties 52 str. ir 58 str. suteikia jai teisę savo centrinius valdymo organus perkelti į kitą valstybę narę be tokio institucinio pritarimo, arba tokį pritarimą gauti be jokių papildomų sąlygų.¹⁸ ETT buvo klausima, ar EB sutarties 52 – 58 str. apriboja valstybei narei, kurioje bendrovė turi savo valdymo organus, galimybę neleisti išsikelti į kitą valstybę narę be tokio atitinkamos institucijos sutikimo, jeigu dėl to galėtų būti išvengta mokesčių nuo jau gautų pajamų mokėjimo. Taip pat buvo klausama ar esant tokio sutikimo reikalavimo galimybei, toks sutikimas gali būti neduotas, esant anksčiau minėtoms aplinkybėms.¹⁹

¹⁶ Europos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje C-81/87, *The Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* (1988), ECR I-5483.

¹⁷ EDWARDS, Vanessa. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. 1–asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 378.

¹⁸ *Cit. Op.* 16, 8 pastraipa.

¹⁹ *Ibidem*, 9 pastraipa.

ETT savo sprendime pažymėjo, kad EB sutarties nuostatos, garantuojančios steigimosi laisvę, iš esmės yra skirtos užtikrinti, kad užsienio fiziniai asmenys ir bendrovės jų buvimo vietos valstybėje būtų lygiateisiai su tos valstybės piliečiais, tačiau taip pat draudžia bendrovės kilmės valstybei trukdyti bendrovei, įsteigta pagal jos teisės aktus, steigti kitoje valstybėje narę.²⁰ Taip pat ETT pažymėjo, kad byloje ginčijami teisės aktai nenustatė jokių apribojimų bendrovei, įsteigta pagal Jungtinės Karalystės teisę, įgyvendinti steigimosi teisę steigiant kitoje valstybėje narę atstovybes, filialus ar antrines įmones. Tačiau kas susiję su bendrovės centrinių valdymo organų perkėlimu į kitą valstybę narę, kartu išsaugant savo teisinį subjektiškumą kaip Jungtinės Karalystės bendrovės, ETT pažymėjo, kad Bendrijoje egzistuoja esminiai skirtumai dėl to, ar nacionaliniai įstatymai leidžia tokį sandorį, ar ne ir šios problemos nėra išspręstos įsisteigimo teisę reglamentuojančiomis taisyklėmis, o jos turėtų būti sprendžiamos būsimais teisės aktais arba konvencijomis.²¹

Šioje byloje ETT pripažino antrinio įsisteigimo laisvę bendrovėms, įsteigtoms pagal valstybių narių teisę ir pasisakė dėl apribojimų tokiam įsisteigimo laisvės įgyvendinimui negalimumo. Kaip matyti iš ETT pasisakymų, *Daily Mail* byloje buvo paneigta galimybė perkelti bendrovės centrinius valdymo organus į kitą valstybę narę, tuo pačiu išsaugant bendrovės subjektiškumą. Taip pat buvo išreikšta nuomonė, kad pirminio bendrovių įsisteigimo problemos turi būti sprendžiamos ne ETT praktikos bendrovių įsisteigimo laisvės srityje būdu, tačiau priimant atitinkamus ES teisės ar nacionalinės teisės aktus.²²

Centros byla. Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*²³ parodė, kad ETT nusprendė bendrovių įsisteigimo laisvės įgyvendinimo klausimą išspręsti pats, nelaukdamas, kol tai bus padaryta priimant atitinkamus nacionalinės teisės aktus ar atitinkamus ES teisės aktus.²⁴

Du Danijos piliečiai Jungtinėje Karalystėje įsteigė *Centros Ltd.* bendrovę, kuri Jungtinėje Karalystėje turėjo savo registruotą buveinę, tačiau realios veiklos nevykdė. *Centros* padavė prašymą Danijos Prekybos ir bendrovių generalinei valdybai dėl bendrovės filialo Danijoje įregistravimo. Minėta institucija atsisakė įregistruoti bendrovės filialą, motyvuodama tuo, kad remiasi faktu, jog *Centros* nevykdo jokios komercinės veiklos

²⁰ *Ibidem*, 16 pastraipa.

²¹ *Cit. Op.* 17, p. 380.

²² KIENINGER, Eva-Maria. Internationales Gesellschaftsrecht nach „Centros“, „Überseering“ und „Inspire Art“: Antworten, Zweifel und offene Fragen. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 686.

²³ Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.

²⁴ KIENINGER, Eva-Maria. Internationales Gesellschaftsrecht nach „Centros“, „Überseering“ und „Inspire Art“: Antworten, Zweifel und offene Fragen. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 687.

Jungtinėje Karalystėje ir Danijoje iš tikrųjų siekė įsteigti ne filialą, bet pagrindinę bendrovės buveinę, taip norėdama apeiti nacionalinės teisės normas dėl minimalaus akcinio kapitalo dydžio. Paminėtina, kad Danijos uždarytų akcinių bendrovių įstatymas leido užsienio bendrovėms, turinčioms savo buveinę vienoje Europos Bendrijų valstybėje narėje, vykdyti veiklą Danijoje per filialą.

ETT šioje byloje nors ir pripažino, kad valstybė narė gali imtis atitinkamų priemonių, saugančių viešąjį interesą, tačiau Danijos institucijos atsisakymą įregistruoti bendrovės filialą dėl to, kad steigiant bendrovę kitoje valstybėje narėje buvo norėta išvengti Danijoje galiojančių reikalavimų dėl minimalaus akcinio kapitalo steigiant bendrovę, pripažino prieštaraujančiu įsisteigimo laisvei. Danijos argumentai dėl įsisteigimo teisės apribojimų, pateisinant juos viešojo intereso apsauga buvo atmesti dėl to, kad nėra pakankamai pagrindo siekti išvengti minimalaus akcinio kapitalo reikalavimų pripažinti viešuoju interesu, saugančiu bendrovės kreditorius, nes, kaip teigia ETT, tiek Danijos, tiek ir Jungtinės Karalystės kreditorių apsauga dėl trūkstamo bendrovės akcinio kapitalo būtų vienoda, jei ir bendrovė būtų pradėjusi vykdyti veiklą Jungtinėje Karalystėje. ETT taip pat išaiškino, kad vienos valstybės narės teisė pasirenkama dėl tam tikro joje įtvirtinto palankesnio reguliavimo, nėra piktnaudžiavimas įsisteigimo teise, o priešingai, tai skatina sveikintą konkurenciją tarp skirtingų teisės sistemų.²⁵

Tokiu savo sprendimu ETT dar kartą pripažino EB sutartyje įtvirtintą antrinio įsisteigimo laisvę bendrovėms, steigiant atstovybes, filialus ar antrines įmones, tačiau šiuo sprendimu buvo atitinkamai išplėsta antrinio bendrovių įsisteigimo teisės apimtis, pasakant, kad net ir realios veiklos nevykdanti bendrovė, ar bendrovė įsisteigusi kitoje valstybėje narėje tik dėl palankesnio reguliavimo toje valstybėje narėje, gali nevaržomai naudotis įsisteigimo teise. Tačiau tuo pačiu buvo patvirtinta galimybė valstybėms narėms riboti bendrovių įsisteigimo teisę viešojo intereso pagrindu, tačiau tik tokiu atveju, kai viešasis interesas yra pakankamai svarbus ir reikšmingas tokiam įsisteigimo teisės ribojimui.

Überseering byla. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendime byloje C-208/00, *Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*²⁶ ETT pasisakė dėl bendrovių įsisteigimo teisės įgyvendinimo, dviejų skirtingose valstybėse narėse egzistuojančių teorijų, pagal kurias nustatomas bendrovės teisnumas – t.y.

²⁵ KIENINGER, Eva-Maria. Internationales Gesellschaftsrecht nach „Centros“, „Überseering“ und „Inspire Art“: Antworten, Zweifel und offene Fragen. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 687.

²⁶ Europos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00, *Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (2002), ECR I-9919.

dėl buveinės vietos teorijos (vok. *Sitztheorie*) ir dėl bendrovės įsteigimo vietos teorijos (vok. *Gründungstheorie*), tiek dėl bendrovių pripažinimo kitose valstybėse narėse.

Šioje byloje pagal Nyderlandų teisę įsteigta bendrovė *Überseering BV* vykdė veiklą Vokietijoje. Vėliau visas šios bendrovės akcijas įsigijo Vokietijos piliečiai, o kilus teisminiam ginčui su kita bendrove, *Überseering BV* buvo laikoma perkėlusia savo faktinę buveinę iš Nyderlandų į Vokietiją. Dėl šios priežasties bendrovė, įsteigta pagal Nyderlandų teisę ir turinti faktinę savo buveinę Vokietijoje buvo pripažinta neteisnia, nes pagal Vokietijoje pripažintą buveinės vietos teoriją (vok. *Sitztheorie*) įmonės teisnumas nustatomas pagal teisę, taikomą jos faktinės buveinės buvimo vietoje – t.y. pagal Vokietijos teisę. Kadangi tokios įmonės teisnumas nustatomas pagal Vokietijos teisę, ji, pasak Vokietijos teismų, negali turėti nei teisių ir pareigų, nei būti teismo proceso šalis, nebent Vokietijoje ji būtų iš naujo įsteigta ir taip įgytų teisnumą pagal Vokietijos teisę.²⁷

ETT pabrėžė, kad kai pagal valstybės narės, kurios teritorijoje ji turi registruotą buveinę, teisės aktus įkurta bendrovė pagal kitos valstybės narės teisę yra laikoma perkėlusia savo faktinę buveinę į šią valstybę, EB sutarties 43 str. ir 48 str. draudžia paneigti minėtos įmonės teisnumą ir todėl gebėjimą būti ieškove ar atsakove jos nacionaliniuose teismuose, taip pat pasakydamas, kad minėti EB sutarties straipsniai reikalauja, jog priimančioji valstybė narė pripažintų bendrovės teisnumą ir gebėjimą būti ieškove ir atsakove teisme, turimą pagal kilmės valstybės teisę, t.y., kad minėti straipsniai reikalauja pripažinti bendrovės valstybėje narėje, jei jos yra teisėtai įsteigtos vienoje iš valstybių narių.

ETT šioje byloje taip pat atmetė Vokietijos argumentus dėl įsisteigimo laisvės ribojimo, kuris gali būti pateisinamas viešojo intereso buvimu, tiksliau, kreditorių apsaugos interesu, kuris pasireiškia per minimalaus akcinio kapitalo reikalavimą bendrovėms. Iš esmės buvo pakartoti *Centros* bylos argumentai, jog minimalaus akcinio kapitalo reikalavimai negali būti pripažįstami kaip viešasis interesas, galintis pateisinti įsisteigimo laisvės ribojimą.

Šiame sprendime ETT taip pat pasisakė dėl byloje *Daily Mail*²⁸ išsakytų ETT išaiškinimų apie įsisteigimo teisės atribojimą nuo nagrinėjamos bylos aplinkybių. *Daily Mail* byloje buvo nagrinėjamas klausimas, susijęs su santykiais tarp bendrovės ir valstybės narės, pagal kurios teisę ji buvo įkurta, tuo atveju, kai įmonė siekia perkelti savo faktinę buveinę į kitą valstybę narę išlaikydama įkūrimo valstybėje turimą juridinio asmens statusą. Taigi

²⁷ *Ibidem*, 5 pastraipa.

²⁸ Europos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje C-81/87, *The Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* (1988), ECR I-5483.

sprendimas *Daily Mail* nėra susijęs su tuo, kaip valstybė narė traktuoja teisėtai kitoje valstybėje narėje įkurtą įmonę, kuri naudojasi savo įsisteigimo laisve priimančiojoje valstybėje narėje. Tuo tarpu ši byla yra susijusi su pagal kitos valstybės narės teisę įkurtos bendrovės pripažinimu priimančiojoje valstybėje narėje.²⁹ Dėl šios priežasties šis ETT sprendimas labiau susijęs su *Centros*³⁰ byla ir joje išsakytais argumentais.

Taigi, šioje byloje ETT tiesiogiai to nepasakydamas patvirtino įsteigimo vietos teorijos (vok. *Gründungstheorie*) pirmumą prieš buveinės vietos teoriją (vok. *Sitztheorie*) taikant ES teisėje įtvirtintą bendrovių įsisteigimo laisvę bendrovėms persikeliant į valstybes nares, kuriose iki tol buvo praktikuojama buveinės vietos teorija.

Buveinės vietos teorija, kaip tam tikrus interesus sauganti teorija, šioje byloje pasirodė iš galimai pačios blogiausios savo pusės: teismo praradimas dėl savo faktinės buveinės vietos perkėlimo į Vokietiją panašėjo į ekspropriaciją. Toks bendrovės perkėlimas „už teisės ribų“ dėl bendrovės faktinės buveinės perkėlimo buvo atitinkamai įvertintas ETT sprendimu įpareigoti Vokietiją, kad pripažinti bendrovės teisingumą ir todėl gebėjimą būti ieškove ar atsakove teisme, kuri ši bendrovė turi pagal įkūrimo valstybės teisę.³¹

Inspire Art byla. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd*³² yra trečias reikšmingas bendrovių įsisteigimo laisvei sprendimas. Bendrovė *Inspire Art Ltd* buvo įsteigta pagal Jungtinės Karalystės teisę ir turėjo joje savo registruotą buveinę, tačiau realios veiklos Jungtinėje Karalystėje nevykdė. Bendrovė Nyderlanduose įsteigė savo filialą, čia norėdama vykdyti pagrindinę savo veiklą. Nors Nyderlandų teisėje yra pripažįstama bendrovės įsteigimo vietos teorija, tačiau pagal Nyderlandų teisę užsienio bendrovės filialui buvo keliami papildomi informacijos, kuri turi būti išviešinta, reikalavimai, tiksliau, Nyderlandų įmonių registre bendrovės filialas turėjo būti įtrauktas su žyma, jog tai yra formaliai užsienio bendrovė (kilmės valstybėje nevykdanti realios veiklos), ir tokią žymą naudoti santykiuose su trečiaisiais asmenimis.³³

²⁹ *Cit. Op.* 26. 62,66 pastraipos.

³⁰ Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.

³¹ *Cit. Op.* 25. p.688.

³² Europos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155.

³³ BAYER, Walter. Die EuGH-Entscheidung "Inspire Art" und die deutsche GmbH im Wettbewerb der europäischen Rechtsordnungen [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 20 d.]. *Betriebs-Berater*, 45/2003, p. 2362. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

Minėtas įstatymas taip pat nustatė, kad formaliai užsienio bendrovėms yra taikomi tie patys minimalaus akcinio kapitalo reikalavimai kaip ir Nyderlandų bendrovėms, o nesilaikant anksčiau minėtų reikalavimų įmonės vadovai atsako solidariai už visus bendrovės vardu atliktus veiksmus.³⁴

ETT savo sprendime dar kartą pakartojo *Centros* sprendime išsakytą nuomonę, kad įsisteigimo teisės įgyvendinimui nėra svarbu tai, kad bendrovė toje valstybėje narėje, kurioje buvo įsteigta, realios veiklos nevykdo, o visą savo veiklą vykdo per savo filialą kitoje valstybėje narėje ir tokiu bendrovės įsteigimu kitoje valstybėje narėje iš esmės siekiama tik palankesnio bendrovės veiklos reguliavimo nei valstybėje, kurioje iš tikrųjų planuojama vykdyti veiklą per bendrovės filialą.

ETT taip pat pažymėjo, kad nuo bendrovės įsteigimo valstybės teisės (šiuo atveju Jungtinės Karalystės teisės) besiskiriantys reikalavimai bendrovės filialui Nyderlanduose yra nesuderinami su bendrovių įsisteigimo laisve ir ją riboja.³⁵ Analizuodamas papildomus Nyderlandų teisės nustatytus viešumo reikalavimus formaliai užsienio bendrovėms, turinčioms filialą Nyderlanduose, ETT pažymėjo, kad 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktosios Tarybos direktyvos 89/666/EEB³⁶ nuostatų, kokia informacija apie bendrovę turi būti išviešinta, pilnai pakanka ir papildomų reikalavimų nustatymas yra perteklinis.³⁷ Tokie ETT argumentai gali būti suprantami tik kaip pritarimas bendrovės įsteigimo vietos teorijai.³⁸

Galiausiai ETT priėjo prie išvados, kad įsisteigimo laisvės apribojimai, nustatyti bendrovei *Inspire Art*, negali būti pateisinami viešuoju interesu: *Inspire Art* yra ir veikia kaip pagal Jungtinės Karalystės teisę įsteigta bendrovė, ne kaip Nyderlandų bendrovė, todėl ir bendrovės galimi kreditoriai yra pakankamai informuoti apie tai, kad šiai bendrovei yra taikomos skirtingos nei Nyderlandų teisėje nustatytos nuostatos dėl minimalaus akcinio kapitalo ir bendrovės valdymo organų atsakomybės.³⁹

³⁴ KIENINGER, Eva-Maria. Internationales Gesellschaftsrecht nach „Centros“, „Überseering“ und „Inspire Art“: Antworten, Zweifel und offene Fragen. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 690.

³⁵ *Cit. Op.* 33, p. 2363.

³⁶ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktosios Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai. OL, 1989 L 395, p. 36.

³⁷ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155. 55 pastraipa.

³⁸ DRYGALA, Tim. Stand und Entwicklung des europäischen Gesellschaftsrechts. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2/2004, p. 346.

³⁹ *Cit. Op.* 33, p. 2363.

Cartesio byla. Europos Teisingumo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje C-210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt*⁴⁰ yra iki šiol naujausias sprendimas, reikšmingas bendrovių įsisteigimo laisvės ribų aiškinimui ETT praktikoje. *Cartesio* „betéti társaság“ (komandinė ūkinė bendrija, toliau šiame skyriuje – *Cartesio* bendrovė) yra pagal Vengrijos teisę įsteigta ir Vengrijos įmonių registre įregistruota bendrovė, su registruota bendrovės buveine Vengrijoje. 2005 m. *Cartesio* įmonių registro tvarkytojui, pateikė prašymą įregistruoti jos buveinę Italijoje ir atitinkamai pakeisti įmonių registro duomenis. Šis prašymas buvo atmestas remiantis tuo, kad pagal galiojančią Vengrijos teisę Vengrijoje įsteigtai bendrovei neleidžiama perkelti buveinės į užsienį išsaugant bendrovės, kuriai taikomi Vengrijos teisės aktai, statusą. *Cartesio* ši sprendimą apskundė apeliacine tvarka teikdama, kad tai prieštarauja EB sutarties 43 str. ir 48 str., iš kurių išplaukia, kad Vengrijos įstatymai negali Vengrijos bendrovių įpareigoti steigti buveinę šioje šalyje.⁴¹

ETT savo sprendime priminė savo ankstesnę praktiką *Daily Mail* byloje, kurioje buvo pripažinta, kad pagal nacionalinę teisę steigiamą bendrovė egzistuoja tik dėl nacionalinės teisės aktų, kuriuose apibrėžiamas bendrovių steigimasis ir veikla. Tuo tarpu byloje *Überseering* ETT pripažino, kad į klausimą, ar pagal valstybės narės teisės aktus įsteigtai bendrovei yra suteikta galimybė perkelti registruotą ar faktinę buveinę į kitą valstybę narę išsaugant steigimo valstybėje narėje įgytą juridinio asmens statusą, atsako ir prirėikus šio perkėlimo tvarką nustato šios bendrovės steigimo valstybės nacionalinės teisės aktai. Taigi, valstybė narė pagal jos teisę įsteigtai atitinkamai bendrovei, siekiančiai išsaugoti pagal šios valstybės narės teisę pripažįstamą juridinio asmens statusą, turi teisę nustatyti faktinės jos buveinės perkėlimo už šios valstybės teritorijos ribų apribojimus.

Tokiu savo sprendimu ETT praktiškai pripažino savo sprendimą *Daily Mail* byloje ir paaiškino, kad pirminiam įsisteigimui įgyvendinti gali būti taikomi apribojimai pagal valstybės narės, kurioje bendrovė buvo įsteigta ir kurios teisinę formą norima išsaugoti po bendrovės buveinės perkėlimo, teisę. Tačiau savo sprendimu ETT taip pat aiškiai atribojo minėtą atvejį, kai bendrovė persikeldama į kitą valstybę narę siekia išlaikyti savo ankstesnį teisinį statusą, nuo atvejo, kai bendrovė persikeldama į kitą valstybę nesiekia išlikti pagal įsteigimo valstybės teisę reguliuojama bendrove, o siekia tapti pagal priimančiosios valstybės teisę reguliuojama bendrove. Antruoju atveju, bendrovės kilmės valstybės teisėje nustatytos

⁴⁰ Europos Teisingumo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje C-210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt* (2008), ECR I-09641.

⁴¹ *Ibidem*, 23-26 pastraipos.

kliūtys tokiam persikėlimui yra nesuderinamos su ES teise ir laikytinos įsisteigimo laisvės ribojimu, kitaip sakant, nėra pateisinami atvejai, kai bendrovės kilmės valstybė narė, įpareigodama bendrovę likviduotis, kliudo jai virsti bendrove, kuriai taikomi kitos valstybės narės nacionalinės teisės aktai, jeigu tai leistina pagal šią teisę.

ETT šiuo klausimu pabrėžė, kad ES teisėkūra iki šiol nebuvo tiesiogiai susijusi su tokių atvejų reglamentavimo nacionalinėje teisėje harmonizavimu, tačiau tokią galimybę persikelti į kitą valstybę narę pakeičiant savo teisinę formą suteikia Tarybos reglamentas Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG),⁴² Tarybos reglamentas Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto⁴³ bei Tarybos reglamentas Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto,⁴⁴ kurie iš esmės leidžia perkelti bendrovės buveinę iš vienos valstybės narės į kitą, pakeičiant bendrovei taikomą teisę.

Nors buvo tikėtasi, kad ETT šioje byloje pasinaudos galimybe pakeisti savo praktiką *Daily Mail* byloje ir taip pašalins visus bendrovių įsisteigimo teisės ribojimus bendrovių išsikėlimo atvejais,⁴⁵ *Cartesio* byloje ETT liko prie *Daily Mail* byloje išsakytos pozicijos, kad tik valstybė narė, pagal kurios teisę bendrovė buvo įkurta, gali savo teisės aktais nustatyti, kada bendrovė yra egzistuojanti, o kada netenka savo subjektiškumo, tuo pačiu pasakydamas, kad valstybė narė gali riboti bendrovės galimybę persikelti į kitą valstybę narę, kai norima išsaugoti pirmosios valstybės bendrovės teisinę formą.

Tačiau tokiu atveju kyla klausimas, kaip paaiškinti EB sutarties 48 str. nuostatą, kurioje numatyta, kad bendrovės arba firmos, įkurtos pagal valstybės narės teisę ir Bendrijoje turinčios savo registruotas buveines, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą yra prilyginamos tos valstybės narės pilietybę turintiems fiziniams asmenims, kuriems persikeliant į kitą valstybę narę nėra atimama jų pilietybė dėl savo buveinės perkėlimo į kitą valstybę narę, tuo tarpu bendrovių atveju atitinkamas požymis – t.y. bendrovės nacionalinė teisinė forma gali būti atimta, kitaip tariant gali būti numatyta galimybė neleisti pasilikti bendrovės nacionalinę priklausomybę nurodančio požymio. Tinkamiausias paaiškinimas šiam klausimui tikriausiai būtų tai, kad ETT kaip ir *Daily Mail* byloje aiškiai atribojo fizinius

⁴² 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG). OL, 1985 L 199, p. 1.

⁴³ 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto. OL, 2001 L 294, p. 1.

⁴⁴ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto. OL, 2003 L 207, p. 1.

⁴⁵ ZIMMER, Daniel; NAENDRUP, Christoph. Das Cartesio-Urteil des EuGH: Rück- oder Fortschritt für das internationale Gesellschaftsrecht? [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 21 d.]. *Neue Juristische Wochenschrift NJW* 9/2009, p. 545. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

asmenis nuo bendrovių, kurių, kaip teisinių darinių, egzistavimas ir jo sąlygos įtvirtintos valstybės narės teisėje. Tokiu būdu ir reikalavimas tam tikros teisinės formos bendrovei turėti buveinę tik toje valstybėje narėje, kurioje ji buvo įsteigta, gali būti aiškinamas kaip būtina tos teisinės formos bendrovės egzistavimo sąlyga.⁴⁶

Šiame sprendime ETT taip pat aiškiai atribojo du teisinius santykius, kurie kyla bendrovei įgyvendinant įsisteigimo teisę – t.y. išsikėlimo atvejus (vok. *Wegzug*) ir išikėlimo atvejus (vok. *Zuzug*), numatydamas kelias išsikėlimo galimybes: viena vertus, norint bendrovei išsikelti iš valstybės narės išsaugant turėtą teisinę formą, valstybė narė gali nustatyti ribojimus tokiam išsikėlimui, nes tik ji savo teisės aktais sukuria galimybę bendrovei kaip teisiniam dariniui egzistuoti, kita vertus, bendrovei norint išsikelti iš valstybės narės tuo pačiu prarandant turėtą teisinę formą ir reorganizuojantis į kitos teisinės formos bendrovę. ETT pažymėjo, kad valstybė narė, iš kurios yra norima išsikelti negali neleisti bendrovei to padaryti, nes tai pažeistų ES teisėje įtvirtintą įsisteigimo laisvę. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad tokio pobūdžio išsikėlimas būtų įmanomas tik tokiu atveju jei priimančioji valstybė savo teisės aktais būtų įtvirtinusi tokią galimybę.

1.1.3. Dabartinės bendrovių įsisteigimo laisvės ribos

Išanalizavus ES pirminėje teisėje ir antrinėje ES teisėje įtvirtintą įsisteigimo laisvės reguliavimą, detalizuojantį tam tikrus su įsisteigimo laisve bei jos įgyvendinimu susijusius klausimus, bei išanalizavus svarbiausius ETT sprendimus, kuriuose yra nagrinėjama įsisteigimo laisvės apimtis ir ribos, galima apibrėžti šiuo metu galiojančias įsisteigimo laisvės ribas. Bendrovių įsisteigimo laisvės ribų apibrėžimui atskleisti, šią laisvę yra tikslinga aptarti išskiriant du bendrovių įsisteigimo laisvės įgyvendinimo aspektus: bendrovės išikėlimą į kitą valstybę narę ir bendrovės išsikėlimą iš valstybės narės, kurioje ji buvo įsteigta.

Pirmuoju, t.y. bendrovės išikėlimo į kitą valstybę narę atveju, kaip matyti iš ETT praktikos *Centros*, *Überseering* ir *Inspire Art* bylose, priimančioji valstybė narė turi pripažinti savo įsisteigimo teisę įgyvendinančią bendrovę, įsteigtą kitoje valstybėje narėje, be jokių apribojimų kaip tokios teisinės formos bendrovę, kokia ji buvo įsteigta kilmės valstybėje. Bendrovei, įsisteigusiai priimančiojoje valstybėje, negali būti keliami papildomi reikalavimai, ji turi būti laikoma lygiaverte bendrove su priimančiosios valstybės narės

⁴⁶ *Ibidem*, p. 547.

nacionalinėmis bendrovėmis ir tokiai bendrovei negali būti keliami reikalavimai, nukrypstantys nuo bendrovės kilmės valstybės teisės aktų keliamų reikalavimų bendrovės teisei formai (tokie kaip reikalavimas dėl didesnio įstatinio kapitalo, bendrovės teisinės formos pakeitimas ir pan.). Pažymėtina ir tai, kad negalimi praktiškai jokie įsisteigimo laisvės ribojimai ir tuo pagrindu, kad bendrovė savo kilmės valstybėje nevykdo veiklos, o visą savo veiklą vykdo kitoje valstybėje narėje, net jei tuo yra konkrečiai siekiama apeiti griežtesnes priimančiosios valstybės narės teisės aktų nuostatas dėl bendrovės įsteigimo, nes tai nėra piktnaudžiavimas įsisteigimo laisve, o priešingai, tokiu būdu yra skatintinas atskirų valstybių narių teisės sistemų konkuravimas, atskleidžiantis įsisteigimo laisvės koncepciją.

Tokiu būdu tiek pirminis, tiek ir antrinis bendrovės įsisteigimas priimančiojoje valstybėje narėje yra leistinas ir nevaržomas bei turi būti pripažintas priimančiojoje valstybėje narėje, išskyrus atvejus, kai įsisteigimo laisvės ribojimas yra pateisinamas būtinu viešuoju interesu, kuriam, atkreiptinas dėmesys, yra keliami pakankamai aukšti būtinumo ir negalėjimo kitomis priemonėmis jo apsaugoti reikalavimai.

Antruoju, t.y. bendrovės išsikėlimo atveju įsisteigimo laisvės ribos nėra tokios plačios. Iš ankstesnės analizės galima matyti, kad ETT pripažįsta bendrovių galimybę išsikelti iš kilmės valstybės narės į kitą valstybę narę, tačiau nėra užtikrinama galimybė visais atvejais išsikelti iš kilmės valstybės narės liekant tos teisinės formos bendrove, kuria būta kilmės valstybėje narėje. Kilmės valstybei savo nacionalinėje teisėje įtvirtinus, kad bendrovės buveinės buvimas kilmės valstybėje yra būtina tos bendrovės teisinės formos egzistavimo sąlyga, minėtas išsikėlimas bus negalimas, ir bendrovė turės būti likviduojama bei iš naujo įsteigiama norimoje valstybėje narėje.

Tačiau net ir esant tokiam kilmės valstybės teisės reguliavimui yra galimas bendrovės išsikėlimas iš kilmės valstybės pakeičiant jos teisinę formą į priimančiosios valstybės bendrovių teisinę formą, arba į Europos Sąjungos susivienijimų teisinę formą (pvz. Europos bendrovę (SE) ar Europos kooperatinę bendrovę (SCE)).

Taigi, šiuo metu, galima sakyti, iš esmės egzistuoja tik vienas bendrovių įsisteigimo teisės ribojimo aspektas – t.y. atvejai, kai kilmės valstybės teisė neleidžia bendrovės išsikėlimo į kitą valstybę narę išsaugant pirminę bendrovės teisinę formą. Norint šį bendrovių įsisteigimo laisvės įgyvendinimo ribojimą panaikinti, reikėtų ES teisės leidėjo atitinkamų veiksmų iniciatyvos, kuria būtų priimamos atitinkamos direktyvos, nustatančios aiškias gaires, pagal kurias būtų harmonizuojama valstybių narių teisė šiuo klausimu ir būtų įtvirtintas reikalavimas harmonizuoti nacionalinę teisę tokiu būdu, kad bendrovės buveinės

buvimas kilmės valstybėje nebūtų būtina bendrovės teisinės formos egzistavimo sąlyga. Tokia bendrovių įsisteigimo laisvės ribų apimtis iš esmės leidžia pakankamai lanksčiai reaguoti į visos Europos Sąjungos vidaus rinkos pokyčius bei bendrovėms vykdyti veiklą praktiškai nevaržomai visoje Europos Sąjungos teritorijoje.

1.2. Bendrovių įsisteigimo laisvės įtaka Europos Sąjungos susivienijimų teisinėms formoms

Esant tokioms plačioms bendrovių įsisteigimo laisvės riboms kyla klausimas dėl ES susivienijimų teisinių formų reikalingumo, nes gali atrodyti, kad papildomų supranacionalinių, europinių susivienijimų teisinių formų įtvirtinimas nėra būtinas, kai aktyviai veikti ir praktiškai nevaržomai pasirinkti valstybę narę, kurioje bendrovei įsteigti savo buveinę, tampa įmanoma ir nacionalinių teisinių formų bendrovėms. Taip pat kyla klausimas dėl ES susivienijimų teisinių formų patrauklumo ir privalumų prieš nacionalines bendrovių teisines formas.

Atsakant į pirmąjį klausimą reikia pažymėti, kad bendrovių įsisteigimo laisvės ribos ETT yra smarkiai išplėtos, tačiau ir esant tokioms bendrovių įsisteigimo laisvės riboms, nacionalinėms bendrovėms nėra įmanoma perkelti savo buveinės į kitą valstybę narę, kai bendrovės buveinės registracija kilmės valstybėje narėje yra viena iš būtinų bendrovės teisinės formos egzistavimo sąlygų. Tokių apribojimų ES susivienijimų teisinės formos nenumato ir sudaro galimybę bendrovėms nevaržomai perkelti savo registruotąją buveinę į bet kurią kitą valstybę narę neprarandant teisinio subjektiškumo, nekeičiant teisinės formos ir nelikviduojant bendrovės.

Atsakant į antrąjį klausimą reikia paminėti, kad be jau išvardytų ES susivienijimų teisinių formų privalumų bendrovių mobilumo prasme, europinės susivienijimų teisinės formos tam tikru laipsniu yra reglamentuojamos vienodai visoje Europos Sąjungoje, todėl gali būti patrauklesnės prieš nacionalines valstybių narių teisines formas ne vien dėl galimybės laisvai persikelti į kitas valstybes nares, tačiau ir dėl atitinkamo teisinio tikrumo bendrovei veikiant ne vienoje, o keliose ar visose valstybėse narėse. Taip pat dėl tokio vieningo ES teisinių formų reguliavimo pobūdžio, šios teisinės formos yra labiau žinomos valstybėse narėse nei kitų valstybių narių nacionalinės bendrovių teisinės formos, o tai gali prisidėti prie bendrovės europinio įvaizdžio formavimo, tuo pačiu pašalinant tam tikras psichologines kliūtis bendradarbiaujant su nacionalinėmis valstybių narių bendrovėmis. Šių

privalumų nacionalinės bendrovių teisinės formos neturi, todėl, autoriaus nuomone, negalima vertinti ES susivienijimų teisinių formų kaip nepakankamai patraukliomis ar turinčiomis neturinčiomis tam tikrų privalumų prieš nacionalines bendrovių teisines formas.

Dėl šių priežasčių galima teigti, kad išplėtos bendrovių įsisteigimo laisvės ribos reikšmingai padidino nacionalinių bendrovių mobilumą Europos Sąjungoje, tačiau dėl tokio mobilumo galimybių įtvirtinimo nacionalinės valstybių narių bendrovės negali pasiūlyti kitų reglamentavimo privalumų, kurie yra galimi ES susivienijimų teisinių formų reguliavimu. Todėl įsisteigimo laisvės ribų išplėtimas nedaro neigiamos įtakos ES susivienijimų teisinėms formoms, jų reikalingumui ar patrauklumui prieš nacionalines valstybių narių bendrovių teisines formas. Konkretūs ES susivienijimų teisinių formų privalumai, taip pat trūkumai bei šių teisinių formų įtvirtinimo reikalingumas yra analizuojami tolesnėse darbo dalyse.

2. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų tikslai ir esamo reguliavimo tinkamumas tikslams pasiekti

Norint pasiekti šiame darbe keliamų tikslų nustatyti ES susivienijimų teisinių formų reguliavimo kokybę bei pateikti galimas šių teisinių formų ateities perspektyvas, yra būtina nustatyti ir įvertinti tikslus, kurių yra siekiama įtvirtinant šias teisines formas bei siekiamą šių teisinių formų poveikį ES vidaus rinkai ir joje veikiančioms ūkio subjektams. Dėl šių priežasčių šioje darbo dalyje pirma yra nagrinėjami tikslai, kurių yra siekiama įtvirtinant tokias europines susivienijimų teisines formas, taip pat tikslai, keliami atskiroms ES susivienijimų teisinėms formoms. Nustačius ir išanalizavus europinėms susivienijimų teisinėms formoms keliamus tikslus šioje darbo dalyje yra nagrinėjamos jau įtvirtintos susivienijimų teisinės formos bei jų reguliavimo atitikimas minėtiems tikslams, galimybės nustatyti reguliavimu pasiekti keliamus tikslus bei su įtvirtintu ES susivienijimų teisinių formų reguliavimu susijusios problemos, neleidžiančios pasiekti iškeltų tikslų ar stabdančios šių tikslų pasiekimo galimybę.

2.1. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų tikslai

Norint nustatyti ES susivienijimų teisinėms formoms keliamus tikslus visų pirma reikia atsižvelgti į ES pirminę teisę bei į pačios ES steigimo tikslus, nes ES susivienijimų teisinių formų sukūrimas ir įtvirtinimas yra neatsiejamai susijęs su EB sutartyje numatytais Europos Bendrijos tikslais, tiksliau su bendrosios rinkos įkūrimu ir Europos Sąjungos vidaus rinkos įtvirtinimu.⁴⁷ Tačiau prieš nagrinėjant minėtus aspektus reikėtų paaiškinti dvi sąvokas, t.y. bendroji rinka ir ES vidaus rinka.

Šios sąvokos ir jų tarpusavio santykis gali būti suprantamas trejopai: pirma, sąvoka bendroji rinka ir sąvoka ES vidaus rinka yra identiškos bei neturi esminių skirtumų savo turinyje; antra, bendroji rinka yra siauresnė sąvoka už ES vidaus rinką ir ja yra pašalinamos visos kliūtys tam, kad galėtų būti įtvirtinta ES vidaus rinka; trečia, sąvoka bendroji rinka yra platesnė ir savo turiniu apima ES vidaus rinkos sąvoką kaip vieną iš elementų.

Atkreiptinas dėmesys į EB sutartį pakeitusias ES sutartį bei Sutartį dėl Europos Sąjungos Veikimo (SESV). Šiose sutartyse nebeliko anksčiau vartotos sąvokos bendroji rinka, kuri buvo vartojama EB sutartyje, ją pilnai pakeitė sąvoka ES vidaus rinka. ES sutarties 2 str. 3 d., 4 str., 26 str. ir kitose ES sutarties bei SESV normose kalbama tik apie ES vidaus rinką, kuri apibrėžiama beveik identišškai kaip ir EB sutartyje. Taigi turinio požiūriu sąvokos bendroji rinka ir ES vidaus rinka neturi reikšmingų skirtumų. Pagal teisės teorijoje nusistovėjusią nuomonę keturios pagrindinės EB sutartyje įtvirtintos laisvės yra struktūriniai bendrosios rinkos ir ES vidaus rinkos elementai.⁴⁸ Dėl šių priežasčių, autoriaus nuomone, būtų tikslingiausia laikytis požiūrio, kad sąvokos bendroji rinka ir ES vidaus rinka yra tapačios ir neturinčios reikšmingų turinio skirtumų.

ES vidaus rinka sudarė Europos Bendrijos ir šiuo metu sudaro Europos Sąjungos pagrindą ir išlieka pagrindiniu instrumentu, leidžiančiu palaipsniui siekti Europos vieningumo idėjos. Nepaisant kai kurių valstybių narių skirtingų požiūrių į Europos Sąjungos ateities perspektyvas vyrauja bendras sutarimas, kad ES vidaus rinkos įgyvendinimas turi būti nuolat skatinamas. Nuo pat Europos Ekonominės Bendrijos įkūrimo 1958 metais bendrosios rinkos sukūrimas buvo įtvirtintas kaip viena svarbiausių Europos Bendrijos užduočių, o EB sutarties 2 str. ir 3 str. numatė ES vidaus rinkos įtvirtinimą kaip vieną iš

⁴⁷ THEISEN, Manuel Rene; WENZ, Martin. *Die Europäische Aktiengesellschaft: Recht, Steuern und Betriebswirtschaft der Societas Europaea (SE)*, 2. Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag, 2005, p. 36.

⁴⁸ KILIAN, Wolfgang. *Europäisches Wirtschaftsrecht*. 2. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2003, p. 21.

pačių svarbiausių Europos Bendrijos veiklos sričių.⁴⁹ Dar 1985 metais Europos Komisija pateikė Baltąją knygą dėl vidaus rinkos sukūrimo⁵⁰, kurioje buvo numatyta 300 Direktyvų pasiūlymų, turėjusių padėti pasiekti iškelto vidaus rinkos įtvirtinimo tikslo. Ši programa turėjo padėti iki 1992 m. gruodžio 31 d. įtvirtinti vieningą ekonominę zoną be vidinių prekybos apribojimų bei panaikinti vidinių sienų kontrolę ir taip įgyvendinti EEB sutarties tikslą. Šiuo metu vidaus rinkos įtvirtinimui ir įgyvendinimui išleistų ES teisės aktų skaičius jau viršijo 1600,⁵¹ tačiau vidaus rinkos įgyvendinimas nėra užbaigtas ir lieka nuolatine Europos Sąjungos užduotimi⁵². Taigi plačiąja prasme galima teigti, kad ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimu yra siekiama vidaus rinkos įgyvendinimo Europos Sąjungoje tikslo.

Vidaus rinkos įtvirtinimas kaip vienas svarbiausių Europos Bendrijos ir Europos Sąjungos tikslų yra labai platus ir apima labai įvairias veiklos sritis, kuriose veikė Europos Bendrija ir tebeveikia ES. Tačiau kaip vidaus rinka sudaro Europos Sąjungos pagrindą, taip vidaus rinkos pagrindas yra nevaržomas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas valstybių narių teritorijose, t.y. keturios pagrindinės laisvės, kurių pilnavertis įgyvendinimas yra pagrindinis vidaus rinkos tikslas.⁵³ Taip vidaus rinką apibrėžia ir EB sutarties 14 str. bei SESV 26 str. – kaip vidaus sienų neturinti erdvė, kurioje pagal ES sutarties ir SESV nuostatas užtikrinamas laisvas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas.

Siekiant vidaus rinkos įtvirtinimo Europos Sąjungoje tikslo ir norint skatinti ekonominę bei socialinę pažangą, siekti darnios bei tvarios plėtos Europos Sąjungoje, yra būtina pagerinti bendrovių padėtį Europos Sąjungoje bei suteikti bendrovėms galimybę veikti visoje ES teritorijoje kaip tikroje vidaus rinkoje – t.y. sumažinti galimus apribojimus bendrovėms veikti kitose valstybėse narėse, skatinti bendradarbiavimą ir tarpvalstybinius santykius tarp bendrovių iš skirtingų valstybių narių, užtikrinti teisinį tikrumą tarpvalstybinėje veikloje bei tarpvalstybiniuose bendrovių santykiuose, taip pat sumažinti galimus didelius kaštus tokios veiklos atveju. Dėl šių priežasčių Europos Bendrija ėmėsi veiksmų bendrovių teisės srityje, siekdama vienodinti labai įvairią ir viena nuo kitos smarkiai besiskiriančią valstybių narių nacionalinę įmonių teisę. Tokį teisės vienodinimą ir harmonizavimą visos ES mastu galima

⁴⁹ SCHÄFER, Peter. *Studienbuch Europarecht: Das Wirtschaftsrecht der EG*. 3. Auflage. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2006, p. 164.

⁵⁰ 1985 m. birželio 28-29 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos Baltoji knyga dėl vidaus rinkos sukūrimo (su priedu), KOM(85) 310.

⁵¹ *Cit. Op.* 49. p. 164.

⁵² *Cit. Op.* 49. p. 166.

⁵³ SCHÄFER, Peter. *Studienbuch Europarecht: Das Wirtschaftsrecht der EG*. 3. Auflage. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2006, p. 174.

apibrėžti kaip ES bendrovių teisę, kuri yra vienas iš instrumentų, susijusių su pagrindinių laisvių įgyvendinimu ir ES vidaus rinkos įtvirtinimo tikslu.

Kaip minėta, valstybių narių nacionalinių įmonių teisės nuostatų vienodinimas turi pašalinti kliūtis, kurios trukdo bendrovėms vykdančioms tarpvalstybinę veiklą. Šias kliūtis Europos Komisija siekia pašalinti keliomis priemonėmis: iš vienos pusės yra siekiama harmonizuoti nacionalines valstybių narių įmonių teisės nuostatas, kurios būtų labai panašios ar beveik vienodos visose valstybėse narėse. Iš kitos pusės Europos Komisija siekia sukurti nuo nacionalinės valstybių narių teisės nepriklausančią ES bendrovių teisę.⁵⁴ Teisės harmonizavimui įmonių teisės srityje Europos Sąjunga pasitelkia SESV 50 str. 1 d. (EB sutarties 44 str. 1 d.) numatytą priemonę – t.y. leidžia Direktyvas, kuriomis yra siekiama numatytų teisės vienodinimo, ir kartu įsisteigimo laisvės įgyvendinimo tikslų. Tačiau Europos Bendrija neapsiriboja vien tik įmonių teisės vienodinimu priimant Direktyvas, o pasinaudojo ir kitu instrumentu – Reglamentu.⁵⁵ Reglamentas yra visose ES valstybėse narėse bei jų teritorijos dalyse tiesiogiai galiojanti ir privaloma teisės akto forma, kuri leidžia sukurti vienodą teisinį reguliavimą visos Europos Sąjungos mastu be tokio reguliavimo papildomo įgyvendinimo nacionaliniuose teisės aktuose.⁵⁶ Tačiau Reglamentui priimti teisinis pagrindas yra kitas nei Direktyvoms, t.y. SESV 114 str. (EB sutarties 95 str.)⁵⁷

Tokiu instrumentu yra itin palanku pasinaudoti tuo atveju, kai norima sukurti ir įtvirtinti nuo nacionalinės teisės nepriklausomą ES susivienijimų teisinę formą, kuri būtų reglamentuojama vieningos visose valstybėse narėse ES teisės. Šiuo instrumentu pasinaudota įtvirtinant iki šiol tris ES susivienijimų teises formas⁵⁸ – Europos Ekonominių Interesų Grupė (EEIG), Europos Bendrovė (SE) ir Europos Kooperatinė Bendrovė (SCE). Taigi, kaip matyti iš pasirinktų teisėkūros instrumentų ES susivienijimų teisių formų įtvirtinimui, šias formas norima įtvirtinti kaip atskiras nuo nacionalinės valstybių narių teisės teises formas, kurios būtų visoje Europos Sąjungoje reglamentuojamos vienodai ES.

⁵⁴ ARNDT, Hans-Wolfgang; FISCHER, Kristian. *Europarecht*. 9. Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2008, p. 153.

⁵⁵ KÜBLER, Friedrich; ASSMANN, Heinz-Dieter. *Gesellschaftsrecht: Die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen*. 6. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2006, p. 577.

⁵⁶ NAGEL, Bernhard. *Deutsches und europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. München: Verlag Vahlen, 2000, p. 352.

⁵⁷ HABERSACK, Mathias. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 1999, p. 13.

⁵⁸ *Cit.Op.*, p. 577.

Dar 1985 m. Europos Komisijos Baltojoje knygoje (toliau darbe – Baltoji knyga) dėl vidaus rinkos sukūrimo bei įvairių pasiūlymų, didelis dėmesys skirtas ir įmonių efektyviam tarpusavio bendradarbiavimui tinkamų sąlygų bei atitinkamo teisinio reguliavimo, turinčio palengvinti įmonių bendradarbiavimą ir tarpusavio kooperaciją, sukūrimui.

Baltosios knygos 136 pastraipoje buvo išreikštas susirūpinimas, kad dėl trūkstamo tarpvalstybinės įmonių veiklos ir tarpvalstybinio įmonių bendradarbiavimo teisinio reguliavimo Europos Bendrijos mastu didelis skaičius potencialių tarpvalstybinių projektų nebuvo įgyvendinti, galbūt vien tik dėl psichologinių priežasčių. Tačiau pažymima, kad Europos Bendrija gali pirmą kartą sukurti pagrindą naujai kooperacijos formai, t.y. – Europos Ekonominių Interesų Grupei (EEIG), kuri kaip teisinė forma būtų reguliuojama vienodai visose valstybėse narėse ir padėtų bendrovėms iš skirtingų valstybių narių vykdyti tam tikrą bendrą veiklą.⁵⁹ Iš to galima suprasti, kad dėl įvairių valstybių narių bendrovių teisėje egzistuojančių teisinio reguliavimo skirtumų yra stabdoma tarpvalstybinė bendrovių veikla Europos Bendrijoje bei atitolinamas vidaus rinkos realus veikimas Europos Bendrijoje.

Baltosios knygos 137 pastraipoje Komisija taip pat pažymi, kad nėra priimtas Europos Tarybos sprendimas dėl Europos Bendrovės (Societas Europaea, SE) statuto patvirtinimo, nors tai yra ypatingai patrauklus instrumentas tikroje vidaus rinkoje reikalingam tarpusavio bendradarbiavimui. Tokios naujos europinės teisinės formos įtvirtinimas, pasak Komisijos, yra neabejotinai reikalingas iki 1992 metų.⁶⁰ Taigi paskatinti vidaus rinkos įgyvendinimą ir tarpvalstybinę bendrovių veiklą galima sukuriant vieningai reguliuojamas ES susivienijimų teisines formas.

Siekiant nuolat vystyti ES vidaus rinką ir tobulinti teisinį reguliavimą įmonių teisės srityje, ES Komisija užsakė ekspertų grupės tyrimą bendrovių teisės srityje dėl modernaus bendrovių teisės reguliavimo Europoje. 2002 m. lapkričio 4 d. Ekspertų grupė ES Komisijai pateikė ataskaitą dėl šiuolaikinės bendrovių teisės sistemos Europoje.⁶¹ Ekspertų grupės ataskaitoje pažymima, kad iki šios ataskaitos pateikimo bendrovių teisės harmonizavimui buvo priimtos iš viso devynios⁶² bendrovių teisės Direktyvos, skirtos valstybių narių teisei vienodinti. Tačiau pagrindinis bendrovių teisės tikslas, ekspertų nuomone yra tokio teisinio reguliavimo sukūrimas, kuris visiems užsiimantiems su bendrovėmis susijusia veikla suteiktų

⁵⁹ *Cit. Op.* 50. 136 pastraipa.

⁶⁰ *Cit. Op.* 50. 137 pastraipa.

⁶¹ 2002 m. lapkričio 4 d. Ekspertų grupės įmonių teisės srityje, Ataskaita dėl šiuolaikinės bendrovių teisės sistemos Europoje.

⁶² Pirmoji, Antroji, Trečioji, Ketvirtoji, Šeštoji, Septintoji, Aštuntoji, Vienuoliktoji ir Dvyliktoji Direktyvos bendrovių teisės srityje.

didžiausią sėkmingos veiklos galimybę. ES vidaus rinkai tampant realybe ir didėjant jos reikšmei bendrovės turės būti pajėgios veikti konkurencingai ir galėti restruktūrizuotis ar persikelti į kitas valstybes nares, pagal poreikius keisti savo kapitalo struktūrą ir taip pritraukti reikiamų investicijų, todėl būtent bendrovių tarpvalstybinės veiklos ir restruktūrizavimo palengvinimo galimybėms turėtų būti skiriamas didžiausias Europos Sąjungos dėmesys, o ne nacionalinių nuostatų vienodinimui įmonių teisės srityje.⁶³

Atsižvelgdama į Ekspertų grupės ataskaitą, ES Komisija 2003 m. gegužės 21 d. priėmė Komunikatą dėl įmonių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo gerinimo Europos Sąjungoje su atitinkamu veiksmų planu,⁶⁴ kuriame patvirtino, kad imsis atitinkamų veiksmų bendrovių teisės srityje ir sieks tobulesnio teisinio reguliavimo, galinčio skatinti bendrovių tarpvalstybinę veiklą visoje ES teritorijoje bei prisidėsiančio prie palankesnių sąlygų verslui ES teritorijoje sudarymo, taip pat padėsiančio pagerinti įmonių valdymą.⁶⁵

ES Komisija pažymėjo, kad turi būti sukuriama toks ES bendrovių teisės reguliavimo lankstumas, įskaitant alternatyvių nacionalinėms bendrovių teisinėms formoms ES teisinių formų sukūrimą, kuris leistų ES teritorijoje veikiančioms verslo subjektams pasirinkti vieną iš įvairių galimybių bendrovės veiklai plėtoti, kuri labiausiai atitiktų konkrečios bendrovės poreikius bei lūkesčius.⁶⁶

Apibendrinant ES susivienijimų teisinėms formoms keliamus tikslus galima teigti, kad bendraja prasme ES susivienijimų teisinių formų sukūrimu yra siekiama ES vidaus rinkos įtvirtinimo, pasireiškiančio per pagrindinių SESV sutartyje (EB sutartyje) numatytų vidaus rinkos laisvių, ypač išsisteigimo laisvės, įgyvendinimą. Visų pirma, ES susivienijimų teisinių formų sukūrimas turi padėti bendrovėms palengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą bei tarpvalstybinę veiklą vidaus rinkoje, kuri turi tapti vieninga ekonomine zona. Antra, nors perkelti visą vystomą verslą iš vienos valstybės narės į kitą valstybę narę jau tapo įmanoma ir nacionalinėms bendrovių teisinėms formoms po to, kai ETT išplėtė ir apibrėžė bendrovių išsisteigimo laisvės ribas, tačiau ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimas turi atverti galimybę nevaržomam verslo ar bendrovės buveinės perkėlimui į kitą valstybę narę. Trečia, ES susivienijimų teisinės formos yra reglamentuojamos vienodai visoje Europos Sąjungoje, siekiant teisinio tikrumo ir apibrėžtumo. Tuo pačiu vienodas bendrovės teisinės formos

⁶³ *Ibidem*, p. 29-30.

⁶⁴ 2003 m. gegužės 21 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos komunikatas dėl įmonių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo gerinimo Europos Sąjungoje, KOM(2003) 284.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 10, 24.

reguliavimas visoje Europos Sąjungoje gali padėti pašalinti tam tikras psichologines kliūtis tarpvalstybiniam bendradarbiavimui ar veiklai kitoje valstybėje. Ketvirta, ES susivienijimų teisinės formos gali tapti viena iš priemonių vykdant tarpvalstybinius bendrovių susiliejimus ar bendrovės restruktūrizavimą.

Kiekvienai ES susivienijimų teisei formai individualiai keliami tikslai bus nagrinėjami atskirose darbo dalyse, skirtose atskiroms ES susivienijimų teisinėms formoms analizuoti.

2.2. Europos Ekonominių Interesų Grupė (EEIG)

Nagrinėjant Europos Ekonominių Interesų Grupę (toliau – EEIG) kaip vieną iš ES susivienijimų teisinių formų, yra naudinga apžvelgti EEIG atsiradimo istoriją, kuri gali padėti nustatyti EEIG teisinę prigimtį bei EEIG teisei formai keliamus tikslus.

EEIG istorinė raida. EEIG pirmtakas nacionalinėje teisėje yra Prancūzijoje 1967 m. rugsėjo 23 d.⁶⁷ įtvirtinta teisinė forma – Ekonominių Interesų Grupė (pranc. *groupement d'intérêt économique*, toliau tekste – GIE). GIE buvo įtvirtinta siekiant Prancūzijos ekonomikai padėti prisitaikyti prie išsiplėtusios bendrosios rinkos, nes atsirado poreikis įtvirtinti tokią bendrovių teisinę formą, kuri būtų tinkama bendrovėms kooperuotis ir bendradarbiauti, tačiau kartu leistų išsaugoti bendrovių savarankiškumą tam tikrose jų veiklos srityse. Šia forma buvo užpildyta spraga Prancūzijos bendrovių teisėje, nes nė viena iš egzistavusių Prancūzijos bendrovių teisinių formų nebuvo tinkamas instrumentas pasiekti teigiamų rezultatų vien tik iš bendrovių tarpusavio bendradarbiavimo tam tikrose jų savarankiškos veiklos srityse.

Naujai įtvirtinta teisinė forma Prancūzijoje nuo pat pradžių sulaukė didelio susidomėjimo ir praktinio pritaikymo: vien per pirmuosius ketverius metus buvo įregistruota 2000 Ekonominių Interesų Grupių, o iki 1989 metų registruotų GIE skaičius išaugo iki 10000. Kaip vieną žinomiausių ir ekonomiškai reikšmingiausių GIE pavyzdžių galima paminėti *Airbus Industries* GIE įsteigimą: GIE teisine forma tarpusavio bendradarbiavimui ir kooperacijai pasinaudojo net kelių valstybių bendrovės, susijusios su orlaivių gamyba.⁶⁸ Toks

⁶⁷ 1967 m. rugsėjo 23 d. Prancūzijos Ordonansas dėl Ekonominių Interesų Grupių [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 18 d.]. Nr. 67-821, JO p. 09537. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/jopdf/common/jo_pdf.jsp?numJO=0&dateJO=19670928&numTexte=&pageDebut=09537&pageFin=>>.

⁶⁸ GUGENBERGER, Müller. EWIV – Die neue europäische Gesellschaftsform [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 10 d.]. *NJW* 23/1989, p. 1451. Prieiga per internetą: <<http://beck->

šios teisinės formos populiarumas Prancūzijoje parodė, kad tokio pobūdžio teisinė forma buvo labai reikalinga teisės ir ekonomikos praktikoje.⁶⁹

Dar 1970 metais, praėjus trejiems metams po GIE įtvirtinimo Prancūzijoje, Europos Komisija savo Memorandume dėl Europos Bendrijų pramonės politikos įvertino GIE teisinę formą teigiamai ir pripažino būtinybę sukurti bendrovių kooperacijos instrumentą Europos Bendrijos mastu.⁷⁰ Pasak Europos Komisijos, panaši į GIE Europos Bendrijų teisinė forma gali būti naudinga bendrovių, veikiančių EB mastu, konkurencingumo skatinimui, taip pat tokia teisinė forma bendrovių kooperacijoms gali padėti veiksmingiau išnaudoti turimus resursus, *know-how* bei inovacijas.

1974 m. vasario 15 d. Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl Reglamento dėl Europos Kooperacijos Susivienijimo⁷¹ (vok. *Europäische Kooperationsvereinigung*, EKV). Šios teisinės formos pavadinimas buvo pakoreguotas dėl to, kad originalaus GIE pavadinimo pritaikymas europinei teisinei formai laikytas per ilgu (vok. *Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*), be to teisinės formos pavadinime buvo norima aiškiai atskleisti šios teisinės formos funkciją – bendrovių kooperaciją ir bendradarbiavimą. Toks Reglamento pasiūlymas turėjo sukurti vieningą europinį sprendimą ir paskatinti valstybes narės atsisakyti planų nacionalinėse teisės sistemose įtvirtinti panašias susivienijimų teisines formas kaip prancūziškąją GIE, kurios skatintų tik vidaus bendrovių bendradarbiavimą, o ne bendrovių iš skirtingų valstybių narių kooperaciją tarpvalstybiniu mastu. Europos Komisijos nuomone tik tokia europinė teisinė forma, kurios reglamentavimo vienodą aiškinimą užtikrintų ETT, gali užtikrinti tokio pobūdžio teisinių formų vienodą reglamentavimą visose valstybėse narėse, tuo pačiu užkirsdama kelią galimai didžiausiai tarpvalstybinio bendradarbiavimo kliūčiai – bendrovių (ypatingai smulkių ir vidutinių) baimei, kad kooperacijos teisinė forma yra reglamentuojama nepažįstamos ir nesuprantamos kitos valstybės narės teisės.⁷²

Šis Reglamento pasiūlymas buvo stipriai kritikuojamas dėl nepakankamo darbuotojų interesų apsaugos reglamentavimo. Taip pat buvo nesuprantamas noras Europos Kooperacijos Susivienijimo teisinę formą pritaikyti vien tik mažoms ir vidutinėms

online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata\zeits\njw\1989\cont\njw.1989.1449.1.htm&pos=0&hlwords=ewiv#xhlhit>.

⁶⁹ SELBHERR, Paul; MANZ, Gerhard. *Kommentar zur Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung (EWIV)*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, p. 6.

⁷⁰ GRÜNWARD, Alfons. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. Wien: WUV Verlag, 1999, p. 49.

⁷¹ 1974 m. vasario 15 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Kooperacijos Susivienijimo, KOM (73) 2046, OL, 1974 C 14, p. 30.

⁷² SELBHERR, Paul; MANZ, Gerhard. *Kommentar zur Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung (EWIV)*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, p. 8.

bendrovėms. Atsižvelgdama į kritiką ir reikalautus pakeitimus, Europos Komisija 1978 m. balandžio 12 d. pateikė pakeistą Komisijos pasiūlymą dėl Reglamento dėl Europos Kooperacijos Susivienijimo.⁷³ Tačiau pateiktas Reglamento pasiūlymas buvo pradėtas nagrinėti atsakingoje darbo grupėje tik praėjus trejiems metams ir buvo svarstomas dar beveik ketverius metus, kol 1985 m. liepos 25 d. buvo priimtas Reglamentas dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG)⁷⁴ (toliau darbe – EEIG Reglamentas) ir įtvirtinta pirmoji europinė susivienijimų teisinė forma Europos Ekonominių Interesų Grupė (vok. *Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*).⁷⁵ Šios teisinės formos pavadinimas buvo pakeistas dėl to, kad norėta išvengti teisinės formos pavadinimo panašumų su kooperatyvais (vok. *Genossenschaften*).⁷⁶ Paminėtina ir tai, kad šios teisinės formos, kuri nors ir yra įtvirtinta tiesiogiai taikomu visoje Europos Bendrijoje ES teisės aktu Reglamentu, pavadinimas nėra vienodas visose valstybėse narėse, o yra verčiamas į kiekvienos valstybės nacionalinę kalbą (vok. *Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung*, pranc. *Groupement européen d'intérêt économique*, it. *Gruppo europeo di interesse economico* ir pan.). Dėl šios priežasties šią teisinę formą nusakanti santrumpa yra skirtinga priklausomai nuo valstybėse narėse įtvirtinto šios teisinės formos pavadinimo (vok. EWIV, pranc. GEIE, it. GEIE, ang. EEIG).

EEIG tikslai. Nagrinėjant EEIG keliamus tikslus, visų pirma reikia atsižvelgti į šios teisinės formos pirmtako – GIE (pranc. *groupement d'intérêt économique*) tikslus, kurių buvo siekiama įtvirtinant GIE teisinę formą Prancūzijoje. 1967 m. rugsėjo 23 d. Prancūzijos Ordonanso dėl Ekonominių Interesų Grupių 1 str.⁷⁷ nustatė tokią šios teisinės formos paskirtį: du ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų gali apibrėžtam laikotarpiui sukurti ekonominių interesų grupę su tikslu išnaudoti visas galimybes savo narių ekonominei veiklai palengvinti ar skatinti, arba pagerinti ar išplėsti ekonominių interesų grupės narių ekonominės veiklos rezultatus.⁷⁸

⁷³ 1978 m. balandžio 28 d. Europos Bendrijų Komisija, pakeistas Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Kooperacijos Susivienijimo, KOM (78) 139, OL, 1978 C 103, p. 4.

⁷⁴ 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG). OL, 1985 L 199, p. 1.

⁷⁵ SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht*. 4. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 2002, p. 1902.

⁷⁶ SELBHERR, Paul; MANZ, Gerhard. *Kommentar zur Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung (EWIV)*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, p. 9.

⁷⁷ 1967 m. rugsėjo 23 d. Prancūzijos Ordonansas dėl Ekonominių Interesų Grupių [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 18 d.]. Nr. 67-821, JO p. 09537. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/jopdf/common/jo_pdf.jsp?numJO=0&dateJO=19670928&numTexte=&pageDebut=09537&pageFin=>>.

⁷⁸ SELBHERR, Paul; MANZ, Gerhard. *Kommentar zur Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung (EWIV)*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, p. 6.

Kaip minėta, Europos Komisija palankiai įvertino GIE teisinę formą, ją įtvirtinus Prancūzijoje ir pareiškė, kad panašios teisinės formos įtvirtinimas Europos Bendrijos mastu būtų labai naudingas ir reikalingas siekiant vidaus rinkos įgyvendinimo ir tarpvalstybinio bendrovių iš skirtingų valstybių narių bendradarbiavimo skatinimo. Tokia Europos Komisijos nuomonė apie GIE teisinę formą Prancūzijoje atsispindi ir EEIG įtvirtinimo tiksluose bei EEIG teisinės formos paskirtyje, kurie yra labai panašūs į GIE teisei formai keltus tikslus bei GIE paskirtį. EEIG Reglamento preambulės pirmojoje pastraipoje yra numatyta, kad norint sukurti vidaus rinką ir padidinti jos vieningumą yra reikalingi teisės aktai, kurie padėtų fiziniams asmenims, bendrovėms, firmoms ir kitiems juridiniams asmenims savo veiklą priderinti prie Europos Bendrijos ekonominių sąlygų ir skirtingose valstybėse veikiančys fiziniai asmenys, bendrovės, firmos ir kiti juridiniai asmenys galėtų veiksmingai bendradarbiauti. Taigi EEIG įtvirtinimo paskirtis yra padėti, palengvinti kooperuotis ir bendradarbiauti bendrovėms ar fiziniams asmenims iš skirtingų valstybių narių.

EEIG Reglamento 3 str. 1 d. apibrėžia EEIG tikslą – t.y. padėti savo nariams vykdyti ekonominę veiklą arba ją plėsti, taip pat pasiekti geresnių šios veiklos rezultatų. Dėl tokio EEIG pagalbinio pobūdžio jos veikla turi būti susijusi su jos narių ekonominėmis veiklomis, tačiau negali pakeisti ar pilnai sutapti su savo narių ekonomine veikla.⁷⁹ Dėl EEIG tikslo padėti vykdyti jos narių ekonominę veiklą, EEIG Reglamento 3 str. 1 d., atsižvelgiant taip pat į 21 str. formuluotę, numato, kad EEIG nors ir nėra draudžiama gauti pelno, tačiau pelno siekimas negali būti EEIG tikslas. Toks EEIG tikslas sudaro pagrindinius skirtumus nuo kitų įtvirtintų susivienijimų teisinių formų, nes iš vienos pusės EEIG turi būti patogus instrumentas bendrovių kooperacijai, bet ne bendrovių susiliejimui, tačiau iš kitos pusės ši teisinė forma yra skirta tik tarpvalstybiniam bendrovių bendradarbiavimui.⁸⁰

Siekiant atskleisti EEIG tikslą yra naudinga pateikti praktinį įsteigtos ir veiklą vykdančios EEIG veiklos tikslų pavyzdį. Susivienijimas dėl Europos televizijos (vok. *Zusammenschluss bezüglich des europäischen Fernsehens* – ARTE, pranc. *Association Relative à la Télévision Européenne* – ARTE; toliau darbe – ARTE GEIE), kitaip dar vadinama Europos kultūros kanalu yra EEIG teisinę formą turintis vokiškas-prancūziškas televizijos kanalas su registruota buveine Strasbūre. ARTE GEIE turi du narius – bendrovę ARTE France ir ARTE Deutschland TV GmbH. ARTE France iki 2000 metų vadinosi „La

⁷⁹ HABERSACK, Mathias. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 1999, p. 277.

⁸⁰ GRÜNWARD, Alfons. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. Wien: WUV Verlag, 1999, p. 51.

Sept⁶⁶ ir buvo Prancūzijoje programą transliuojantis kultūros kanalas, tuo tarpu ARTE Deutschland TV GmbH yra ribotos atsakomybės Vokietijos bendrovė, kurios nariais yra du Vokietijos televizijos kanalai – ARD ir ZDF. 1991 metais įsteigus ARTE GEIE, buvo pradėta televizijos transliacija Vokietijos ir Prancūzijos teritorijose, o programą sudarė tiek vieno, tiek ir kito ARTE GEIE nario sukurtos televizijos laidos.

ARTE GEIE steigimo sutarties⁸¹ 2.1 punkte nustatyta, kad ARTE GEIE objektas (tikslas) yra televizijos programų, turinčių plačiąja prasme kultūrinį ar tarptautinį pobūdį bei skatinančių Europos tautų sanglaudą bei tarpusavio supratimą, projektavimas, kūrimas ir jų transliavimas per satelitą ar kitu būdu, taip pat leidimas transliuoti. Aptarnaujama teritorija yra ARTE GEIE narių kilmės valstybių teritorija, jei kitaip nenumatyta susitarimuose su trečiosiomis šalimis. ARTE GEIE steigimo sutarties 6 ir 7.2 punktuose numatyta, kad ARTE GEIE yra steigiama be jokio kapitalo, o reikalingus finansinius, televizijos programų bei kitus išteklius, reikiamus ARTE GEIE tikslų bei išpareigojimų įgyvendinimui, suteikia nariai atsižvelgiant į jų turimų balsų narių susirinkime skaičių.

ARTE GEIE yra puikus EEIG teisinės formos pritaikymo praktikoje pavyzdys. Kaip matyti iš tokių ARTE GEIE steigimo sutarties nuostatų, šis televizijos kanalas, vienijantis tam tikrus Prancūzijos ir Vokietijos televizijos kanalus padeda įgyvendinti dalį savo narių vykdomos veiklos – televizijos programų, susijusių su kultūra, menu bei turinčių tarptautinį pobūdį, kūrimą ir transliavimą ARTE GEIE narių kilmės valstybių teritorijose. Tokia veikla apima tik dalį ARTE GEIE narių ekonominės veiklos, tačiau tuo pačiu padeda nariams kooperuotis bei bendradarbiauti siekiant gerinti savo ekonominės veiklos rezultatus ir pateikti Prancūzijos ir Vokietijos žiūrovams platesnę kokybiškų kultūrinių televizijos programų pasirinkimą, tuo pačiu skatinant tiek šių dviejų valstybių, tiek ir kitų Europos valstybių kultūros pažinimą bei Europos tautų sanglaudą.

EEIG reglamentavimas. ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimas yra viena iš Europos Sąjungos veiklų bendrovių teisės srityje, kuria siekiama sukurti vieningą, visoje Europos Sąjungoje vienodai reguliuojamą alternatyvą nacionalinėms valstybių narių teisinėms formoms.

Kaip minėta, Europos Sąjungos veikla kuriant ES bendrovių teisę yra labiausiai susijusi su įsisteigimo laisvės, vienos iš keturių pagrindinių Europos Sąjungos laisvių, įgyvendinimu

⁸¹ 1991 m. balandžio 30 d. Susivienijimo dėl Europos televizijos (ARTE G.E.I.E.) steigimo sutartis [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://archives.arte.tv/static/c5/pdf/gruendungsvertrag.pdf>>.

siekiant ES vidaus rinkos įtvirtinimo. Tačiau EB Sutarties 44 str. (SESV 50 str.), reglamentuojantis įsisteigimo laisvės įgyvendinimą numato, kad šiam tikslui pasiekti yra priimanamos Direktyvos. Tuo tarpu EEIG teisinė forma buvo įtvirtinta priėmus kitos formos ES teisės aktą – Reglamentą, visuotinai privalomą ir tiesiogiai taikomą ES teisės aktą. Dėl šios priežasties EEIG Reglamento priėmimo pagrindas negali būti laikomas EB Sutarties 44 str. EB Sutarties nuostatos nenumatė kitokios priemonės būtent įsisteigimo laisvei įgyvendinti, todėl šio Reglamento priėmimo pagrindu turėtų būti laikomas EB Sutarties 308 str., kuris numato, kad jei veikiant vidaus rinkai vienam iš Europos Bendrijos tikslų pasiekti reikia imtis veiksmy, kuriems EB Sutartis nenumato reikalingų įgaliojimų, Europos Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, vieningu sprendimu imasi reikiamų priemonių.

EEIG teisinės formos paskirtis – palengvinti tarpvalstybinį bendrovių iš skirtingų valstybių narių kooperaciją, bendradarbiavimą ir palengvinti narių ekonominės veikos plėtrą,⁸² išskiria šią teisinę formą iš kitų nacionalinėje valstybių narių teisėje žinomų susivienijimų teisinių formų bei lemia tam tikrą EEIG reguliavimo specifiką. Visų pirma, EEIG įsteigimui ir egzistavimui EEIG Reglamento 4 str. 2 d. yra keliami būtina sąlyga, kad šios teisinės formos bendrovę steigiantys subjektai būtų bent iš dviejų skirtingų ES valstybių narių, šios sąlygos nesilaikymas sąlygoja EEIG įsteigimo negalimumą, arba, jei EEIG jau buvo įsteigta, EEIG likvidavimą.⁸³ Tai patvirtina, kad EEIG teisinė forma yra skirta tik tarptautiniam, tačiau tik ES valstybių narių bendrovių bendradarbiavimo ir kooperacijos skatinimui ir nėra tinkama veiklos vienoje valstybėje narėje skatinimui.

EEIG Reglamento 3 str. 2 d. a) ir b) punktai numato kitus EEIG apribojimus: šios teisinės formos susivienijimui neleidžiama tiesiogiai arba netiesiogiai valdyti arba prižiūrėti savo narių arba kitų įmonių veiklos, taip pat tiesiogiai arba netiesiogiai bet koku pagrindu turėti savo narių akcijų. Toks reguliavimas sietinas su EEIG keliamu tikslu tik skatinti bendrovių bendradarbiavimą ir kooperaciją bei skatinti bendrovių vykdomą veiklą, tačiau tai tuo pačiu reiškia, kad EEIG teisinė forma nėra skirta tarptautiniam bendrovių susiliejimui ar įmonių grupių sudarymui, kai atitinkamos bendrovės tampa tarpusavyje priklausomos.

⁸² STEDING, Rolf. Das Gesellschaftsrecht der EU zwischen Erwartung und Enttäuschung [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 2 d.]. *NZG* 18/2000, p. 916. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

⁸³ HAUSCHKA, Christoph; SAALFELD, Uwe. Die Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung (EWIV) als Kooperationsinstrument für die Angehörigen der freien Berufe [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 kovo 22 d.]. *DSiR* 33/1991, p. 1083. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

EEIG Reglamento 3 str. 2 d. c) punkte nustatytas draudimas EEIG samdyti daugiau nei 500 darbuotojų paaiškina teiginį, kad EEIG teisinė forma yra skirta iš esmės mažų ir vidutinių bendrovių tarpusavio bendradarbiavimo skatinimui.⁸⁴ Tačiau tai nereiškia, kad EEIG teisine forma negali pasinaudoti ir didesnės ar didelės bendrovės, siekdamos kooperuotis ir bendradarbiauti tam tikroje savo vykdomos ekonominės veiklos srityje, pvz. vykdant tam tikros srities mokslinius tyrimus, kuriant tam tikro pobūdžio televizijos programas, atliekant vienkartinius didelio masto projektus ar panašiai.

Kitas šios teisinės formos reglamentavimo ypatumas yra EEIG narių atsakomybė, numatyta EEIG Reglamento 24 str. 1 d., kurioje numatyta, kad EEIG nariai prisiima neribotą atsakomybę už grupės skolas ir kitus įsipareigojimus. Toks EEIG narių neribotos atsakomybės įtvirtinimas gali būti susijęs su EEIG formos pritaikomumo praktikoje nepopuliarumu. Nuo EEIG teisinės formos įtvirtinimo 1985 metais iki 2011 m. sausio 31 d., per dvidešimt šešis EEIG formos egzistavimo metus, visoje Europos Sąjungoje buvo įkurta vos 2072 EEIG.⁸⁵ Lyginant tokį įsteigtų EEIG skaičių su šios teisinės formos pirmtake, Prancūzijoje įtvirtinta teisine forma GIE, kurios per kiek daugiau nei dvidešimt GIE įtvirtinimo metų buvo įsteigta daugiau nei 10000, kyla klausimas dėl tokio EEIG teisinės formos nepopuliarumo praktikoje priežasčių.

Kaip minėta, viena iš šios teisinės formos vangaus pritaikymo praktikoje priežasčių gali būti tai, kad EEIG nariai, kaip numatyta EEIG Reglamento 24 str., už visas EEIG skolas bei įsipareigojimus atsako neribotai savo turtu. Tačiau tai ne vienintelė priežastis, dėl kurios EEIG teisinė forma galimai nesulaukė didelio pritaikomumo ir pasisekimo praktikoje, lyginant su GIE teisine forma, taip pat atsižvelgiant į tai, kad GIE teisinė forma buvo įtvirtinta ir tapo tokia populiari tik vienoje valstybėje – Prancūzijoje, tuo tarpu EEIG teisinė forma yra įtvirtinta visos Europos Sąjungos mastu.

Minėtos EEIG Reglamento 3 str. 2 d. a) ir b) punktų nuostatos, kad EEIG nėra leidžiama valdyti kitų įmonių bei turėti savo narių akcijų, o kitų bendrovių akcijų leidžiama turėti tik tiek, kiek to reikia EEIG tikslams pasiekti, taip pat gali būti EEIG teisinės formos nepopuliarumo priežastimi. Reglamento 4 str. 2 d. numato, kad EEIG nariais privalo būti bent iš dviejų valstybių narių.

⁸⁴ BÖHRINGER, Walter. Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung (EWIV) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 kovo 22 d.]. *BWNotZ* 7/1990, p. 129. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

⁸⁵ 2011 m. sausio 31 d. LIBERTAS Europos EEIG Informacijos centro statistika apie įsteigtas EEIG Europoje [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://libertas-institut.com/de/EWIV/statistik.pdf>>.

Tokie apribojimai, numatyti EEIG teisinei formai, pakankamai stipriai apriboja EEIG galimos veiklos sritis⁸⁶ ir palieka EEIG teisinę formą tik kaip kooperacijos ir bendradarbiavimo instrumentą, kuris dažnai bendrovėms gali būti nepakankamas norint vykdyti ekonominę veiklą tam tikrose srityse, kuriose yra reikalinga perimti atitinkamų bendrovių kontrolę ar įsteigiant bendrą bendrovę yra siekiama susieti tarpusavyje nepriklausomas bendroves. Tačiau paminėtina, kad tokiu reguliavimu, atsižvelgiant į EEIG teisinei formai keliamus tikslus, buvo siekiama sukurti būtent nepriklausomų tarpusavyje subjektų bendradarbiavimo tarptautiniu mastu instrumentą, o ne instrumentą sudaryti bendrovių grupes ar susivienijimus. Be to, EEIG teisinė forma bendrovėms turi likti tik pagalbinė šalia bendrovių ekonominės veiklos ir negali pilnai sutapti su narių vykdoma ekonomine veikla, tai paaiškina su akcijų įsigijimu ir su darbuotojų skaičiumi susijusius apribojimus. Dėl šios priežasties, autoriaus nuomone, minėtas EEIG reguliavimas nėra laikytinas kaip EEIG trūkumas, kuris turėtų būti kritikuotinas ar keistinas.

Paminėtini ir EEIG teisinio reguliavimo aspektai, esantys potencialiai patraukliais ir skatinantys pasinaudoti EEIG teisine forma tarptautinei bendrovių kooperacijai praktikoje. EEIG Reglamento 5 str. nustato tik minimalius reikalavimus EEIG steigimo sutarčiai ir palieka pakankamai didelę laisvę EEIG steigiantiems nariams pasirinkti labiausiai pagal jų poreikius ar steigiamos EEIG tikslus atitinkantį reguliavimą. Reglamento 16 str. nustato minimalius reikalavimus EEIG organizacinei struktūrai, kurią sudaro bent jau narių susirinkimas ir vienas ar keli vadovai, tačiau yra leidžiama numatyti ir kitokių EEIG organų egzistavimą. Tokiu būdu taip pat paliekama plati pasirinkimo laisvė EEIG steigiantiems nariams nustatyti EEIG organizacinę struktūrą, kuri labiausiai atitiktų narių poreikius. Kaip EEIG teisinio reguliavimo privalumas paminėtinas ir EEIG Reglamento 40 str., numatantis, kad EEIG veiklos pelnas arba nuostoliai apmokestinami tik tuomet, kai jie paskirstomi EEIG nariams. Tokiu būdu yra išvengiama dvigubo pelno ar nuostolių apmokestinimo.

Atsižvelgiant į pakankamai trumpą EEIG Reglamentą, kurį sudaro 43 straipsniai, apsiribojantys iš esmės steigimo, egzistavimo sąlygų, subjektiškumo ir EEIG statuto reguliavimu, tam tikrų klausimų reguliavimas nukreipiant į nacionalinę valstybių narių teisę yra neišvengiamas.⁸⁷ EEIG teisinė forma yra ES teisės reguliuojama, supranacionalinė teisinė

⁸⁶ REBMANN, Kurt, *et al. Münchner Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Band 11 – Internationales Wirtschaftsrecht*. 4. Auflage. München: C. H. Verlag, 2006, p. 31.

⁸⁷ SELBHERR, Paul; MANZ, Gerhard. *Kommentar zur Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung (EWIV)*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, p. 10.

forma,⁸⁸ vienodai reguliuojama visoje Europos Sąjungoje, tačiau EEIG Reglamente yra ir nacionalinės valstybių narių teisės, kuri viena nuo kitos gali pakankamai stipriai skirtis, reguliuojamų klausimų. Todėl kyla klausimas, ar EEIG teisinė forma gali būti apibūdinama kaip grynai europinė ir ES teisės reguliuojama susivienijimų teisinė forma. Esminių EEIG teisinės formos klausimų reguliavimas nukreipiant į valstybių narių nacionalinę teisę gali sudaryti prielaidas ne vieningos, europinės teisinės formos sukūrimui, o įvairių EEIG variacijų, priklausomai nuo valstybių narių nacionalinės teisės reguliavimo, atsiradimui.

EEIG Reglamento 35 str. 2 d. numato, kad EEIG likvidavimą ir jo pabaigą nustato nacionalinės teisės aktai, 36 str. savo ruožtu numato, kad EEIG taikomi nacionalinės teisės aktai taip pat dėl grupės nemokumo ar mokėjimų nutraukimo. EEIG Reglamento 6 str. ir 39 str. 1 d. nustato EEIG registravimą tos valstybės narės registre ir pagal tos valstybės narės nacionalinės teisės nustatytą tvarką, kurioje EEIG turi savo oficialų adresą. Šios nuostatos nelaikytinos EEIG reguliavimo trūkumu, nes tokių klausimų reguliavimas EEIG Reglamente būtų vargiai įmanomas tiek dėl tokių klausimų detalaus reguliavimo poreikio, tiek ir dėl iškilti galinčio klausimo, kokių pagrindų Europos Sąjunga gali detaliam reguliuoti tokio pobūdžio klausimus ir procesus.

Tačiau kai kurie klausimai, autoriaus nuomone, galėtų būti reguliuojami ir nenukreipiant į valstybių narių nacionalinę teisę. Pvz. EEIG Reglamento 4 str. 3 d. palikta galimybė valstybei narei EEIG narių skaičių apriboti iki dvidešimties. EEIG Reglamente galėtų būti nustatytas vieningas EEIG narių skaičiaus apribojimas, arba galėtų būti vieningai nustatyta, kad EEIG narių skaičius yra neribojamas. Tokiu būdu būtų galima išvengti situacijų, kai vien dėl EEIG narių skaičiaus EEIG teisine forma iš viso nebūtų pasinaudota, arba jos nariai būtų priversti EEIG registruoti kitoje valstybėje narėje, kurioje atitinkamas apribojimas dėl narių skaičiaus nenustatytas.

Siekiant EEIG teisinę formą įtvirtinti kaip europinę susivienijimų teisinę formą paminėtinas, autoriaus nuomone, vienas EEIG teisinio reguliavimo klausimas, kuris galbūt galėjo būti reglamentuojamas kitaip – t.y. EEIG teisinės formos pavadinimas. Įtvirtinant EEIG teisinę formą buvo galima įtvirtinti vienodą visose valstybėse narėse šios teisinės formos pavadinimą, kaip tai buvo padaryta įtvirtinant kitas ES susivienijimų teises formas SE (*Societas Europaea*) ir SCE (*Societas Cooperativa Europaea*).

⁸⁸ Terminas supranacionalinė teisinė forma darbe yra vartojamas kaip sinonimas terminams viršnacionalinė teisinė forma ar viršvalstybinė teisinė forma. Šiais terminais yra apibrėžiama tokia bendrovių teisinė forma, kurios egzistavimo pagrindą suteikia ir kuri yra reglamentuojama ne nacionalinės valstybių narių teisės, bet Europos Sąjungos teisės.

EEIG vertinimas. Europos Ekonominių Interesų Grupė kaip pirmoji ES susivienijimų teisinė forma yra vertintina teigiamai ir sukuria tinkamą bei patogų instrumentą skirtingų valstybių narių bendrovėms tarpusavyje bendradarbiauti ir kooperuotis tam tikroje veiklos srityje, apimančioje dalį EEIG narių ekonominės veiklos.

Nors EEIG Reglamente yra pakankamai daug nuorodų į nacionalinę valstybių narių teisę, tačiau EEIG Reglamentas suteikia pakankamai daug reikalingos laisvės EEIG steigimo sutarties sudarymui (5 str.), organizacinės struktūros nustatymui (16 str.) ir kitiems su EEIG veiklos reguliavimu susijusiems aspektams. Tokiu būdu EEIG reguliavimas yra pakankamai patrauklus ir lengvai įsisavinamas bendrovėms, turinčioms tikslą tarpusavyje kooperuotis ir bendradarbiauti tam tikroje veiklos srityje.

Autoriaus nuomone, EEIG teisinė forma kaip ES susivienijimų teisinė forma gali būti vertinama kaip per daug valstybių narių nacionalinės teisės reguliuojama, nesavarankiška, per siaurą veiklą apimanti ir neįgyvendinanti savo tikslo tik tokiu atveju, jei tai būtų vienintelė ES susivienijimų teisinė forma, nes, kaip minėta, plačiąja prasme ES susivienijimų teisinėms formoms yra keliamas tikslas padėti įtvirtinti ES vidaus rinką bei įgyvendinti įsisteigimo laisvę, įtvirtintą pirminėje ES teisėje. Tokių tikslų pasiekti ši teisinė forma nėra pajėgi ir negali užtikrinti pilnaverčio ES vidaus rinkos įtvirtinimo, kiek tai susiję su ES bendrovių teise. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad EEIG yra tik pirmoji iš jau įtvirtintų ir dar planuojamų įtvirtinti ES susivienijimų teisinių formų, galima pagrįstai teigti, kad EEIG užima tinkamą vietą ES bendrovių teisėje ir padeda užtikrinti tam tikros ES bendrovių teisės dalies – t.y. europinio bendrovių kooperacijos ir bendradarbiavimo, įgyvendinimą bei prisideda prie bendrųjų ES susivienijimų teisinėms formoms keliamų tikslų įgyvendinimo.

2.3. Europos Bendrovė (SE)

SE istorinė raida. Europinės akcinės bendrovės idėjos užuomazgos, kilusios iš Vokietijos ir Jungtinės Karalystės, siekia dar praeito šimtmečio pradžią, tačiau konkretūs pasisakymai ir nuomonės dėl galimos Europos akcinės bendrovės sukūrimo pasigirdo pasirašius Europos Ekonominės Bendrijos sutartį 1957 metais. Pirmieji Europos bendrovės statuto projektai pasirodė 1962 metais iš Prancūzijos pramonės susivienijimo, o 1965 metais tokį projektą pateikė Prancūzijos vyriausybė. Europos Komisija 1966 metais priėmė tokį pasiūlymą,

įvardijo Europos bendrovės sukūrimą kaip bendrosios rinkos įgyvendinimo sudedamąją dalį ir tais pačiais metais atsakinga darbo grupė pateikė Europos bendrovės statuto pasiūlymą.⁸⁹

Šio pasiūlymo pagrindu Europos Komisija parengė išsamų Europos bendrovės statuto projektą, kuris gali būti prilygintas pilnaverčiam akcinių bendrovių įstatymui su integruotu bendrovių įstatų įstatymu, ir pateikė šį projektą kaip Reglamento pasiūlymą Europos Parlamentui. Atsižvelgiant į įvairias ekspertų pastabas bei kitus Reglamento pakeitimų pasiūlymus Europos Komisija 1975 m. balandžio 30 d. pateikė iš esmės peržiūrėtą Reglamento dėl Europos Bendrovės pasiūlymą⁹⁰ Ministrų Tarybai. Tačiau šis Europos Komisijos Reglamento pasiūlymas taip ir nebuvo priimtas. Taip įvyko dėl dviejų pagrindinių priežasčių: pirma, toks išbaigtas, sistemiškai pavykęs ir modernus Reglamento pasiūlymas kai kurioms valstybėms narėms pasirodė kaip grėsmė nacionalinei akcinių bendrovių teisei, buvo bijoma, kad nacionalinė akcinių bendrovių teisė praras populiarumą ir nacionalinės akcinės bendrovės persikels į Europą, o tokių pasekmių buvo norima išvengti. Antra, Reglamento pasiūlyme numatytos nuostatos dėl dalyvavimo priimant sprendimus bendrovės valdyje netenkino valstybių narių, nes kai kurioms valstybėms narėms tokios nuostatos atrodė per daug griežtos, tuo tarpu kitoms valstybėms narėms šios nuostatos atrodė per švelnios.⁹¹ Dėl šių priežasčių Europos Bendrovės įtvirtinimo klausimas nebuvo toliau svarstomas, o konsultacijos šiuo klausimu Ministrų Taryboje nutrauktos.

1985 m. birželio 28-29 d. Europos Komisijos Baltojoje knygoje dėl vidaus rinkos sukūrimo⁹² Europos Komisija pažymėjo, kad vis dar nėra priimtas SE statutas, o tokios teisinės formos įtvirtinimas yra labai patrauklus instrumentas vidaus rinkoje veikiantiems subjektams bei tinkama priemonė ES vidaus rinkai įgyvendinti, todėl SE teisinės formos įtvirtinimas yra reikalingas iki 1992 metų.⁹³

Dėl numatyto tikslo įtvirtinti ES vidaus rinką, 1989 metais Europos Komisija sudarė naują Europos Bendrovės Reglamento projektą,⁹⁴ o 1991 metais šį projektą pakeitė,

⁸⁹ THEISEN, Manuel Rene; WENZ, Martin. *Die Europäische Aktiengesellschaft: Recht, Steuern und Betriebswirtschaft der Societas Europaea (SE)*, 2. Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag, 2005, p. 27-30.

⁹⁰ 1975 m. balandžio 30 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos akcinės bendrovės statuto, KOM (75) 150.

⁹¹ LUTTER, Marcus. Europäische Aktiengesellschaft – Rechtsfigur mit Zukunft? [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 23 d.]. *Betriebs-Berater* 1/2002, psl. 1. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

⁹² 1985 m. birželio 28-29 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos Baltoji knyga dėl vidaus rinkos sukūrimo (su priedu), KOM (85) 310.

⁹³ *Ibidem*, 137 pastraipa.

⁹⁴ 1989 m. rugpjūčio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Bendrovės statuto, KOM (89) 268 SYN 218, OL, 1989 C 263, p. 41.

atsižvelgiant į ekspertų pasiūlymus. 1975 metų ir 1991 metų Reglamento projektai iš esmės turėjo tik bendrą pavadinimą, šių Reglamentų projektų numatytas SE reguliavimas buvo labai skirtingas. Visų pirma, 1991 metų Reglamento projekte SE reguliavimas buvo išskirtas į dvi dalis – Reglamentas, kurio įtvirtinimo pagrindas turėjo tapti EB Sutarties 95 str., turėjo reglamentuoti SE statuto klausimus, o papildoma Direktyva, kurios priėmimo pagrindu turėjo tapti EB Sutarties 44 str. 2 d. g) punktas, turėjo reglamentuoti su dalyvavimo priimant sprendimus bendrovės valdyme susijusius klausimus. Antra, 1991 metų SE Reglamento projektas buvo žymiai sutrumpintas nuo buvusių 400 straipsnių iki vos 110 straipsnių su gausiomis nuorodomis į nacionalinę valstybių narių teisę, kuri per laiko tarpą tarp šių dviejų Reglamentų projektų buvo iš dalies harmonizuota. Taip pat buvo paliekama plati pasirinkimo galimybė iš labai įvairių ir kardinaliai besiskiriančių dalyvavimo priimant sprendimus bendrovės valdyme modelių, egzistuojančių skirtingose valstybėse narėse.⁹⁵

Deja ir dėl šio SE reguliavimo projekto nebuvo galima pasiekti bendro susitarimo, nes buvo ypatingai nesutariama dėl dalyvavimo priimant sprendimus bendrovės valdyme. Vėlesnės pastangos 1999 metais pasiekti susitarimą SE reguliavimo klausimu taip pat žlugo dėl tos pačios priežasties. Dėl šių priežasčių Europos Komisija 2000 metais pateikė dar kartą iš esmės pakeistus SE Reglamento ir SE Direktyvos projektus. SE Reglamento projektas buvo dar kartą sutrumpintas, taip pat buvo pakeistas Reglamento priėmimo pagrindas, kuriuo turėjo tapti EB sutarties 308 str. Tačiau bendram sutarimui dėl SE reguliavimo pasiekti buvo būtina padaryti atskiras išimtis Ispanijai tam tikrų klausimų reguliavime.⁹⁶

Tokiu būdu, praėjus daugiau nei 50 metų nuo pirmųjų SE teisinės formos įtvirtinimo pasiūlymų ir intensyvių diskusijų bei nesutarimų SE reguliavimo klausimais 2001 m. spalio 8 d. Europos Ministrų taryba priėmė tiek Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto (toliau darbe – SE Reglamentas),⁹⁷ tiek Tarybos direktyvą 2001/86/EB papildančią Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus (toliau darbe – SE Direktyva).⁹⁸ SE Direktyva valstybių narių teisėje, įskaitant ir

⁹⁵ *Cit. Op.* 91, p. 2.

⁹⁶ *Cit. Op.* 91, p. 3.

⁹⁷ 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto. OL, 2001 L 294, p. 1.

⁹⁸ 2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyva 2001/86/EB papildanti Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus. OL, 2001 L 294, p. 22.

Europos laisvosios prekybos organizacijos nares, (toliau tekste – EFTA), turėjo būti įgyvendinta iki 2004 m. spalio 8 d.⁹⁹

SE keliami tikslai. Kaip minėta, ES susivienijimų teisinėms formoms yra keliamas bendras tikslas padėti įtvirtinti ES vidaus rinką ir įgyvendinti ES teisėje įtvirtintą įsisteigimo laisvę. Tokie bendrieji tikslai yra keliami ir Europos Bendrovės (SE) teisinei formai. Dar 1985 m. birželio 28-29 d. Europos Komisijos Baltojoje knygoje dėl vidaus rinkos sukūrimo buvo numatyta, kad SE teisinė forma yra būtinas įrankis bendrajai rinkai įgyvendinti ir bendrovių iš skirtingų valstybių narių bendradarbiavimui skatinti. Tačiau SE teisinei formai yra keliami ir specifiniai tikslai, kuriuos SE teisinės formos įtvirtinimas turėtų padėti pasiekti.

SE Reglamento preambulės 1 – 4 pastraipose yra nurodoma, kad įkūrus ES vidaus rinką turi būti pašalintos prekybos kliūtys ES teritorijoje ir bendrovėms, neapsiribojančioms vietinių poreikių tenkinimu, turi būti suteikta galimybė bei instrumentai planuoti savo veiklos reorganizavimą visoje ES teritorijoje susijungiant su kitomis bendrovėmis ir tokiu būdu vienijant savo potencialą. Toks instrumentas turi padėti panaikinti dėl skirtingų valstybių narių bendrovių restruktūrizavimo ir jų bendradarbiavimo kylančius teisinius bei psichologinius sunkumus, su mokesčiais susijusias problemas bei turi leisti bendrovėms pasirinkti nuo nacionalinės teisės nepriklausomai reguliuojamą teisinę formą. Dėl tokios teisinės bazės, kuri remiasi nacionaline valstybių narių teise, bendrovėms kyla didelių kliūčių steigiant skirtingų valstybių narių bendrovių grupes, o tai yra nesuderinama su ekonomine aplinka, kurioje turi plėtotis bendrovė, jei yra siekiama ES vidaus rinkos įtvirtinimo.

SE Reglamento preambulės 7 pastraipa taip pat pažymi SE teisinės formos, kaip nuo nacionalinės valstybių narių teisės nepriklausomos teisinės formos, svarbą, nes būtent tokia teisinė forma turi padėti sukurti sąlygas bendrovės įsteigimui ir jos valdymui visos ES mastu nesusiduriant su kliūtimis, kylančiomis dėl nacionalinės bendrovių teisės skirtumų ir jos taikymo ribotoje teritorijoje.

Iš šių Reglamento preambulėje įtvirtintų nuostatų galima suprasti, kad Europos Komisija įtvirtindama SE teisinę formą siekia kuo didesnės šios teisinės formos reguliavimo nepriklausomybės nuo nacionalinės valstybių narių teisės, kuri yra labai skirtinga dėl daugelio su bendrovių teise susijusių klausimų. Tokiu būdu norima sukurti ES teisės reguliuojamą instrumentą, kuriuo pasinaudojusios bendrovės galėtų veikti visos ES mastu tokiomis pačiomis sąlygomis, pagal tokį patį reguliavimą ir turėtų galimybę ES teritorijoje

⁹⁹ THEISEN, Manuel Rene; WENZ, Martin. *Die Europäische Aktiengesellschaft: Recht, Steuern und Betriebswirtschaft der Societas Europaea (SE)*, 2. Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag, 2005, p. 35.

veikti taip pat kaip ir valstybių narių teritorijose, įskaitant ir laisvą bendrovės buveinės vietos pasirinkimą ar bendrovės buveinės perkėlimą, bendrovių susijungimą bei reorganizavimą nepakeičiant esamos bendrovės teisinės formos.

SE Reglamento preambulės 13 pastraipoje yra numatytas tikslas, kad SE teisinė forma finansavimo ir valdymo požiūriu būtų patraukliausia teisinė forma bendrovei, kuri veikia visoje Europos Sąjungoje. Šiam tikslui pasiekti turi būti numatytas minimalaus kapitalo dydis, kuris būtų pakankamas, tačiau toks, kad ir maža ar vidutinė bendrovė turėtų pakankamai lėšų įsteigti SE. Preambulės 14 pastraipoje yra keliamas veiksmingo SE valdymo ir veikos priežiūros tikslas, kurį pasiekti turi padėti galimybė pasirinkti vieną iš šiuo metu ES valstybėse narėse egzistuojančių akcinių bendrovių administravimo sistemų – monistinės arba dualistinės.

Taigi, SE įtvirtinimu yra siekiama bendrovėms, daugiausiai didelėms bendrovėms ir koncernams, veikiantiems visos Europos Sąjungos mastu, sudaryti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų tokioms bendrovėms tapti tikromis europinėmis bendrovėmis, peržengiančiomis nacionalines valstybių narių ribas, tačiau taip pat galinčias būti pajėgias konkuruoti pasauliniu mastu veikiančiomis bendrovėmis.¹⁰⁰

SE reglamentavimas. Kaip minėta, SE teisei formai nuo pat šios idėjos atsiradimo buvo keliami dideli tikslai, tačiau dėl ilgo SE įtvirtinimo laikotarpio ir didelių nesutarimų, kaip tokia teisinė forma turėtų būti reglamentuojama, SE Reglamento projektai buvo iš esmės keičiami, atsižvelgiant į tuos diskusinius klausimus, dėl kurių šios teisinės formos įtvirtinimas ištisus dešimtmečius nebuvo įmanomas. Dėl šios priežasties kyla klausimas, ar SE teisinės formos reglamentavimas iš tiesų atitinka šiai teisei formai keltus tikslus.

SE yra ribotos atsakomybės juridinis asmuo, kurio įstatinis kapitalas yra padalintas į akcijas, o akcininkai neatsako didesne suma, nei jų pasirašytų akcijų vertė. Tai numato SE Reglamento 1 str.¹⁰¹ Taigi, SE pagal savo prigimtį yra Europos mastu įtvirtinta Akcinės bendrovės forma, panaši į valstybėse narėse įtvirtintas Akcines bendroves. Tačiau tam, kad pasinaudoti SE teisine forma ir įsteigti tokią bendrovę SE Reglamento 2 str. ir 3 str. yra numatyti tam tikri SE steigimo apribojimai.¹⁰²

¹⁰⁰ THEISEN, Manuel Rene; WENZ, Martin. *Die Europäische Aktiengesellschaft: Recht, Steuern und Betriebswirtschaft der Societas Europaea (SE)*, 2. Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag, 2005, p. 39.

¹⁰¹ 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto. OL, 2001 L 294, p. 1.

¹⁰² KRONKE, Herbert; MELIS, Werner; SCHNYDER, Anton K. *Handbuch Internationales Wirtschaftsrecht*. 1. Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2005, p. 1139.

Pirma, yra keliama sąlyga, kad SE steigėjai būtų bent iš dviejų skirtingų valstybių narių. Antra, reikalaujama, kad steigėjai turėtų savo registruotas buveines Europos Sąjungos valstybėse narėse. Trečia, yra numatyti apribojimai taip pat ir SE steigiantiems steigėjams – t.y. SE gali steigti tik valstybių narių Akcinės bendrovės, arba jau egzistuojanti SE, tuo tarpu kitokių teisinių formų bendrovėms, firmoms, juridiniams asmenims ar organizacijoms SE steigimas yra apribotas papildomomis sąlygomis, kurios bus aptariamoms vėliau.

Be šių SE steigimo apribojimų SE Reglamento 2 str. ir 3 str. taip pat numatyti ir keturi SE steigimo būdai. Paminėtina, kad SE gali būti įsteigta tik šiais keturiais steigimo būdais, kitokių steigimo būdų SE Reglamentas nenumato. Pirma, SE Reglamento 2 str. 1 d. numato, kad SE gali būti steigiama susijungimo būdu, jei susijungime dalyvauja bent dvi skirtingų valstybių narių akcinės bendrovės.

Antra, SE Reglamento 2 str. 2 d. numato, kad gali būti steigiama holdingo SE. Šiuo būdu steigiant SE kaip steigėjai gali dalyvauti ne tik valstybių narių akcinės bendrovės, bet ir valstybių narių uždarnosios akcinės bendrovės, tačiau yra keliama sąlyga, kad tokiu atveju būtų bent du steigėjai, veikiantys pagal skirtingų valstybių narių teisę, arba bendrovė turėtų kitoje valstybėje narėje ne trumpiau kaip du metus veikiantį filialą ar dukterinę bendrovę, veikiančią pagal kitos valstybės narės teisę.

Trečia, SE Reglamento 2 str. 3 d. numato, kad gali būti steigiama dukterinė SE. Šiuo būdu steigiant SE steigėjų ratas yra plačiausias iš visų keturių steigimo būdų, nes tokiu būdu steigiant SE gali dalyvauti tiek valstybių narių akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės, tiek ir kitų teisinių formų bendrovės, juridiniai asmenys ar organizacijos, turinčios registruotą buveinę Europos Sąjungos teritorijoje. Tačiau ir šiuo būdu steigiant SE yra numatyti papildomi reikalavimai, kad tokiu atveju būtų bent du steigėjai, veikiantys pagal skirtingų valstybių narių teisę, arba bendrovė turėtų kitoje valstybėje narėje ne trumpiau kaip du metus veikiantį filialą ar dukterinę bendrovę, veikiančią pagal kitos valstybės narės teisę.

Ketvirta, SE Reglamento 2 str. 4 d. numato, kad SE gali būti steigiama pertvarkymo būdu pertvarkant valstybių narių akcinę bendrovę į SE, tačiau jei tokia pertvarkoma akcinė bendrovė turi ne mažiau kaip dvejus metus veikiančią dukterinę bendrovę, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė.

Esant tokiems SE steigimo būdams galima teigti, kad SE gali būti įsteigta tik kelių bendrovių iš skirtingų valstybių narių, atsižvelgiant į jau minėtus papildomus apribojimus, arba SE gali būti įsteigta ir vienos bendrovės, turinčios kitoje valstybėje narėje dukterinę bendrovę arba filialą, veikiančius ne mažiau kaip dvejus metus. Toks bent dvejus metus

veikiančios dukterinės bendrovės ar filialo reikalavimas gali būti suprantamas kaip atitinkamas saugiklis, siekiant SE teisinę formą, steigiamą holdingo SE, dukterinės SE ir pertvarkymo būdu, padaryti prieinamą bendrovėms, kurių veiklos teritorija neapsiriboja vienos valstybės narės teritorija. Galimybė įsteigti SE susijungimo būdu taip pat reikšminga tuo, kad iki priimant 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas,¹⁰³ SE buvo patogiausia ir lengviausiai įgyvendinama bendrovių iš skirtingų valstybių narių susijungimo priemonė.

Kitas svarbus SE reglamentavimo aspektas, autoriaus nuomone, yra SE įstatinio kapitalo (SE Reglamente – pasirašytasis kapitalas) nustatymas ir jo dydis. SE Reglamento 4 str. 2 d. numato, kad SE įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis nei 120.000 eurų. Atsižvelgiant į SE steigimo būdus, kurie numato, kad SE steigimui yra reikalingi steigėjai iš kelių valstybių narių, ar bendrovė, turinti dukterinę bendrovę kitoje valstybėje narėje, nustatant SE įstatinio kapitalo dydį turėtų būti atkreipiamas dėmesys į valstybėse narėse įtvirtintų akcinių bendrovių teisinėms formoms numatytus įstatinio kapitalo dydžius.

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo¹⁰⁴ 2 str. 3 d. numato, kad akcinės bendrovės įstatinio kapitalo dydis neturi būti mažesnis nei 150.000 litų, t.y. kiek daugiau nei 40.000 eurų. Vokietijos akcinių bendrovių įstatymo¹⁰⁵ 7 str. numato, kad Vokietijos akcinės bendrovės (vok. *Aktiengesellschaft, AG*) įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis nei 50.000 eurų. Prancūzijos komercinio kodekso¹⁰⁶ L224-2 str. numato, kad Prancūzijos akcinės bendrovės (pranc. *Société Anonyme, SA*) įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis nei 37.000 eurų. Atsižvelgiant į tokius valstybių narių akcinių bendrovių įstatinio kapitalo nustatytus dydžius galima teigti, kad SE teisinei formai nustatytas minimalaus kapitalo dydis yra gerokai didesnis nei valstybių narių akcinėms bendrovėms nustatytas minimalaus įstatinio kapitalo dydis. Mažai ar vidutinei bendrovei toks įstatinio kapitalo dydis gali būti gerokai per didelis, o tokiu būdu SE teisinė forma gali tapti sunkiai prieinama tokio dydžio bendrovėms. Be to, kyla abejonė, ar numatytasis SE įstatinio kapitalo dydis yra minimalus pakankamas įstatinio kapitalo dydis bendrovei, veikiančiai Europos mastu. Dėl šių priežasčių, autoriaus

¹⁰³ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas. OL, 2005 L 310, p. 1.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574.

¹⁰⁵ 1965 m. rugsėjo 6 d. Vokietijos akcinių bendrovių įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/aktg/gesamt.pdf>>.

¹⁰⁶ 2011 m. vasario 3 d. Prancūzijos komercinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<http://perlpot.net/cod/commerce.pdf>>.

nuomone, SE minimalaus įstatinio kapitalo dydis turėtų būti sumažintas, tokiu būdu šią teisinę formą darant labiau prieinamą ir patrauklią įvairaus dydžio bendrovėms.

Kitas SE reglamentavimo ypatumas, kaip minėta, yra tai, jog siekiant SE teisinės formos bendrovių efektyvaus valdymo ir priežiūros turi būti palikta pasirinkimo laisvė tarp dviejų valstybėse narėse egzistuojančių akcinių bendrovių administravimo sistemų – t.y. monistinės (vienos pakopos) ir dualistinės (dvejų pakopų sistema) sistemų. Tokia galimybė pasirinkti ir steigėjams patiems spręsti dėl labiausiai tinkančio SE valdymo modelio yra originali ir leidžia nukrypti nuo valstybėje narėje, kurioje yra registruojama SE, galiojančių imperatyvių teisės normų, reglamentuojančių akcinės bendrovės valdymo ir priežiūros sistemą.¹⁰⁷ SE Reglamento 38 str. a) punktas numato, kad kiekvienos SE privalomas organas yra visuotinis akcininkų susirinkimas, o b) punktas suteikia teisę SE įstatuose įtvirtinti vieną iš pasirinktų SE administravimo sistemų.¹⁰⁸

SE Reglamento 39 – 42 str. reglamentuojama dualistinė SE administravimo sistema. Tokiu atveju egzistuoja SE valdymo organas, atsakantis už SE valdymą, ir SE priežiūros organas, prižiūrintis valdymo organo veiklą. Šių organų narių skaičius nustatomas SE įstatuose, tačiau valstybės narės teisėje gali būti nustatyti konkretūs minimalūs ir (arba) maksimalūs šių organų narių skaičiai. Į valstybės narės teisę taip pat nukreipiama nustatant valdymo organo atsakomybę bei valdymo organo narių skyrimo tvarką.

SE Reglamento 43 – 45 str. reglamentuojama monistinė SE administravimo sistema. Ši SE administravimo sistema yra kiek paprastesnė nei dualistinė administravimo sistema, nes monistinės sistemos atveju egzistuoja tik vienas administravimo organas, atsakingas už SE veiklą. Šio organo narių skaičių nustato SE įstatatai, tačiau kaip ir dualistinės sistemos atveju, valstybėms narėms yra suteikiama teisė nacionaliniuose teisės aktuose nustatyti administravimo organo narių minimalų ar maksimalų skaičių.

Tokia galimybė pasirinkti tarp dviejų egzistuojančių akcinių bendrovių administravimo modelių yra vertintina teigiamai ir gali būti laikoma SE teisinės formos privalumu. Tačiau abejotina, ar SE administravimo reglamentavimo tam tikrais klausimais nukreipimas į valstybių narių nacionalinę teisę yra reikiamas ir teigiamas. Ši abejonė kyla dėl to, kad tokiu atveju valstybių narių teisėje atsiradus labai skirtingam reguliavimui SE administravimo reguliavimo klausimu gali būti prarandamas SE teisinės formos vieningumas visoje Europos

¹⁰⁷ BACHMANN, Gregor. Die Societas Europaea und das europäische Privatrecht. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 1/2008, p. 37.

¹⁰⁸ KRONKE, Herbert; MELIS, Werner; SCHNYDER, Anton K. *Handbuch Internationales Wirtschaftsrecht*. 1. Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2005, p. 1139.

Sąjungoje, nes kyla galimybė, kad SE administravimo reglamentavimas skirtingose valstybėse narėse gali pakankamai stipriai skirtis. Dėl šios priežasties taip pat gali būti prarandamas teisinis apibrėžtumas kalbant apie skirtingose valstybėse narėse registruotas SE teisinės formos bendroves.

Kitas svarbus SE reguliavimo aspektas yra SE buveinės perkėlimo galimybė Europos Sąjungos teritorijoje. SE Reglamento preambulės 24 pastraipa numato, kad SE turi būti suteikta galimybė perkelti registruotą buveinę į kitą valstybę narę. Tokia galimybė perkelti SE registruotą buveinę į kitą valstybę narę yra labai naudinga bendrovėms, veikiančioms visos Europos Sąjungos mastu ir siekiančioms turėti laisvę organizuoti savo veiklą pagal poreikius visos Europos Sąjungos teritorijoje. Galimybė laisvai perkelti SE bendrovės registruotą buveinę į kitą valstybę nepakeičiant bendrovės teisinės formos ir neprarandant bendrovės subjektiškumo, reglamentuojama SE Reglamento 8 str. taip pat įgyvendina ir realizuoja SESV sutarties 49 str. įtvirtintą įsisteigimo laisvę, nes panaikina apribojimus SE bendrovei, įsteigtai vienoje valstybėje narėje persikelti ir įsisteigti kitoje valstybėje narėje.¹⁰⁹ Tačiau ir šiuo atveju nėra apsieinama be nuorodų į nacionalinę valstybių narių teisę, pvz. smulkiųjų akcininkų, prieštaraujančių tokiam perkėlimui, interesų apsauga ar paskelbimo apie SE registruotos buveinės perkėlimą tvarka.

Paminėtinas ir kitas su SE buveine susijęs aspektas – t.y. SE Reglamento 7 str., kuris numato, kad SE registruota buveinė turi būti toje pačioje valstybėje narėje, kurioje yra jos nuolatinio valdymo organo buvimo vieta, o valstybė narė gali reikalauti, kad jos teritorijoje įregistruotos SE nuolatinio valdymo organo buvimo vieta ir registruota buveinė būtų toje pačioje vietoje. Galima teigti, kad galimybė perkelti registruotą SE buveinę į kitą valstybę narę yra vienas iš pagrindinių veiksnių ir tikras SE konkurencinis pranašumas prieš nacionalines bendroves. Nesant direktyvos dėl bendrovės registruotos buveinės perkėlimo iš vienos valstybės į kitą, SE išlieka vienintelė bendrovės teisinė forma, leidžianti bendrovėms perkelti savo registruotą buveinę į bet kurią kitą valstybę narę jos nelikviduojant.¹¹⁰ Tačiau minėtas SE Reglamento 7 str. numatytas reikalavimas sumažina šį SE pranašumą prieš nacionalines bendrovių teises formas, nes registruota SE buveinė ir nuolatinio valdymo organo, valdybos ar administracinio organo, buvimo vieta turi būti vienoje valstybėje, todėl,

¹⁰⁹ THEISEN, Manuel Rene; WENZ, Martin. *Die Europäische Aktiengesellschaft: Recht, Steuern und Betriebswirtschaft der Societas Europaea (SE)*, 2. Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag, 2005, p. 266.

¹¹⁰ 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Komisija, Ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto taikymas (su priedu), KOM (2010) 676.

norėdama perkelti registruotą buveinę iš vienos valstybės narės į kitą, SE privalės perkelti ir savo nuolatinio valdymo organo buvimo vietą į tą pačią valstybę.

Viena iš daugiausiai diskusijų sukėlęs SE reglamentavimo klausimas, prisidėjęs prie tokio ilgo SE teisinės formos įtvirtinimo proceso, yra darbuotojų dalyvavimas priimant sprendimus. 1975 metų SE Reglamento pasiūlyme¹¹¹ buvo numatyta, kad darbuotojams dalyvavimo priimant sprendimus klausimu bus atstovaujama į SE valdymo organus priimant SE darbuotojų atstovus. Tačiau, kaip minėta, šis SE Reglamento pasiūlymas nebuvo priimtas dėl įvairių prieštaravimų SE reglamentavimo klausimais. 1989 metais pateikiant naują SE Reglamento pasiūlymą¹¹² ir 1991 metais pateikiant pakeistą SE Reglamento pasiūlymą darbuotojų dalyvavimo klausimas buvo išskirtas ir jo reglamentavimas numatytas atskirame Direktyvos, papildančios SE statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, pasiūlyme,¹¹³ bei pakeistame 1991 metų Direktyvos, papildančios SE statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, pasiūlyme.¹¹⁴ Šiuose pasiūlymuose buvo įtvirtinta galimybė pasirinkti vieną iš keturių darbuotojų dalyvavimo modelių, paremtų Vokietijos, Nyderlandų, Prancūzijos ir Švedijos darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus modeliais. Dėl šios priežasties ir nesutarimų dėl pačios SE koncepcijos, toks reglamentavimas nebuvo priimtas ir žlugo.¹¹⁵

Tačiau 1997 m. lapkričio 19 d. Ekspertų grupės galutinėje ataskaitoje dėl darbuotojų dalyvavimo sistemų Europoje¹¹⁶ buvo pasiūlytas naujas SE darbuotojų dalyvavimo reglamentavimo sprendimas, besiremiantis derybomis tarp darbuotojų ir darbdavių dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus. Tokioms deryboms žlugus, buvo siūloma įtvirtinti minimalias standartines darbuotojų dalyvavimo sąlygas, kuriomis būtų remiamasi nepasiekus abipusio susitarimo derybų būdu.¹¹⁷

Panaši darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sistema buvo priimta SE Direktyvoje. Kaip numato SE Direktyvos 3 – 4 str. yra sudaromas specialusis darbuotojų

¹¹¹ 1975 m. balandžio 30 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos akcinės bendrovės statuto, KOM (75) 150.

¹¹² 1989 m. rugpjūčio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Bendrovės statuto, KOM (89) 268 SYN 218, OL, 1989 C 263, p. 41.

¹¹³ 1989 m. rugpjūčio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos papildančios Europos Bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (89) 268 SYN 219, OL, 1989 C 263, p. 69.

¹¹⁴ 1991 m. gegužės 6 d. Europos Bendrijų Komisija, pakeistas Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos papildančios Europos Bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 174 SYN 219, OL, 1989 C 138, p. 8.

¹¹⁵ DAUSES, Manfred, *et al. Handbuch des EU-Wirtschaftsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 2 d.]. 27. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2011, p. EL 1483. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

¹¹⁶ 1997 m. lapkričio 19 d. Ekspertų grupės galutinė ataskaita dėl darbuotojų dalyvavimo sistemų Europoje. OL, 1997 C 371, p. 83.

¹¹⁷ *Cit. Op.* 115, p. EL 1484.

derybų organas, kuris bendradarbiaudamas su SE steigime dalyvaujančių bendrovių valdymo organais derybų būdu priima sprendimą dėl priemonių, susijusių su darbuotojų dalyvavimu priimant SE sprendimus. Paminėtina, kad SE Direktyvos 6 str. numato, jog derybų tvarkai yra taikomi valstybės narės, kurioje yra SE registruotoji buveinė, teisės aktai. Nepriėmus bendro susitarimo dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus yra taikomos standartinės SE Direktyvoje numatytos ir valstybių narių teisėje įtvirtintos darbuotojų dalyvavimo taisyklės. Toks reglamentavimas, autoriaus nuomone yra kritikuotinas ir keistinas, atsisakant valstybių narių įgaliojimų suteikimo reglamentuojant darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus tvarką, nes esant kiekvienoje valstybėje narėje skirtingam šio klausimo reguliavimui yra prarandamas SE teisinės formos reguliavimo vientisumas visoje Europos Sąjungoje, ardoma SE koncepcija, kas skatina tiek SE formos nepatrauklumą bei nepriimtinumą, tiek ir SE kaip bendros europinės teisinės formos prestižo sumenkinimą.

Be jau paminėtų svarbiausių SE teisinės formos reglamentavimo klausimų, kurių reguliavime yra gausu nuorodų į nacionalinę valstybių narių teisę, SE Reglamentas, kaip tai numato jo 9 str., įtvirtina nacionalinės valstybių narių teisės taikymą. Toks SE teisinės formos, kaip svarbiausios iš įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų, reglamentavimas, autoriaus nuomone, yra neatitinkantis SE teisinei formai keliamų tikslų ir kaip įmanoma greičiau keistinas, ypač SE kapitalo, klausimų, reglamentuojamų nacionalinės valstybių narių teisės, bei darbuotojų dalyvavimo reglamentavimo srityse.

Planuojama SE reforma. Kaip numato SE Reglamento 69 str., Europos Komisija praėjus ne daugiau kaip penkeriems metams nuo SE Reglamento įsigaliojimo pateikia Europos Tarybai ir Europos Parlamentui ataskaitą apie šio reglamento taikymą ir, jei reikia, siūlomus pakeitimus. Europos Komisija 2010 m. lapkričio 17 d. pateikė Europos Tarybai ir Europos Parlamentui ataskaitą apie 2001 m. spalio 8 d. Europos Tarybos reglamento Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto taikymą (toliau darbe – SE ataskaita).¹¹⁸

Atliktas tyrimas parodė, kad iki 2010 m. birželio 25 d. Europos Sąjungos ir Europos Ekonominės Erdvės valstybėse narėse iš viso buvo įsteigta vos 595 SE bendrovės. Toks mažas įsteigtų SE skaičius, autoriaus nuomone rodo, kad SE reglamentavimas turi trūkumų, stabdančių šios teisinės formos populiarumą ir paplitimą, ypač atsižvelgiant į tai, kad apie 70 proc. visų SE yra įsteigta vos dvejose valstybėse narėse – Vokietijoje ir Čekijoje.

¹¹⁸ 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Komisija, Ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto taikymas (su priedu), KOM (2010) 676.

SE ataskaitoje įvardyti tokie pagrindiniai SE teisinės formos privalumai: pirma, europietiškas SE įvaizdis yra vienas svarbiausių teigiamų veiksnių, ypač toms bendrovėms, kurios siekia pabrėžti savo priklausymą Europai arba nori pasinaudoti teisine Europos forma, kuri yra geriau žinoma negu valstybių narių bendrovių nacionalinės formos. Europietiško įvaizdžio svarba yra didžiausia mažų valstybių narių bendrovėms, kurių bendrovių teisinės formos nėra plačiai žinomos; antra, SE supranacionalinis pobūdis yra vertinamas kaip teigiamas SE teisinės formos požymis vykdant tarpvalstybinius bendrovių susijungimus ar struktūrinius bendrovių grupės pakeitimus; trečia, galimybė perkelti SE registruotąją buveinę į kitą valstybę narę laikoma esminiu veiksniu ir tikru SE teisinės formos konkurenciniu pranašumu prieš nacionalines bendroves, nes nesant Direktyvos dėl bendrovės registruotosios buveinės perkėlimo iš vienos valstybės narės į kitą, SE išlieka vienintelė bendrovių teisinė forma, leidžianti bendrovėms perkelti savo registruotąją buveinę į bet kurią kitą valstybę narę jos nelikviduojant; ketvirta, SE teisinė forma yra patraukli bendrovės reorganizavimui ir bendrovių grupių struktūros supaprastinimui; penkta, kai kurie respondentai teigiamai įvertino derybų galimybę dėl dalyvavimo priimant darbuotojų dalyvavimo taisykles.¹¹⁹

Tačiau SE ataskaitoje pateikiami ir SE teisinės formos trūkumai: pirma, didelės SE steigimo išlaidos, vidutiniškai siekiančios beveik 800.000 eurų, o atskirais atvejais siekiančias net iki 95 milijonų eurų, į jas įskaitant ir SE nustatytą aukštą įstatinio kapitalo reikalavimą; antra, daug laiko reikalaujančios ir sudėtingos SE steigimo procedūros; trečia, teisinis netikrumas, taip pat kylantis dėl plataus nacionalinės teisės naudojimo SE reglamentavime; ketvirta, darbuotojų dalyvavimo taisyklės, kurios yra sudėtingos, neaiškios ir reikalaujančios daug laiko, ypač tose valstybėse narėse, kuriose specialios darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus taisyklės nėra numatytos; penkta, reikalavimas, kad SE registruotoji buveinė ir pagrindinė SE buveinė būtų toje pačioje valstybėje narėje, yra vertinamas kaip kliūtis laisvai vykdyti SE veiklą visoje Europos Sąjungoje, ypač toms atsižvelgiant į aktualią ETT praktiką bendrovių įsisteigimo laisvės klausimu.¹²⁰

Kaip numato SE ataskaita, atsižvelgiant į tokius nustatytus faktus ir SE teisinės formos reglamentavimo privalumus bei trūkumus Europos Komisija svarsto galimus SE reglamentavimo pakeitimus ir siekia 2012 metais pateikti konkrečius SE reglamentavimo pakeitimų pasiūlymus.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 3-4.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 4.

SE vertinimas. Reikšmingiausia iš visų įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų, SE buvo įtvirtinta tik po ilgų diskusijų ir padarytų esminių reglamentavimo pakeitimų. Dėl šios priežasties SE teisinė forma nebėra panaši į vieningą europinę bendrovių teisinę formą, egzistuojančią ES teisės pagrindu ir smarkiai skiriasi nuo pradinės SE koncepcijos. SE reglamentavimas, turėjęs prilygti išsamiam europiniam Akcinių bendrovių įstatymui, šiuo metu apsiriboja tik pagrindinių klausimų, susijusių su SE steigimu, subjektiškumu, SE valdymu ir kai kurių kitų klausimų reguliavimu, likusius SE teisinės formos aspektus palikdamas reglamentuoti valstybių narių teisei. Tokiu būdu, šiuo metu, galima teigti, egzistuoja ne viena SE teisinė forma, o net 27 SE teisinės formos tipai, pakankamai reikšmingai besiskiriantys priklausomai nuo valstybių narių teisės.

SE teisinė forma, esant tokiam reglamentavimui, šiuo metu turi tik keletą reikšmingesnių privalumų, tokių kaip galimybė perkelti registruotąją buveinę į kitą valstybę narę, supranacionalinis SE pobūdis ar SE europietiško įvaizdžio pranašumai, tačiau tuo pačiu turi nemažai pakankamai reikšmingų trūkumų, mažinančių SE teisinės formos patrauklumą. Autoriaus nuomone, galima teigti, kad SE teisinė forma įgyvendina jai keliamus tikslus tik iš dalies ir šiuo metu negali būti įvardijama kaip pati patraukliausia akcinių bendrovių teisine forma Europoje, kuri yra lengvai prieinama, paprasta bei geriausiai tinkanti bendrovėms, norinčioms vykdyti veiklą visos Europos Sąjungos mastu.

Tai patvirtina ir pateikta SE ataskaita, iš kurios matyti, kad SE teisinė forma yra tobulintina, o jos reglamentavimas keistinas. Todėl yra būtina, kad Europos Komisija, atsižvelgusi į visus egzistuojančius SE trūkumus, pateiktų reikiamus SE Reglamento ir SE Direktyvos pakeitimus, leisiančius SE teisei formai pilnai įgyvendinti jai keliamus tikslus. Tokie pakeitimai, autoriaus nuomone turėtų būti susiję visų pirma su SE įstatinio kapitalo bei ženklui nuorodų į nacionalinę valstybių narių teisę mažinimu bei darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus reglamentavimo tobulinimu, siekiant tokį reguliavimą padaryti kiek įmanoma labiau vieningą visoje Europos Sąjungoje. Darant atitinkamus SE reglamentavimo pakeitimo pasiūlymus neabejotinai turi būti atsižvelgiama į tai, kad SE teisinė forma buvo įtvirtinta tik sunkiai pasiekto kompromiso dėka, tačiau reikia tikėtis, kad valstybės narės, praėjus pakankamai ilgam laikui tarpui nuo SE įtvirtinimo, nebežiūrės į SE teisinę formą kaip į nacionalinių akcinių bendrovių konkurentę, o priims šią teisinę formą kaip nacionalinių akcinių bendrovių galimą alternatyvą, papildančią verslo subjektų galimybes pasirinkti labiausiai jų poreikius atitinkančią organizacinę struktūrą.

2.4. Europos Kooperatinė Bendrovė (SCE)

SCE istorinė raida. Europos Kooperatinės Bendrovės (lot. *Societas Cooperativa Europaea*, toliau tekste – SCE) įtvirtinimas netruko taip ilgai kaip SE teisinės formos įtvirtinimas, tačiau nuo pirmųjų pasiūlymų įtvirtinti tokią ES susivienijimų teisinę formą iki SCE įtvirtinimo vis dėl to praėjo vienuolika metų. Pirmasis SCE Reglamento pasiūlymas¹²¹ Europos Komisijos buvo pateiktas 1992 metais, kartu su šiuo Reglamentu pasiūlymą papildančiu SCE Direktyvos dėl darbuotojų dalyvavimo pasiūlymu.¹²² Toks SCE teisinės formos reglamentavimo variantas, kai priimamas tiek Reglamentas, tiek ir Direktyva, skirta darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus klausimų reguliavimui, buvo pasirinktas atsižvelgiant į SE teisinės formos įtvirtinimo raidą, kuri parodė, jog darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus klausimų reguliavimas Reglamente iš esmės užkerta kelią teisinės formos įtvirtinimui dėl politinių nesutarimų ir nacionalinės valstybių narių teisės skirtumų.

Tačiau šie pasiūlymai nebuvo priimti ir Europos Komisija 1993 metais po konsultacijų su Europos Parlamentu pateikė pakeistus tiek Reglamento dėl SCE statuto (toliau darbe – SCE Reglamento pasiūlymas),¹²³ tiek ir Direktyvos, papildančios SCE statutą dėl darbuotojų dalyvavimo (toliau darbe – SCE Direktyvos pasiūlymas),¹²⁴ pasiūlymus. Tačiau po šių pasiūlymų pateikimo ir nesutarimų ypač dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus reguliavimo, SCE įtvirtinimo procesas sustojo ir neatsinaujino iki pat 2003 metų. 2003 m. liepos 22 d. po vienuolikos metų įtvirtinimo proceso buvo priimtas Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos Kooperatinės Bendrovės (SCE) statuto (toliau darbe – SCE Reglamentas)¹²⁵ ir Tarybos Direktyva 2003/72/EB papildanti Europos Kooperatinės Bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus (toliau darbe – SCE Direktyva).¹²⁶ Tačiau reikia paminėti, kad SCE Direktyvos 16 str. numato, kad valstybės narės savo teisės aktuose turi įgyvendinti šią Direktyvą iki 2006 m. rugpjūčio 18 d., o SCE

¹²¹ 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos kooperatinės bendrovės statuto, KOM (91) 273 SYN 388, OL, 1992 C 99, p. 17.

¹²² 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos kooperatinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 273 SYN 389, OL, 1992 C 99, p. 37.

¹²³ 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos kooperatinės bendrovės statuto, KOM (93) 252 SYN 388, OL, 1993 C 236, p. 17.

¹²⁴ 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos kooperatinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (93) 252 SYN 389, OL, 1993 C 236, p. 36.

¹²⁵ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto. OL, 2003 L 207, p. 1.

¹²⁶ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyva 2003/72/EB papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo. OL, 2003 L 207, p. 25.

Reglamento 80 str. numato, kad SCE Reglamentas įsigalioja suėjus būtent šiam terminui, t.y. SCE bendrovės gali būti kuriamos tik nuo 2006m. rugpjūčio 18 d.

SCE tikslai. Šios teisinės formos įtvirtinimu neabejotinai yra siekiama palengvinti ES vidaus rinkos įtvirtinimą ir įsisteigimo laisvės įgyvendinimą, nes SCE teisinė forma turi prisidėti prie įvairių kliūčių verslo subjektams, veikiančiams Europos Sąjungoje, pašalinimo. Tačiau tokie yra bendrieji visoms ES susivienijimų teisinėms formoms keliami tikslai, plačiau aptarti pirmajame šios darbo dalies skyriuje. Priimant SCE teisinę formą reglamentuojančius ES teisės aktus 2003 metais jau buvo įtvirtintos dvi ES susivienijimų teisinės formos – EEIG ir SE. Todėl gali kilti klausimas, ar dar viena teisinė forma yra reikalinga ir būtina ES bendrovių teisėje. Į šį klausimą atsako SCE Reglamento preambulės 4 ir 5 pastraipos, kuriose numatoma, kad nors Europos Taryba ir priėmė EEIG ir SE Reglamentu, tačiau šios teisinės formos nėra tinkamos kooperatinėms bendrovėms dėl kooperatinių bendrovių teisinių formų specifinių ypatumų ir joms keliamų reikalavimų.

Dėl šios priežasties SCE teisei formai, kaip tai numato SCE Reglamento preambulės 6, 12, 11 pastraipos, yra keliamas tikslas suteikti tinkamas sąlygas būtent kooperatinės bendrovės teisei formai efektyviai veikti peržengiant vienos valstybės narės ribas ir konkuruoti su kitomis bendrovių teisinėmis formomis, nes iki SCE įtvirtinimo valstybių narių kooperatinių bendrovių veikla apsiribodavo daugiausiai kilmės valstybės teritorija.¹²⁷ Taip pat SCE yra keliamas tikslas, kad ši teisinė forma būtų prieinama tiek fiziniams tiek ir juridiniams asmenims, nepriklausomai nuo pastarųjų teisinės formos. Tačiau labiausiai nuo kitų ES susivienijimų teisinėms formoms keliamų tikslų SCE skiriasi tikslu apimti tokias asmenų grupes, kurių veiklos principai skiriasi nuo kitų verslo subjektų veiklos principų.¹²⁸ Todėl reikėtų išanalizuoti pagrindinius SCE, taip pat ir kooperatinių bendrovių, ypatumus, kurie daro šias teises formas specifines lyginant su kitomis bendrovių teisinėmis formomis.

Kaip numato SCE Reglamento preambulės 10 pastraipa, SCE bendrovės pagrindinis tikslas yra tenkinti savo narių poreikius ir (arba) plėtoti jų ekonominę ir (arba) socialinę veiklą, kuri turi būti vykdoma siekiant abipusės narių naudos, kad kiekvienas narys turėtų naudos iš SCE veiklos pagal savo dalyvavimą, o SCE nariai taip pat turėtų būti klientai, darbuotojai arba tiekėjai ar kitaip dalyvauti vykdant SCE veiklą. Kooperatinės bendrovės veiklos specifika panašiai yra numatyta ir Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių

¹²⁷ SCHULZE, Reiner. Die Europäische Genossenschaft (SCE) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. NZG 17/2004, p. 792. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

¹²⁸ KILIAN, Wolfgang. *Europäisches Wirtschaftsrecht*. 2. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2003, p. 251.

(kooperatyvu) įstatyme,¹²⁹ kurio 2 str. 2 d. numato, kad kooperatinė bendrovė yra įmonė, skirta jos narių ekonominiams, socialiniams ir kultūriniais poreikiams tenkinti. Jos nariai įneša lėšas kapitalui sudaryti, tarpusavyje pasiskirsto riziką ir naudą pagal narių prekių ir paslaugų apyvartą su šia bendrove ir aktyviai dalyvauja kooperatinės bendrovės valdyme.

Taigi, SCE pagrindinis tikslas yra savo narių poreikių tenkinimas jiems vykdant ekonominę ar socialinę veiklą. SCE kaip teisinės formos tikslas gali būti apibrėžiamas kaip tokių specifinių organizacinių struktūrų įgalinimas veikti ne vien tik vienos valstybės narės teritorijoje, o visos Europos Sąjungos mastu, tokiu būdu suteikiant galimybę įvairiems subjektams suvienyti savo interesus, išteklius ir riziką bei gauti naudos tenkinant savo poreikius vienoje organizacinėje struktūroje SCE. Atsižvelgiant į tokius SCE tikslus galima teigti, kad SCE teisinė forma apima specifinius ES vidaus rinkoje egzistuojančius subjektų poreikius, kurie nepatenka į kitų ES susivienijimų teisinių formų tikslus ir kurių neapima nei SE, nei EEIG teisinių formų reguliavimas

SCE reglamentavimas. SCE Reglamento 1 str. 3 d. įtvirtina jau minėtą pagrindinį SCE veiklos tikslą – tenkinti savo narių poreikius ir plėtoti jų ekonominę bei socialinę veiklą, ypač sudarant sutartis su jais tiekti prekes, teikti paslaugas arba atlikti tokios rūšies darbus, kokius SCE atlieka arba užsako. Tačiau socialinės veiklos vystymo įtraukimas į SCE tikslus yra kritikuojamas teisės teorijoje. Tokia kritika grindžiama tuo, kad kooperatinių bendrovių koncepcijos įvairiose valstybėse narėse yra labai skirtingos: tokiose valstybėse narėse kaip Vokietija, Nyderlandai ar Austrija, kooperatinės bendrovės yra skirtos išskirtinai ekonominiams narių poreikiams tenkinti, tuo tarpu kitose valstybėse narėse kooperatinių bendrovių veikla gali apimti ir socialinių interesų tenkinimą, panašų į visuomeninių interesų tenkinimą viešųjų juridinių asmenų veikloje, kuri stipriai skiriasi nuo ekonominių interesų tenkinimo privataus juridinio asmens pagalba. Dėl tokios priežasties yra nuogaustaujama, kad įtvirtinus ir socialinių interesų ar poreikių tenkinimą kaip vieną iš galimų SCE veiklos tikslų, SCE teisinė forma gali prarasti savo tapatumą kaip savarankiška, specifinė teisinė forma ir ją gali tapti sunku atriboti nuo kitų susivienijimų teisinių formų.¹³⁰

Tokie nuogaustavimai, autoriaus nuomone, nėra pagrįsti, o socialinės veiklos ar socialinių interesų tenkinimo įtraukimas į galimus SCE veiklos tikslus yra vertintinas

¹²⁹ 2002 m. gegužės 28 d. Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių įstatymas Nr. IX-903 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 57-2296, pirminė įstatymo redakcija 1993 m. birželio 1 d., Valstybės žinios, 1993, Nr. 20-488.

¹³⁰ KRIMPHOVE, Dieter. Brauchen wir die Europäische Genossenschaft? [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. *EuZW* 23/2010, psl. 893. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

teigiamai, nes: pirma, SCE nėra numatytas draudimas siekti ekonominės naudos, atvirkščiai, SCE gali siekti ekonominės naudos ir tenkindama socialinio pobūdžio interesus ar SCE narių poreikius, tokiu būdu nebelieka panašumo su viešaisiais juridiniais asmenimis; antra, socialinės veiklos plėtojimas ar narių poreikių, susijusių su socialine veikla, tenkinimas savaime dar nereiškia tapatumo su kitų susivienijimų teisinių formų, tokių kaip viešieji juridiniai asmenys, nesiekiantys pelno, veikla ar tikslais; trečia, socialinės veiklos ar poreikių įtraukimas į galimus SCE veiklos tikslus išplečia SCE teisinės formos pritaikymo praktikoje galimybes, todėl SCE teisinė forma gali tapti patrauklesnė ir prieinama įvairia veikla užsiimantiems subjektams.

SCE steigimas reglamentuojamas SCE Reglamento 2 str., kuriame numatoma, kokiais būdais ir kokie steigėjai gali steigti SCE bendrovę. SCE steigėjais gali būti tokie subjektai: pirma, ne mažiau kaip penki fiziniai asmenys, gyvenantys ne mažiau kaip dvejose valstybėse narėse; antra, ne mažiau kaip penki fiziniai asmenys ir bendrovės bent iš dviejų skirtingų valstybių narių; trečia, mažiausiai dvi bendrovės, veikiančios bent pagal dviejų valstybių narių teisę. SCE taip pat gali būti steigiama susijungimo būdu, kai susijungia mažiausiai dvi kooperatinės bendrovės iš bent dviejų skirtingų valstybių narių, bei reorganizavimo būdu, kai įmonė yra pertvarkoma į kooperatinę bendrovę ir turi ne mažiau nei dvejus metus veikiantį savo padalinį ar dukterinę bendrovę kitoje valstybėje narėje. Taigi, kaip ir kitų ES susivienijimų teisinių formų atveju, visais būdais steigiant SCE yra reikalaujama, kad egzistotų tarptautiškumo elementas.

SCE kapitalo klausimai, reglamentuojami SCE Reglamento 3 – 4 str., šiek tiek skiriasi nuo SE kapitalo reglamentavimo. SCE kapitalas, kaip įprasta kooperatinėms bendrovėms, dalijamas ne į akcijas, bet į pajus ir gali būti nurodomas įstatuose tiek nacionaline valstybės narės, kurios valiuta nėra euras, tiek ir euro valiuta. Minimalus pasirašyto kapitalo dydis SCE teisinei formai yra nustatytas 30.000 eurų. Pagrindinis SCE kapitalo ypatumas yra tai, kad SCE kapitalas yra kintantis – t.y. kapitalo suma kinta priklausomai nuo naujų narių pajinių įnašų sumokėjimo ar išstojančių narių pajinio įnašo grąžinimo, tačiau kintant SCE pasirašytajam kapitalui nereikia keisti SCE įstatų ar apie tai paskelbti.

Tačiau kyla klausimas, ar tokio dydžio minimalus kapitalas tokiai kooperacijos formai kaip SCE yra pagrįstas. Numatyta 30.000 eurų minimalaus kapitalo suma yra pakankamai didelė, palyginus su nacionalinėje valstybių narių teisėje įtvirtintų kooperatinių bendrovių minimalaus kapitalo reikalavimais, kurie, kaip pvz. Didžiojoje Britanijoje, dažnai būna tik simboliniai. Tokiu būdu nacionalinės valstybių narių kooperatinės bendrovės gali būti

priverstos kaupti didesnes nei įprasta pajinių įnašų sumas tam, kad tokioms bendrovėms SCE teisinė forma taptų prieinama. Tokiu būdu kooperatinės bendrovės gali būti pastatomos į nelygią konkurencinę padėtį ES vidaus rinkoje su kitomis bendrovių teisinėmis formomis, kurioms valstybių narių teisė paprastai numato pakankamai aukštus įstatinio kapitalo reikalavimus.¹³¹ Dėl šios priežasties, autoriaus nuomone, SCE Reglamente SCE minimalaus kapitalo dydis galėtų būti sumažintas.

SCE kaip vienai iš ES susivienijimų teisinių formų, kuriomis siekiama bendrovių mobilumo Europos Sąjungoje gerinimo, yra numatyta galimybė nevaržomai perkelti savo registruotąją buveinę, kuri turi būti vienos iš valstybių narių teritorijoje, iš vienos valstybės narės į kitą dėl to nelikviduojant SCE bendrovės ir nusteigiant naujos bendrovės kitoje valstybėje narėje. Buveinės perkėlimo tvarka SCE Reglamento 7 str. yra reglamentuojama pakankamai detalai, tačiau ir šiuo atveju nėra apsieinama be nukreipimo į nacionalinę valstybių narių teisę, pvz. dėl paskelbimo apie SCE registruotosios buveinės perkėlimą, dėl įrodinėjimo, ar atlikti visi privalomi veiksmai, norint perkelti registruotąją buveinę. Galimybė perkelti SCE registruotąją buveinę laikantis tam tikrų reikalavimų į kitą valstybę narę yra laikytina būtina ES susivienijimų teisinės formos teise, nes būtent įtvirtinant europines, supranacionalines bendrovių teises formas yra siekiama bendrovėms suteikti atitinkamą mobilumo laipsnį, kuriuo šios pasinaudamos galėtų nevaržomai planuoti ir vystyti savo veiklą visoje Europos Sąjungos teritorijoje. SCE Reglamentas taip pat numato reikalavimus SCE įstatams, tačiau šie reikalavimai, įtvirtinti SCE Reglamento 5 str., numato tik būtinų SCE bendrovės reguliavimo aspektų numatymą SCE įstatuose, o SCE steigėjams yra paliekama laisvė nuspręsti kitus svarbius SCE reguliavimo klausimus.

Kaip vienas iš tokių SCE įstatuose įtvirtintų klausimų yra SCE valdymo sistemos pasirinkimas ir įtvirtinimas. Kaip numato SCE Reglamento 36 str. kiekvienai SCE yra privalomas visuotinis narių susirinkimas, o SCE įstatuose turi būti pasirinkta viena iš dviejų galimų SCE valdymo sistemų: pirma, gali būti pasirenkama vienos pakopos valdymo sistema, kai egzistuoja tik administravimo organas; antra, gali būti pasirenkama dviejų pakopų sistema, kaip egzistuoja tiek valdymo organas, tiek ir priežiūros organas, prižiūrintis valdymo organo veiklą. Toks SCE teisinės formos organizacijos ir valdymo reglamentavimas

¹³¹ KRIMPHOVE, Dieter. Brauchen wir die Europäische Genossenschaft? [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. *EuZW* 23/2010, psl. 894. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

yra labai panašus į SE teisinės formos reguliavimą, juolab, kad SCE Reglamentas buvo priimtas būtent SE Reglamento pagrindu.¹³²

Be SCE Reglamento, SCE teisinės formos reglamentavimą, susijusį su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus, papildė SCE Direktyva. Darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus reglamentavimas taip pat yra labai panašus į SE Direktyvos nuostatas, nes numato valstybių narių teisės aktų, reglamentuojančių kooperatinių bendrovių darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, taikymą. Tik neesant tokio reglamentavimo valstybių narių teisėje, ar nepasiekus susitarimo dėl darbuotojų dalyvavimo, yra taikomos SCE Direktyvoje nustatytos minimalios, standartinės darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, nuostatos.

Be paminėtų svarbiausių SCE teisinės formos reglamentavimo aspektų, kuriuos reglamentuoja SCE Reglamentas ir SCE Direktyva, SCE teisinei formai reglamentuoti, kaip tai numato SCE Reglamento 8 str. yra taikomi nacionaliniai valstybių narių įstatymai, bei, kiek tai aiškiai leidžia SCE Reglamento nuostatos, SCE įstatų nuostatos.

SCE vertinimas. SCE teisine forma yra siekiama sukurti europinį tokios specifinės teisinės formos kaip kooperatinės bendrovės reguliavimą. Reikia paminėti, kad SCE teisinės formos įtvirtinimas nėra prielaida suvienodinti valstybių narių teisę, reglamentuojančią kooperatinių bendrovių teises formas. Šia teisine forma yra siekiama tik suteikti galimybę steigti europinėms kooperatinėms bendrovėms SCE.¹³³ Tačiau dėl tokio lakoniško SCE Reglamento ir gausių nuorodų tiek į ES teisę, tiek į nacionalinę valstybių narių teisę, SCE teisinė forma tampa pakankamai painiai suprantama dėl nevientiso šios teisinės formos reguliavimo, dėl ko SCE netenka savo patrauklumo pritaikymui praktikoje. Tai patvirtina ir aplinkybė, kad per penkerių metų laikotarpį, kai yra galima įsteigti SCE bendroves, visoje Europos Sąjungoje jų buvo įsteigta itin mažas skaičius – vos 10 SCE bendrovių.¹³⁴

Šis per penkerius SCE teisinės formos egzistavimo metus įsteigtų SCE bendrovių skaičius neabejotinai byloja apie šios teisinės formos reglamentavimo trūkumus atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybių narių skaičių. Kaip numato SCE Reglamento 79 str., praėjus ne daugiau kaip penkeriems metams nuo SCE Reglamento įsigaliojimo dienos Europos Komisija pateikia Tarybai ir Europos Parlamentui pranešimą apie SCE Reglamento taikymą

¹³² DAUSES, Manfred, *et al. Handbuch des EU-Wirtschaftsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 2 d.]. 27. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2011, p. EL 1488. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

¹³³ BLOMEYER, Wolfgang. *Auf dem Weg zur (E)uropäischen Genossenschaft* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 7 d.]. *Betriebs-Berater* 35/2000, p. 1744. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

¹³⁴ KRIMPHOVE, Dieter. *Brauchen wir die Europäische Genossenschaft?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. *EuZW* 23/2010, psl. 893. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

ir, jei reikia, siūlo pakeitimus. Taigi, Europos Komisijos pranešimas dėl SCE Reglamento taikymo turėtų parodyti didžiausius SCE teisinės formos reglamentavimo trūkumus, o Europos Komisija greičiausiai turėtų pasiūlyti SCE Reglamento pakeitimus, būtinus šiems trūkumams pašalinti, ar bent jau sušvelninti. Šie pasiūlymai, autoriaus nuomone, turėtų būti labiausiai susiję su SCE minimalaus kapitalo nuostatų koregavimu, nuorodų į nacionalinę teisę minimizavimu bei nuostatų, susijusių su darbuotojų dalyvavimu, koregavimu.

Nors kooperatinių bendrovių teisinė forma Europos Sąjungos valstybėse narėse nėra viena iš populiariausių ir negali savo paplitimu lygintis su tokiomis teisinėmis formomis kaip akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės, tačiau europinei kooperatinės bendrovės teisei formai, tokiai kaip SCE, apimančiai specifinius subjektų veiklos poreikius, autoriaus nuomone, yra pakankamai potencialo plėstis ir užimti tvirtas pozicijas greta kitų ES susivienijimų teisinių formų. Tačiau tam yra reikalingas vieningas, paprastas bei suprantamas ir patrauklus tokios teisinės formos reguliavimas, kuris užtikrintų tiek šios teisinės formos specifinių poreikių įgyvendinimo galimybę, tiek ir atsižvelgtų į įprastą tokio pobūdžio teisinių formų reguliavimo specifiką. Dėl šios priežasties, autoriaus nuomone, šiuo metu negalima teigti, kad SCE teisinė forma atitinka jai keliamus tikslus ir yra reglamentuojama priimtina. SCE teisinis reguliavimas turėtų būti kritiškai peržiūrimas ir keičiamas pagal šios teisinės formos reglamentavimo poreikius, o ne atsižvelgiant į iš įvairių valstybių narių teisinės tradicijos kylančius siekius ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimą padaryti atitinkantį nacionalinės teisės koncepcijas.

3. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų perspektyvos

Atsižvelgiant į darbo temą ir iškeltus darbo tikslus bei uždavinius yra būtina išanalizuoti ES susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvas. Analizuojant ES susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvas trečioji darbo dalis yra padalinta į du skyrius: pirmame skyriuje yra analizuojamos ateityje planuojamos įtvirtinti ES susivienijimų teisinės formos, o antrajame skyriuje yra analizuojamos jau įtvirtintų ir ateityje planuojamų įtvirtinti ES susivienijimų teisinių formų kaip visumos ir ES bendrovių teisės dalies ateities galimos perspektyvos.

3.1. Planuojamos įtvirtinti Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos

Šiuo metu ES teisėje egzistuojant trims įtvirtintoms ES susivienijimų teisinėms formoms, ES vidaus rinkos įgyvendinimas, pagrindinių laisvių užtikrinimas ir ES bendrovių teisės kūrimo procesas, įskaitant ir ES susivienijimų teisinių formų visumos sukūrimą, nėra baigtas ir turi būti toliau vystomas. Dėl šios priežasties buvo ir yra planuojamas naujų ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimas, padėsiantis pašalinti ar palengvinti tam tikros veiklos sričių plėtros Europos Sąjungos mastu kliūtis. Dėl šių priežasčių Europos Sąjungos mastu iki šiol neįgyvendintos, tačiau planuojamos įgyvendinti, yra keturios ES susivienijimų teisinės formos: Europos Privačioji Bendrovė (SPE), Europos Fondas (EF), Europos Asociacija (EA) ir Europos Savitarpio Finansavimo Fondas (ME). Šiame darbo skyriuje yra analizuojamos būtent šios planuojamos įtvirtinti ES susivienijimų teisinės formos, jų privalumai bei jų reikalingumas Europos Sąjungoje, bei galimos šių teisinių formų ateities perspektyvos.

3.1.1. Europos privačioji Bendrovė (SPE)

SPE istorinė raida ir tikslai. Pirmieji pasiūlymai sukurti supranacionalinę bendrovių teisinę formą, skirtą mažoms ir vidutinėms bendrovėms (toliau darbe – MVB) kilo iš privataus sektoriaus. 1973 metais Paryžiaus prekybos ir pramonės rūmų teisinių tyrimų centras (CREDA) pasiūlė svarstyti galimybę įtvirtinti europinę bendrovių teisinę formą, atitinkančią tokias MVB skirtas ribotos atsakomybės nacionalines bendrovių teises formas kaip Uždaroji akcinė bendrovė (UAB) Lietuvoje, *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH) Vokietijoje ar *Société à Responsabilité Limitée* (SARL) Prancūzijoje. 1997 metais CREDA surengė konferenciją Europos Komisijai, kurioje buvo pristatyta supranacionalinės bendrovių teisinės formos, skirtos MVB, studija, atlikta Europos mokslininkų.¹³⁵ Tuo metu tokia teisinė forma buvo vadinama Europos privačioji bendrovė, tačiau toliau tekste šiai teisei formai apibrėžti bus vartojamas lotyniškas terminas *Societas Privata Europaea* – SPE, remiantis 2008 m. birželio 25 d. Europos Komisijos pasiūlymu dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto.¹³⁶

¹³⁵ FISCHER, Sebastian. Brücken zur Europäischen Privatgesellschaft. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 737.

¹³⁶ 2008 m. birželio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Pasiūlymas Tarybos reglamentą dėl Europos privačiosios bendrovės statuto, KOM (2008) 396.

Nors apie SPE teisinės formos reikalingumą buvo kalbama jau seniai, tačiau pirmieji oficialūs Europos Bendrijų darbai dėl SPE teisinės formos buvo pradėti vykdyti tik 2005 metais, kai buvo atlikta ir paskelbta Europos Komisijos galimybių studija dėl teisinės formos, skirtos MVB, statuto. 2007 m. vasario 1 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją su rekomendacijomis Europos Komisijai dėl Europos privačiosios bendrovės statuto (toliau darbe – SPE rezoliucija),¹³⁷ kurioje numatė pagrindinius bruožus ir ypatumus, kaip turėtų būti reglamentuojama SPE teisinė forma ir kokia turėtų būti SPE teisinės formos koncepcija. Nuo 2010 m. liepos 20 d. iki 2010 m. spalio 31 d. Europos Komisija vykdė viešąją konsultaciją dėl SPE statuto, kurioje buvo siekiama išsiaiškinti nuomonę apie SPE teisinę formą, su ja susijusius interesus bei pageidaujamo reguliavimo ypatumus. Šios konsultacijos rezultatai buvo pateikti 2007 m. gruodžio mėnesio Europos Komisijos viešos konsultacijos dėl SPE statuto atsakymų santraukoje (toliau darbe – SPE konsultacijos ataskaita).¹³⁸ Atsižvelgiant į visus surinktus duomenis, gautas nuomones ir pateiktus pasiūlymus, Europos Komisija 2008 m. birželio 25 d. pateikė Tarybos Reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės pasiūlymą (toliau darbe – SPE Reglamento pasiūlymas).¹³⁹

Daugiau kaip 99 proc. Europos Sąjungoje veikiančių bendrovių yra MVB, kuriose dirba beveik 70 proc. privataus sektoriaus darbuotojų. Tačiau vos 8 proc. iš šių bendrovių vykdo tarpvalstybinę veiklą ir tik 5 proc. bendrovių turi įsteigusios dukterines ar bendras bendroves užsienyje. Tokią padėtį lemia tam tikros kliūtys, neleidžiančios MVB integruotis į ES vidaus rinką ir veikti kitose valstybėse narėse. Kaip pagrindinės kliūtys Europos Komisijos yra įvardijamos: pirma, didelės su bendrovių steigimu kitose valstybėse narėse susijusios išlaidos, užkertančios kelią MVB plėtoti veiklą kitose valstybėse narėse, įskaitant registravimo ir notarų mokesčius, teisinių konsultacijų išlaidas bei įstatinio kapitalo reikalavimą; antra, didelės išlaidos kasdienei bendrovių veiklai, susijusios su nuolatinių teisinių konsultacijų būtinumu, kylančiu dėl skirtingo bendrovių veiklos reglamentavimo;

¹³⁷ 2007 m. vasario 1 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Europos Komisijai dėl Europos privačiosios bendrovės statuto (2006/2013(INI)), P6_TA(2007)0023, OJ, 2007 C 250E, p. 111-112.

¹³⁸ 2007 m. gruodžio mėnesio Europos Komisijos viešos konsultacijos dėl Europos privačiosios bendrovės statuto atsakymų santrauka [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/consultation_report.pdf>.

¹³⁹ 2008 m. birželio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Pasiūlymas Tarybos reglamentui dėl Europos privačiosios bendrovės statuto, KOM (2008) 396.

trečia, nepakankamas pasitikėjimas nacionalinėmis bendrovių teisinėmis formomis, kurios nėra žinomos tose valstybėse narėse.¹⁴⁰

Atsižvelgiant į tokias aplinkybes, taip pat į SPE Rezoliuciją ir SPE konsultacijos ataskaitą, galima teigti, kad SPE teisei formai yra keliamas tikslas didinti MVB konkurencingumą, gerinant tokių bendrovių steigimosi ir veiklos ES vidaus rinkoje sąlygas.¹⁴¹ Todėl yra siekiama sukurti lanksčią bendrovių teisinę formą, kuri būtų plačiai žinoma visoje ES, pagrįsta bendrais ES principais, reguliuojama vieningai visoje Europos Sąjungos teritorijoje ir pritaikyta specifiniams MVB poreikiams. Šia teisine forma taip pat siekiama mažinti su bendrovių steigimu ir veikla susijusias sąnaudas ir išlaidas, susidarancias dėl to, kad reikia laikytis skirtingų nacionalinių tiek bendrovių steigimo, tiek bendrovių veiklos taisyklių.

SPE reglamentavimas. Nors SPE, kaip minėta, yra labai reikšminga teisinė forma, galinti daryti didelę įtaką tiek Europos Sąjungos ekonomikai, tiek ir nacionalinėms valstybių narių bendrovių teisinėms formoms, tačiau dėl šios teisinės formos reglamentavimo kyla palyginti mažiau nesutarimų ir diskusijų nei dėl kitų ES susivienijimų teisinių formų.

SPE reglamentavimas turi sudaryti prielaidas MVB poreikius atitinkančiai ribotos atsakomybės bendrovei įtvirtinti. Atsižvelgiant į MVB ypatumus ir į tai, kad SPE teisinė forma turi padėti pašalinti tarpvalstybinės veiklos kliūtis, tokios teisinės formos reglamentavimas turi būti labai lankstus ir pritaikomas prie įvairių aplinkybių ir poreikių.¹⁴²

Kaip numato SPE rezoliucija, SPE teisinės formos reglamentavimo pagrindas išimtinai turėtų būti ES teisė, o nacionalinės valstybių narių teisės nuostatos turėtų būti taikomos tik tų klausimų reguliavimui, kurių nėra įmanoma reglamentuoti SPE Reglamente. Paminėtina, kad SPE Reglamento pasiūlyme lyginant su kitas ES susivienijimų teises formas įtvirtinančiais ES teisės aktais, yra nedaug nukreipiama į valstybių narių teisės aktus. SPE teisinę formą turėtų būti įmanoma steigti neesant jokių kitų bendrovių dalyvavimo SPE steigime, tačiau tuo pačiu turėtų būti paliekama galimybė SPE steigti reorganizuojant, sujungiant nacionalines bendroves ar steigiant dukterinę SPE. Parlamento nuomone SPE Reglamente turėtų būti nustatytos SPE steigimo sutarties privalomos nuostatos, taip pat aiškus SPE organizacijos

¹⁴⁰ 2008 m. birželio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto pasiūlymas, Poveikio vertinimo santrauka, KOM (2008) 396, p.1 .

¹⁴¹ *Cit. Op.* 140, p. 2.

¹⁴² PETERS, Carsten; WÜLLRICH, Philipp. Grenzenlose gesellschaftsrechtliche Flexibilität – die Societas Privata Europaea (SPE) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 5 d.]. *NZG* 21/2008, p. 807-812. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

reglamentavimas. Taip pat yra siūloma nustatyti minimalų įstatinį SPE kapitalą, kurio dydis būtų 10.000 eurų.¹⁴³

Iš SPE konsultacijos santraukos matyti, kad ir viešosios konsultacijos respondentai pasisako už SPE teisinės formos įtvirtinimą su tokiu reglamentavimu, kuris būtų įmanomai pats lanksčiausias ir nepriklausomas nuo nacionalinės teisės nuostatų, taip pat paliekant didelę laisvę SPE įstatuose numatyti SPE reguliavimo aspektus. Tačiau respondentų nuomonė dėl SPE darbuotojų dalyvavimo reglamentavimo nebuvo vieninga, nes kai kurie pasisakė už vieningų ES teisėje įtvirtintų nuostatų nustatymą, tačiau kiti respondentai pasisakė už nacionalinės teisės numatytų nuostatų dėl darbuotojų dalyvavimo, taikymą.¹⁴⁴

Toliau yra aptariami esminiai su SPE teisinės formos reglamentavimu susiję klausimai. Autoriaus nuomone, vienas iš labiausiai diskutuotinų SPE reglamentavimo klausimų, galinčių vilkinti SPE teisinės formos procesą, yra darbuotojų dalyvavimo reguliavimas, nes, atsižvelgiant į kitų ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo procesą, būtent darbuotojų dalyvavimo klausimai buvo didžiausia kliūtis, stabdžiusi šių teisinių formų įtvirtinimą. Atsižvelgiant į SPE keliamus tikslus ir į jau įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimo trūkumus, autoriaus nuomone, darbuotojų dalyvavimo klausimą būtina spręsti ne nacionalinės teisės nuostatomis, tačiau nustatant vieningą visoje Europos Sąjungoje darbuotojų dalyvavimo SPE tvarką, kuri turėtų būti minimaliai varžanti SPE veiklą bei maksimaliai lanksti. Dėl šios priežasties būtų priimtinas variantas numatyti darbuotojų dalyvavimą tik SPE pasiekus tam tikrą darbuotojų skaičių, manytina, jokių būdu ne mažesnę nei 500 darbuotojų, nes toks skaičius yra pakankamai didelis ir tik mažesnioji dalis SPE pasiektų tokių darbuotojų skaičių, be to, tokia darbuotojų skaičiaus riba yra nustatyta tam tikrose valstybėse narėse, todėl šiuo būdu galima būtų išvengti valstybių, kurios teisėje yra numatytos darbuotojų dalyvavimo taisyklės panašioms bendrovių teisinėms formoms, prieštaravimo SPE įtvirtinimui.¹⁴⁵

Kitas svarbus SPE reglamentavimo klausimas yra SPE įstatinio kapitalo reikalavimas. Kaip numatyta SPE rezoliucijoje, Europos Parlamentas siūlo nustatyti 10.000 eurų įstatinį kapitalą SPE teisinės formos bendrovėms. Tačiau paminėtina, kad tokia įstatinio kapitalo

¹⁴³ 2007 m. vasario 1 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Europos Komisijai dėl Europos privačios bendrovės statuto (2006/2013(INI)), P6_TA(2007)0023, OJ, 2007 C 250E, 1-7 rekomendacijos.

¹⁴⁴ 2007 m. gruodžio mėnesio Europos Komisijos viešos konsultacijos dėl Europos privačiosios bendrovės statuto atsakymų santrauka [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 5 d.]. p. 4. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/consultation_report.pdf>.

¹⁴⁵ HOMMELHOFF, Peter; TEICHMANN, Christoph. Auf dem Weg zur Europäischen Privatgesellschaft (SPE) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 5 d.]. *DSiR* 19/2008, p. 930. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

suma, atsižvelgiant į MVB ypatumus yra pakankamai didelė ir negali būti laikoma pagrįsta, nes SPE įtvirtinimu siekiama būtent sumažinus reikiamas tarpvalstybinės veiklos išlaidas MVB suteikti galimybę lengviau integruotis į ES vidaus rinką, o įstatinio kapitalo reikalavimai sudaro didžiąją bendrovės steigimo išlaidų dalį.¹⁴⁶ Atsižvelgiant į SPE poveikio vertinimą, SPE Reglamento pasiūlymo 19 str. 1 d. numato SPE įstatinį kapitalą nuo vieno euro, o tai yra vertintina teigiamai, nes tokiu būdu SPE teisinė forma tampa prieinama ir mažiausioms bendrovėms.

Taip pat paminėtina, kad SPE Reglamento pasiūlymas nenumato būtinybės steigiant SPE dalyvauti keliems subjektams iš skirtingų valstybių narių, t.y. SPE gali būti steigiama ir vieno juridinio ar fizinio asmens. Tai reiškia, kad nėra keliamas tarptautiškumo reikalavimas, kaip to yra reikalaujama steigiant kitas ES susivienijimų teisinės formas. Nors tokio reikalavimo nebuvimas išsiskiria iš kitų ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimo, tačiau tai vertintina teigiamai, nes būtent MVB yra sunku įgyvendinti tokį reikalavimą. Tačiau tokio reikalavimo nebuvimas gali sukelti prieštaravimus prieš SPE teisinę formą iš valstybių narių pusės, nes toks didelis SPE teisinės formos lankstumas ir prieinamumas gali būti priimtas kaip grėsmė nacionalinėms bendrovių teisinėms formoms.¹⁴⁷

Kaip ir kitoms ES susivienijimų teisinėms formoms, SPE Reglamento pasiūlymas numato galimybę nevaržomai perkelti SPE buveinę į kitą valstybę narę nelikviduojant SPE ir nekeičiant bendrovės teisinės formos. Tokios galimybės įtvirtinimas yra reikalingas norint SPE teisinę formą padaryti mobilią ES vidaus rinkoje ir atitinkančią įsisteigimo laisvę.

Paminėtina ir tai, kad SPE Reglamento pasiūlymo 8 str. numato pakankamai didelę laisvę SPE steigėjams patiems nuspręsti dėl tam tikrų SPE reglamentavimo klausimų SPE įstatuose. Be paminėtų SPE reguliavimo klausimų, SPE Reglamento pasiūlymas taip pat išsamiai reglamentuoja SPE struktūros klausimus bei SPE valdymą. Toks aiškus, tačiau išsamus ir savarankiškas šios teisinės formos reglamentavimas, tuo pačiu suteikiantis didelį lankstumą, galima teigti, iš esmės yra tinkamas norint pasiekti SPE teisei formai keliamų tikslų, nes sudaro sąlygas MVB nesunkiai, laikantis vieningų ir nesudėtingų taisyklių bei nepatiriant nepakeliamų išlaidų integruotis į ES vidaus rinką bei pradėti vykdyti veiklą kitose valstybėse narėse.

¹⁴⁶ 2008 m. birželio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto pasiūlymas, Poveikio vertinimo santrauka, KOM (2008) 396, p. 6.

¹⁴⁷ FISCHER, Sebastian. Brücken zur Europäischen Privatgesellschaft. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 746.

SPE vertinimas. SPE teisinė forma yra viena iš perspektyviausių ir reikšmingiausių ES susivienijimų teisinių formų. SPE yra keliami svarbūs tikslai į ES vidaus rinką integruoti MVB, panaikinti kliūtis tokioms bendrovėms vykdyti tarpvalstybinę veiklą ir sumažinti su tokia veikla susijusias išlaidas. SPE teisinės formos galimas reglamentavimas, įtvirtintas SPE Reglamento pasiūlyme iš esmės atitinka SPE teisei formai keliamus tikslus ir daro SPE teisinę forma lanksčią, paprastai prieinamą bei patrauklią tarpvalstybinei veiklai. Įtvirtinus tokį SPE teisinės formos reglamentavimą, autoriaus nuomone, galima tikėtis didelio SPE populiarumo ir bendrovių, pasinaudojusių šia teisine forma, skaičiaus. Tokiu atveju SPE teisinė forma gali atnešti didelę naudą visai Europos Sąjungos ekonomikai, reikšmingai prisidėti prie ES vidaus rinkos įgyvendinimo, tačiau taip pat paskatinti valstybes nares tobulinti nacionalinių bendrovių teisinių formų reguliavimą, esantį ne tokiu palankiu kaip SPE teisinės formos reguliavimas.

Kaip numato SPE Reglamento pasiūlymo 48 str., buvo planuojama SPE Reglamentą įtvirtinti 2010 m. liepos 1 d., tačiau SPE Reglamentas nebuvo įtvirtintas dėl valstybių narių prieštaravimų. Manytina, kad šis Reglamento pasiūlymas bus keičiamas, atsižvelgiant į tokius prieštaravimus, dėl ko gali keistis ir SPE teisei formai svarbių klausimų reglamentavimas. Reikia tikėtis, kad SPE reglamentavimas nebus iš esmės keičiamas ir liks toks pats lankstus bei patrauklus, koks yra numatytas SPE Reglamento pasiūlyme. Kitu atveju, iš esmės keičiant SPE Reglamentą atsižvelgiant į valstybių narių prieštaravimus, SPE teisinės formos reguliavime gali atsirasti esminių trūkumų, kurių nebuvo išvengta įtvirtinant SE ir SCE teisines formas, dėl ko SPE teisinės formos patrauklumas gali stipriai sumažėti, o reguliavimas nebeatitikti SPE keliamų tikslų.

3.1.2. Europos fondas (EF)

Pirmieji svarstymai apie galimą savarankiškos europinės teisinės formos, skirtos fondams, sukūrimą pasigirdo praeito amžiaus aštunto dešimtmečio pradžioje. 1982 metais tuometinės Europos Bendrijos valstybės narės parengė tarpvalstybinės sutarties projektą, kuri turėjo įtvirtinti savarankišką supranacionalinę Europos Fondo (vok. *Europäische Stiftung*, ang. *European Foundation*, toliau darbe – EF) teisinę formą valstybėse narėse. Tačiau ši sutartis dėl Nyderlandų prieštaravimų nebuvo priimta, o EF įtvirtinimo darbai sustabdyti. Stringant tiek SE, tiek ir kitų siūlomų ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo procesams, EF

teisinės formos įtvirtinimo poreikis nebuvo didelis ir apie šią teisinę formą nebuvo plačiai diskutuojama.¹⁴⁸

Tačiau po ilgo diskusijų ir nesutarimų laikotarpio priėmus SE Reglamentą 2001 metais ir įtvirtinus šią teisinę formą buvo pradėta garsiai kalbėti apie EF teisei formai skirtų ES teisės aktų priėmimo būtinumą. Atsižvelgiant į tai, 2003 m. gegužės 21 d. Europos Komisijos komunikate dėl įmonių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo gerinimo Europos Sąjungoje¹⁴⁹ EF teisinės formos įtvirtinimas buvo pripažintas galimai reikalingu ir numatyta, kad yra reikalinga visų pirma atlikti EF statuto įgyvendinimo galimybių ir EF teisinės formos poreikio Europos Sąjungoje studiją, o tik tada apsispręsti, ar pradėti EF statuto parengiamuosius darbus.

Europos Komisijos užsakymu buvo atlikta ir 2008 metais Europos Komisijos paskelbta Heidelbergo Universiteto, Socialinių investicijų ir inovacijų centro ir Max Planck lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto galimybių studija dėl Europos fondo statuto (toliau darbe – EF galimybių studija).¹⁵⁰ Kaip parodė analizė, fondai Europos Sąjungoje yra stipri ekonominė jėga, turinti žymiai didesnę ekonominę galią nei buvo nustatyta iki šios galimybių studijos atliktomis analizėmis, bei valdo du kartus didesnę turtą nei Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau darbe – JAV) fondai. Atsižvelgiant į visas galimas paklaidas Europos Sąjungos fondų turto vertė siekia nuo 350 iki net 1.000 milijardų eurų, o fondų išlaidos siekia nuo 83 iki 150 milijardų eurų per metus. Be to, buvo pastebėta tendencija, kad fondų reikšmė Europos Sąjungoje nuolat didėja, o jų veikla plečiasi.

Pažymėtina, kad viešuosius ir visuomeninius interesus tenkinančių fondų teisinės formos egzistuoja visose valstybėse narėse ir būtent tokio pobūdžio fondai yra patys reikšmingiausi Europos Sąjungoje. Teisinis fondų reguliavimas valstybėse narėse turi pakankamai daug tiek skirtumų, tiek ir panašumų, tačiau svarbesni šiuo atveju yra panašumai, o fondų reguliavimo skirtumai nėra tokie reikšmingi ir apsiriboja tik tam tikrų detalių skirtingu reglamentavimu. Tačiau fondų veiklą, peržengiančią vienos valstybės narės teritoriją, riboja įvairios kliūtys, iš kurių didžiausios ir labiausiai varžančios yra susijusios su

¹⁴⁸ SCHLÜTER, Andreas; STOLTE, Stefan. *Stiftungsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 6 d.]. 1. Auflage. München: C. H. Beck Verlag, 2007, p. 7, C, II, 15. Prieiga per internetą : <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

¹⁴⁹ 2003 m. gegužės 21 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos komunikatas dėl įmonių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo gerinimo Europos Sąjungoje, KOM(2003) 284.

¹⁵⁰ 2008 m. Heidelbergo Universiteto, Socialinių investicijų ir inovacijų centro ir Max Planck lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto galimybių studija dėl Europos fondo statuto [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą : <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/eufoundation/feasibilitystudy_en.pdf>.

fondo buveinės perkėlimu iš vienos valstybės narės į kitą. Taip pat egzistuoja kiti barjerai, susiję tiek su veiklos vystymu kitoje valstybėje narėje, tiek ir su fondų veiklos apmokestinimu, šiam veikiant kitoje valstybėje narėje. Nors tam tikras kliūtis ir galima pašalinti, tačiau tokių kliūčių egzistavimas susijęs su didelių papildomų ir nereikalingų išlaidų atsiradimu fondams. Veiklos, peržengiančios vienos valstybės narės teritoriją, barjerai sukuria nuo 90 iki 101 milijonų eurų išlaidų per metus, į šią sumą neįskaičiuojant kitų išlaidų susijusių su buveinės perkėlimu, psichologinėmis kliūtimis, nesėkmės nuostoliais, kurios yra neabejotinai žymiai didesnės nei apskaičiuota suma.¹⁵¹

Nors yra kelios galimybės įveikti tarpvalstybinės fondų veiklos kliūtis, kurios skiriasi savo patrauklumu bei kaštais, tačiau tarp šių galimybių Europos Fondo teisinės formos pasirinkimas atrodo tinkamiausias bei patraukliausias variantas tokių kliūčių pašalinimui. EF statuto įtvirtinimas be tarpvalstybinės fondų veiklos išlaidų sumažinimo taip pat turėtų teigiamą poveikį visam fondų veiklos sektoriui Europos Sąjungoje, fondų finansuotojų elgesiui, pagerintų fondų valdymo galimybes bei turėtų teigiamą poveikį visai Europos Sąjungos ekonomikai.¹⁵²

Kaip matyti iš EF galimybių studijos, EF statuto įtvirtinimas, atsižvelgiant į tokio statuto poveikį, yra vertintinas teigiamai, nes gali prisidėti prie fondų mobilumo visoje Europos Sąjungoje didinimo, kliūčių, šiuo metu egzistuojančių fondų tarpvalstybinei veiklai, pašalinimo, EF statusas taip pat gali teikti didelę ekonominę bei visuomeninę naudą Europos Sąjungoje.

Pateikus EF galimybių studiją Europos Komisija nuo 2009 m. vasario 16 d. iki 2009 m. gegužės 15 d. vykdė viešą konsultaciją dėl EF statuto įtvirtinimo (toliau darbe – EF konsultacija). Kaip matyti iš 2009 m. lapkričio mėnesio viešos konsultacijos dėl EF statuto atsakymų santraukos,¹⁵³ praktikoje fondams didžiausios kliūtys kyla dėl buveinės perkėlimo į kitą valstybę narę bei dėl fondų veiklos mokestinių klausimų. Kaip geriausią ir patraukliausią fondams kylančių problemų sprendimo variantą dauguma EF konsultacijos respondentų įvardijo EF statuto įtvirtinimą, kuris padėtų išspręsti didžiausias kylančias problemas fondų veikloje bei padėtų fondų vykdomos veiklos vystymui.

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 2.

¹⁵² *Ibidem*, p. 5-6.

¹⁵³ 2009 m. lapkričio mėnesio Europos Komisijos viešos konsultacijos dėl Europos fondo statuto atsakymų santrauka [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/foundation/summary_report_en.pdf>.

Dėl klausimo, kaip turėtų būti reglamentuojamas EF statusas, dauguma respondentų pasisakė, kad EF statusas turėtų būti kompleksiškas ir išsamiai reglamentuoti EF teisinę formą bei kiek įmanoma mažiau nukreipti į nacionalinę valstybių narių teisę. Taip pat buvo pasisakyta, kad EF teisei turėtų būti keliamas tam tikro pradinio kapitalo reikalavimas bei leidžiama bet kokia ekonominė veikla, su ta sąlyga, kad gautos pajamos būtų naudojamos EF veiklos tikslais. EF teisinę formą įsteigti turi būti įmanoma tiek reorganizavimo, valstybės narės fondui reorganizuojantis į EF teisinę formą, tiek ir susijungimo būdu, susijungiant keliems valstybių narių fondams. Dėl EF priežiūros dauguma respondentų pasisakė už Europos Sąjungos lygmenyje vykdomą priežiūrą, tačiau buvo atsakymų, pasisakančių ir už nacionalinę EF veiklos priežiūrą.¹⁵⁴

Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad EF teisei formai turėtų būti keliamas tikslas pateikti patrauklų ir aiškų instrumentą specifinėms teisinėms formoms – fondams, kuris leistų fondams nevaržomai veikti visos Europos Sąjungos teritorijoje bei teigiamai veiktų tiek fondų vykdomą veiklą, jos plėtrą bei veiklos rezultatus, tiek ir tokių organizacinių struktūrų valdymą. Tokia teisinė forma taip pat turėtų prisidėti prie fondų veiklos skatinimo ir populiarinimo bei prie bendros Europos Sąjungos gerovės idėjos vystymo.

Kaip matyti iš EF galimybių studijos ir EF konsultacijos rezultatų, EF teisei formai Europos Sąjungoje yra pakankamai didelis poreikis iš nacionalinių fondų pusės bei pritarimas tokios teisinės formos įtvirtinimui tiek iš nacionalinių fondų bei kitų organizacijų pusės, tiek ir iš teisės teoretikų pusės. EF galimybių studijos analizė rodo, kad EF teisinė forma ne tik prisidės prie įsisteigimo laisvės įgyvendinimo specifinių organizacinių struktūrų – fondų atžvilgiu, bet padės sutaupyti dideles sumas nereikalingų išlaidų, kylančių dėl nacionalinių valstybių narių teisės keliamų kliūčių, bei turės teigiamą naudą visai Europos Sąjungos ekonomikai. Galima teigti, kad EF teisinės formos įtvirtinimas taip pat padės stiprinti bendros Europos Sąjungos visuomeninės gerovės idėją.

Dėl šios priežasties manytina, kad Europos Komisijos darbas ties EF statuto sukūrimu nebus sustabdytas ir nutrauktas, o bus tęsiamas ir netolimoje ateityje parengtas EF statuto pasiūlymas. Tačiau reikia pabrėžti, kad EF statusas, autoriaus nuomone, neturėtų būti kuriamas SE ir SCE statutų pavyzdžiu, kurie turi nemažai teisinio reguliavimo trūkumų, ypač dėl šių statutų reguliavimo nevientisumo ir per didelio nukreipimo į nacionalinę teisę atvejų skaičiaus. Įtvirtinant EF teisinę formą taip pat turėtų būti labai aiškiai ir nedviprasmiškai

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 4.

reglamentuojamas darbuotojų dalyvavimo klausimas nustatant EF teisinei formai bendras ir visoje Europos Sąjungoje taikomas vienodas darbuotojų dalyvavimo taisykles. Tokią nuomonę patvirtina ir EF konsultacijos duomenys, kuriuose matyti, kad yra norima labai aiškaus ir vientiso EF teisinės formos reglamentavimo, o ne tam tikro mišinio iš ES ir nacionalinės valstybių narių teisės.

3.1.3. Europos asociacija (EA)

Pirmąjį Reglamento dėl Europos Asociacijos (vok. *Der Europäische Verein*, angl. *European Association*; toliau darbe – EA) statuto pasiūlymą¹⁵⁵ Europos Komisija parengė dar 1992 metais kartu su šiuo Reglamentu pasiūlymą papildančiu Direktyvos pasiūlymu dėl darbuotojų dalyvavimo,¹⁵⁶ o 1993 metais buvo pateikti pakeisti tiek Reglamento dėl Europos Asociacijos statuto¹⁵⁷ (toliau tekste – EA Reglamento pasiūlymas), tiek ir Direktyvos, papildančios Europos Asociacijos statutą dėl darbuotojų dalyvavimo¹⁵⁸ (toliau darbe – EA Direktyvos pasiūlymas), pasiūlymai.

EA teisinė forma yra skirta tokiai veiklai vystyti, kokią paprastai vykdo nacionalinėje valstybių narių teisėje įtvirtintos asociacijos ir fondų teisinės formos. EA Reglamento pasiūlymo preambulėje yra pateikiamas šių dviejų teisinių formų atribojimas ir kiekvienos iš jų apibrėžimas. Asociacija yra apibrėžiama kaip organizacinė struktūra, skatinanti tam tikrų viešųjų ar tam tikros grupės interesų tenkinimą ir prisidedanti prie labai įvairios, ypač mokomosios, kultūrinės ir socialinės veiklos vystymo. Tuo tarpu fondas yra apibrėžiamas kaip institucija, naudojanti jai perleistąs vertybes, teises ar kitokio pobūdžio resursus visuotinei gerovei tarnaujančio tikslo siekimui.

Kaip numatyta EA Reglamento pasiūlymo preambulėje, valstybėse narėse egzistuojantiems fondams ir asociacijoms turi būti suteiktas atitinkamas instrumentas, galintis skatinti šių teisinių formų veiklos, neapsiribojančios vienos valstybės narės teritorija, plėtrą. Tokiu būdu, įtvirtinus EA teisinę formą turi būti sukurta galimybė visiems fondams ir

¹⁵⁵ 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos asociacijos statuto, KOM (91) 273 SYN 386, OL, 1992 C 99, p. 1

¹⁵⁶ 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos asociacijos statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 273 SYN 387, OL, 1992 C 99, p. 14.

¹⁵⁷ 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos asociacijos statuto, KOM (93) 252 SYN 386, OL, 1993 C 236, p. 1.

¹⁵⁸ 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos asociacijos statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (93) 252 SYN 387, OL, 1993 C 236, p. 14.

asociacijoms vykdyti vienos valstybės narės teritorija neapsiribojančią veiklą visoje Europos Sąjungos teritorijoje ar tam tikrose jos dalyse. EA teisinės formos kaip instrumento minėto pobūdžio veiklai visoje Europos Sąjungoje vykdyti sukūrimas yra grindžiamas tuo, kad ES vidaus rinka apima visišką įsisteigimo laisvę visoms veiklos rūšims, esančioms Europos Sąjungos interesų dalimi, nepriklausomai nuo šias veiklos rūšis vykdančių subjektų teisinės formos.¹⁵⁹ Taigi, planuojama EA teisine forma visų pirma yra siekiama Asociacijų ir Fondų integracijos į ES vidaus rinką tiek ne pelno siekiančios veiklos srityje, tiek ir profesinių bei ekonominių interesų atstovavimo srityje.¹⁶⁰ Tokia Asociacijų ir Fondų integracija į ES vidaus rinką turi prisidėti prie įsisteigimo laisvės įgyvendinimo.

EA teisinė forma yra apibrėžiama kaip nuolatinis fizinių ar juridinių asmenų susivienijimas, turintis savo struktūrą, kurio nariai suvienija savo veiklą ar žinias visuomeninių interesų tenkinimui arba savo narių interesų, kylančių iš įvairios veiklos tenkinimui.¹⁶¹ Iš tokio EA teisinės formos apibrėžimo matyti, kad EA pagrindinis tikslas ir pagrindinis skiriamasis bruožas yra visuomeninių interesų ar savo narių specifinių interesų, kylančių iš tam tikros vykdomos veiklos tenkinimas, ypatingai švietimo, kultūros ar socialinėje srityje. Panašiai yra apibrėžiama ir Lietuvos Respublikoje įtvirtinta Asociacijos teisinė forma. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo¹⁶² 2 str. 1 d. asociacija apibrėžiama kaip savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus.

EA subjektiškumas yra apibrėžiamas EA Reglamento 2 str., kuris numato, kad EA turi teisinį subjektiškumą atlikti teisinius veiksmus, reikalingus EA tikslui pasiekti, bei atsako tik EA turtu, t.y. EA yra ribotos atsakomybės susivienijimas. EA kaip supranacionalinė susivienijimų teisinė forma yra siekiama padaryti prieinamą tiek valstybių narių Asociacijoms ir Fondams, tiek ir valstybių narių fiziniams asmenims.¹⁶³ Todėl, kaip numato EA Reglamento pasiūlymo 3 str. šią teisinę formą gali steigti tokie steigėjai: pirma, bent du juridiniai asmenys, antra, bent septyni fiziniai asmenys, trečia, bent vienas juridinis asmuo ir bent septyni fiziniai asmenys. Paminėtina, kad kiekvienu iš minėtų steigėjų sudėties atvejų,

¹⁵⁹ KILIAN, Wolfgang. *Europäisches Wirtschaftsrecht*. 2. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2003, p. 250.

¹⁶⁰ SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht*. 4. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 2002, p. 663.

¹⁶¹ GRÜNWARD, Alfons. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. Wien: WUV Verlag, 1999, p. 57.

¹⁶² Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. [25-745](#).

¹⁶³ DAUSES, Manfred, et al. *Handbuch des EU-Wirtschaftsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 2 d.]. 27. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2011, p. EL1490. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

kaip ir jau įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų steigimo atvejais, yra reikalingas supranacionalinis elementas – t.y. EA steigėjai turi būti bent iš dviejų Europos Sąjungos valstybių narių.

Be jau minėtų EA teisinės formos aspektų, EA Reglamento pasiūlymas reglamentuoja ir kitus svarbiausius EA teisinės formos aspektus: EA Reglamento pasiūlymo 3 str. 3 d. numato minimalius EA įstatų reikalavimus, taip pat yra nustatyti du privalomi EA valdymo organai – t.y. visuotinis narių susirinkimas, kurio kompetenciją ir veiklą reglamentuoja EA Reglamento pasiūlymo 11 – 21 str. ir administracinis valdymo organas, susidedantis bent iš trijų narių, kurio veiklą reglamentuoja EA Reglamento pasiūlymo 22 – 35 str. EA Reglamento pasiūlymo 5 str., kaip jau įprasta kitoms įtvirtintoms ES susivienijimų teisinėms formoms, numato EA registruotosios buveinės perkėlimą į kitą valstybę narę, taip pat numatydamas EA registruotosios buveinės perkėlimo į kitą valstybę narę proceso eigą.

Kaip numato EA Reglamento pasiūlymo 6 str., jei tam tikri klausimai nėra reglamentuoti EA Reglamento pasiūlyme, ar, EA Reglamentui leidžiant, nėra reglamentuoti EA įstatuose, tokiu atveju yra taikoma valstybių narių nacionaliniai teisės aktai. Kaip minėta, EA Reglamento pasiūlymas iš esmės reguliuoja tik esminius EA teisinės formos klausimus, tokius kaip EA steigimas, EA nariai, EA valdymas ir keli kiti aspektai, todėl yra galimybė, kad įtvirtinus EA teisinę formą bus sukurta tokia situacija kai EA reguliavimas pakankamai stipriai skirsis priklausomai nuo valstybės narės, kurioje EA bus įregistruota, teisės. Tai taip pat pasakytina apie numatomą EA Direktyvos reguliavimą, nes EA Direktyvos 2 str. numato, jog darbuotojų dalyvavimui priimant sprendimus yra taikomos tos valstybės narės teisės nuostatos dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, kurioje yra įregistruota EA. Tik jeigu toje valstybėje narėje tokių nuostatų nėra numatyta, arba jei tokios nuostatos nėra taikomos tokios rūšies susivienijimų teisinėms formoms, yra taikoma EA Direktyvoje numatytas minimalus reguliavimas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus.

EA teisinės formos įtvirtinimas, autoriaus nuomone, gali tapti svarbiu veiksmu ir priemone, skatinant asociacijų ir fondų veiklą visos Europos Sąjungos mastu, padėsiančiu efektyviau siekti šių teisinių formų siekiamų tikslų, bei įveikti dėl teisinio reguliavimo skirtumų, psichologinių ar ekonominių priežasčių kylančias efektyvaus bendradarbiavimo tarp skirtingų valstybių narių asociacijų ar fondų kliūtis. Tokios teisinės formos įtvirtinimas Europos Sąjungos mastu taip pat neabejotinai prisidės prie įsisteigimo laisvės įgyvendinimo, nes suteiks laisvę tokiems susivienijimams kaip asociacijos ir fondai, turintiems specifinius veiklos bruožus, nevaržomai veikti visoje Europos Sąjungoje.

Tačiau atsižvelgiant į tokį EA Reglamento pasiūlymą ir jame numatytą galimą EA teisinės formos reguliavimą bei į jau įtvirtintą SE ir SCE teisinių formų reguliavimą galima daryti išvadą, kad EA teisinės formos įtvirtinimas greičiausiai bus įmanomas tik tokiu atveju, jei bus prieita prie bendro valstybių narių politinio sutarimo dėl EA teisinės formos reguliavimo ES teisės aktais apimties. EA reglamentavimo apimtis, siekiant minėto bendro politinio sutarimo, gali apsiriboti esminių EA teisinės formos klausimų reguliavimu, tačiau nebus išplėsta į vieningą ir iš esmės visus šios teisinės formos aspektus apimančią teisinių reguliavimą, prilygstantį europiniam Asociacijų įstatymui.

Tokia išvada formuojasi vien jau dėl to, kad analizuoti EA Reglamentų pasiūlymai numato tik elementarų šios teisinės formos reglamentavimą, kurio trūkumai yra užpildomi nukreipiant į nacionalinę valstybių narių teisę, reglamentuojančią asociacijų ar fondų veiklos ypatumus.¹⁶⁴ Dėl tokios galimos ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo tendencijos, per siauro EA teisinės formos reguliavimo ES teisės aktais ir per plataus nukreipimo į nacionalinės valstybių narių teisės aktus anksčiau minėti galimi šios teisinės formos privalumai gali sumažėti ir teikti mažesnę naudą nei yra tikimasi ar norima.

3.1.4. Europos savitarpio finansavimo fondas (ME)

Pirmasis Europos savitarpio finansavimo fondo (vok. *Europäische Gegenseitigkeitsgesellschaft*, ang. *European Provident Mutual Society*, toliau darbe – ME) Reglamento pasiūlymas¹⁶⁵ ir Direktyvos, papildančios šį Reglamentą pasiūlymas¹⁶⁶ buvo pateiktas kartu su Europos Asociacijos Reglamento ir Europos Kooperatinės bendrovės Reglamento pasiūlymu 1992 metais. 1993 metais buvo pateikti pakeisti Europos savitarpio finansavimo fondo Reglamento¹⁶⁷ (toliau darbe – ME Reglamento pasiūlymas) ir Direktyvos, papildančios Europos savitarpio finansavimo fondo Reglamentą dėl darbuotojų dalyvavimo¹⁶⁸ (toliau darbe – ME Direktyvos pasiūlymas) pasiūlymai.

¹⁶⁴ SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht*. 4. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 2002, p. 663.

¹⁶⁵ 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos savitarpio finansavimo fondo statuto, KOM (91) 273 SYN 390, OL, 1992 C 99, p. 40.

¹⁶⁶ 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos savitarpio finansavimo fondo statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 273 SYN 391, OL, 1992 C 99, p. 57.

¹⁶⁷ 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos savitarpio finansavimo fondo statuto, KOM (93) 252 SYN 390, OL, 1993 C 236, p. 40.

¹⁶⁸ 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos savitarpio finansavimo fondo statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (93) 252 SYN 391, OL, 1993 C 236, p. 56.

ME Reglamento pasiūlymo preambulėje, kaip ir Europos Asociacijos Reglamento pasiūlymo preambulėje, yra pakartojama, kad ES vidaus rinkos įgyvendinimas apima visišką įsisteigimo laisvę visoms veiklos rūšims, esančioms Europos Sąjungos interesų dalimi, nepriklausomai nuo šios veiklos rūšis vykdančių subjektų teisinės formos, juolab, kad savitarpio finansavimo fondai šiuo metu susiduria su administraciniais sunkumais vykdant veiklą ne vienoje valstybėje narėje, o tokia situacija ES vidaus rinkoje, neturinčioje vidinių sienų, yra nepriimtina. Kartu pažymima, kad tiek Europos bendrovės – SE, tiek ir Europos Ekonominių Interesų Grupės – EEIG teisinės formos neatitinka savitarpio finansavimo fondų vykdomos veiklos bei veiklos principų specifikos ir todėl nėra tinkamos savitarpio finansavimo fondų vykdomai veiklai vystyti viršnacionaliniu lygiu. Taip yra pagrindžiamas poreikis įtvirtinti specifinę savitarpio finansavimo fondams skirtą europinę teisinę formą ME.

ME Reglamento pasiūlymo 1 str. 1 d. nustato, kokia yra ME paskirtis ir kokia veikla užsiima ME teisinė forma. Numatyta, kad ME užsiima dvejopo pobūdžio veikla: pirma, tai veikla susijusi su socialine rūpyba; antra, tai kita, su socialine rūpyba nesusijusi veikla, kuri siejama su draudimo veikla. Be minėto veiklos pobūdžio tokio susivienijimo teisinės formos pagrindinis ypatumas yra tai, kad taisybės subjektai kooperuodamiesi į tokio pobūdžio organizacinę struktūrą pasidalina tam tikroje srityje kylančias rizikas ir atsiradus atitinkamiems nuostoliams pastaruosius padengia iš savo įnašais sukaupto piniginių lėšų fondo.¹⁶⁹ Tai reiškia, kad savitarpio finansavimo fondui vykdant pvz. draudimo veiklą jo nariai už atitinkamą įnašą į fondą, iš kurių yra sudaromas bendras lėšų fondas, pasidalina savo rizikas, o ne sudaro draudimo sutartį su draudiku ir moka jam premiją. Atsitikus atitinkamam draudžiamajam įvykiui yra atlyginama tam tikro dydžio žala iš visų fondo narių įnašais sukaupto bendro lėšų fondo tokios žalos atlyginimui.

Dėl tokio specifinio savitarpio finansavimo fondų pobūdžio numatyti ir specifiniai ME teisinės formos steigėjai. Kaip numato ME Reglamento pasiūlymo 2 str. 1 d. ME gali steigti trejopos sudėties steigėjai: pirma, ME gali steigti mažiausiai du juridiniai asmenys, neužsiimantys socialinės rūpybos veikla ir išvardyti ME Reglamento pasiūlymo pirmajame priede; antra, mažiausiai du juridiniai asmenys, užsiimantys išskirtinai socialinės rūpybos veikla, išvardyti ME Reglamento pasiūlymo antrajame priede; trečia, mažiausiai 500 fizinių asmenų, jei steigiamos ME veikla nėra susijusi su socialinės rūpybos veikla. Paminėtina, kad kaip ir kitoms ES susivienijimų teisinėms formoms, ME teisinės formos steigėjams yra

¹⁶⁹ SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht*. 4. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 2002, p. 1279.

numatytas reikalavimas turėti nuolatinę gyvenamąją vietą ar registruotąją buveinę Europos Sąjungos teritorijoje, bei reikalavimas, kad ME steigėjai būtų bent iš dviejų valstybių narių. ME Reglamento 2 str. 2 d. taip pat numato ME teisinės formos steigimą reorganizavimo būdu, kai valstybės narės savitarpio finansavimo fondas yra įregistruotas valstybėje narėje ir kitoje valstybėje narėje turi 500 narių bei vykdo tikrą veiklą toje valstybėje narėje.

ME teisinė forma yra numatoma kaip ribotos atsakomybės juridinis asmuo, atsakantis tik savo narių įnašų suma, o ME nariai už ME prievolės neatsako didesne nei savo įnašo suma. Kaip numato ME Reglamento pasiūlymo 4 str. ME įstatinis kapitalas, susidedantis iš narių įnašų turi būti ne mažesnis nei 100.000 eurų, tačiau valstybės narės gali numatyti ir didesnę įstatinio kapitalo dydį ME, jei tokio pobūdžio veiklą vykdančioms nacionaliniams savitarpio finansavimo fondams yra numatytas didesnio įstatinio kapitalo reikalavimas.

ME Reglamento pasiūlymas taip pat numato minimalius reikalavimus ME įstatams, kurie numatyti ME Reglamento pasiūlymo 3 str. ir yra pakankamai išsamiai reglamentuoti. ME teisinės formos valdymas yra numatytas panašus į SE teisinės formos valdymą, nes yra numatoma galimybė ME įstatuose pasirinkti ir įtvirtinti vieną iš valstybėse narėse egzistuojančių bendrovių valdymo sistemų – t.y. vienos pakopos valdymo sistemos (monistinė valdymo sistema) ir dviejų pakopų valdymo sistemos (dualistinė valdymo sistema). Tačiau, kaip numato ME Reglamento pasiūlymo 26 str. tokia pasirinkimo galimybė tarp dviejų ME valdymo sistemų egzistuoja tik tokiu atveju, jei valstybė narė savo teisės aktuose ME teisinei formai nenustato vienos privalomos iš šių valdymo sistemų. Tokios valstybių narių teisės, numatyti vieną privalomą ME valdymo sistemą, įtvirtinimas, autoriaus nuomone, nėra pats geriausias pasirinkimas ir turėtų būti pakeistas į tokį ME teisinės formos reglamentavimą, kuris visais atvejais numatytų ME steigėjams pasirinkti vieną iš dviejų valdymo sistemų. Nors toks laisvo pasirinkimo galimybės įtvirtinimas gali būti vertinamas kaip nevieningos ME organizacinės struktūros įtvirtinimas, tačiau, autoriaus nuomone, tokios pasirinkimo galimybės tarp dviejų valdymo sistemų suteikimas padidintų ME teisinės formos patrauklumą.

Esant dualistinei ME valdymo sistemai, kaip numato ME Reglamento pasiūlymo 27 – 31 str. yra sudaromas vienas valdymo organas – valdyba, ir vienas stebėjimo organas, prižiūrintis valdybos veiklą. Tuo tarpu esant monistinei ME valdymo sistemai yra sudaromas vienas administracinis ME organas, atsakingas už ME veiklos vykdymą, kaip tai numato ME

Reglamento pasiūlymo 32 – 34 str. ME Reglamento pasiūlymo 35 – 44 str. yra pakankamai detaliam reglamentuojami bendri su šiomis valdymo sistemomis susiję klausimai.¹⁷⁰

ME teisinei formai, kaip ir kitoms ES susivienijimų teisinėms formoms, ME Reglamento pasiūlymo 6 str. įtvirtina galimybę laisvai perkelti savo registruotąją buveinę iš vienos valstybės narės teritorijos į kitą, nelikviduojant bendrovės ir nepakeičiant bendrovės teisinės formos. Tokia teisė, atsižvelgiant į jau įtvirtintas ES susivienijimų teisines formas ir į planuojamą įtvirtinti ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimo pasiūlymus yra būtina ir tampa savaime suprantama europinės teisinės formos teise, užtikrinanti tokių teisinių formų prisidėjimą prie įsisteigimo laisvės įgyvendinimo. Atsižvelgiant į kitų ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimą, ypač SE teisinės formos reglamentavimą, ME Reglamento pasiūlymas taip pat yra papildomas Direktyva dėl darbuotojų dalyvavimo, kuri numato, jog darbuotojų dalyvavimo klausimai yra reglamentuojami valstybių narių teisės, o jei tokia teisinei formai valstybių narių teisės aktai nenumato jokios su darbuotojų dalyvavimu susijusios tvarkos, tokiu atveju yra taikoma minėtos Direktyvos numatyta minimali darbuotojų dalyvavimo tvarka.¹⁷¹

Taip pat kaip Europos Asociacijos Reglamento pasiūlyme, ME Reglamento pasiūlymas reglamentuoja tik pagrindinius ME teisinės formos klausimus, tokius kaip ME steigimas, įstatinio kapitalo dydis, ME valdymas bei organai, taip pat tam tikrus su likvidavimu, nemokumu ir finansavimu susijusius aspektus, o, kaip numato ME Reglamento 7 str., visi kiti klausimai, neregamentuojami ME Reglamente yra reguliuojami atitinkamų valstybių narių teisės normų. Tokiu būdu ši teisinė forma, jei ir bus įtvirtinta, nebus visiškai europinė ir nuo valstybių narių teisės nepriklausoma ES susivienijimų teisinė forma, ypač atsižvelgiant į tai, kad jau įtvirtintų SE ir SCE teisinių formų reguliavime yra gausu su šiomis teisinėmis formomis susijusių reguliavimo aspektų, kuriuos reguliuoja ne šias teisines formas įtvirtinę ES teisės aktai, o valstybių narių teisė.

Atsižvelgiant į ME teisinės formos specifinę paskirtį ir keliamą tikslą padėti savitarpio finansavimo fondams nevaržomai vykdyti savo veiklą visoje Europos Sąjungos teritorijoje reikia pastebėti, kad tokios teisinės formos įtvirtinimas ES teisėje galėtų teigiamai paveikti tokių bendrovių kaip savitarpio finansavimo fondai veiklos vystymą visos Europos Sąjungos teritorijoje ir padėti tokio pobūdžio bendrovėms efektyviai kooperuotis. Tačiau, autoriaus

¹⁷⁰ DAUSES, Manfred, *et al. Handbuch des EU-Wirtschaftsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 2 d.]. 27. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2011, p. EL 1492. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. EL 1493.

nuomone, dėl minėtos ME veiklos bei steigėjų specifikos tokios teisinės formos kaip ME įtvirtinimas ES teisėje neturėtų būti laikomas aukštesniu prioritetu nei kitų planuojamų įtvirtinti ES susivienijimų teisiniu formų, liesiančių kur kas didesni subjektų ratą, įtvirtinimas.

3.2. Europos Sąjungos susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvos

Atsižvelgiant į ES susivienijimų teisinių formų istorinę raidą, keliamus tikslus bei įtvirtintą reglamentavimą, galima išskirti tokias ES susivienijimų teisinių formų įtvirtinimo tendencijas:

Pirma, dėl valstybių narių teisinių sistemų skirtumų kyla daugybė nesutarimų bei prieštaravimų dėl ES susivienijimų teisinių formų reguliavimo. Todėl teisinių formų įtvirtinimas, kaip rodo praktika, yra labai ilgas procesas, lydimas valstybių narių prieštaravimų ir siekio ES teisinių formų reguliavimą padaryti panašų į savo nacionalinių teisinių formų reguliavimą, todėl teisinių formų reglamentavimas kaip taisyklė kardinaliai skiriasi nuo pradinės teisinių formų reglamentavimo idėjos ir pasiūlymų.

Antra, dėl pirmame punkte išvardytų priežasčių įtvirtinti ES susivienijimų teisinės formas tampa įmanoma tik subtilaus kompromiso tarp valstybių narių dėka, kuris sąlygoja įvairių nuolaidų bei išlygų, susijusių su teisinių formų reglamentavimo pakeitimu, valstybių narių atžvilgiu darymą. Tokios aplinkybės sukuria prielaidą pakeistame ES susivienijimų teisinių formų reglamentavime įtvirtinti dažnai nepalankias tikslų atžvilgiu nuostatas ir daugybę nuorodų į nacionalinę valstybių narių teisę, kurios užkerta kelią šių teisinių formų reguliavimo paprastumui, patrauklumui, vieningumui visoje Europos Sąjungoje bei nepriklausomumui nuo valstybių narių teisės. Dėl šios priežasties teisinis reguliavimas nesuteikia galimybės pasiekti visų konkrečiai teisinei formai keliamų tikslų.

Trečia, galima pastebėti tendenciją, kad yra siekiama sukurti visų rūšių europines susivienijimų teisinės formas, tinkančias įvairaus pobūdžio veiklai ir atitinkančias daugumos asmenų ar asmenų grupių, kurioms yra reikalinga tam tikra organizacinė struktūra pasirinktai veiklai vykdyti, poreikius.

Atsižvelgiant į tokias ES susivienijimų teisinių formų tendencijas, bei į aplinkybę, kad šiuo metu įtvirtintos yra trys teisinės formos, o planuojama įtvirtinti dar keturias teisinės formas, vieno pobūdžio ES susivienijimų teisinių formų perspektyvos išskyrimas nėra priimtinas. Iš vienos pusės, šių teisinių formų perspektyvos gali būti apibūdinamos teigiamai,

kaip labai patrauklios ir lanksčios, tam tikrais atvejais nacionalinę teisę atstojančios bendrovių teisės ir ES susivienijimų teisinių formų pilnavertę europinę sistemą. Tačiau tam yra reikalinga ištaisyti jau įtvirtintų teisinių formų, ypač SE ir SCE, reglamentavimo trūkumus, į juos įskaitant didelį nacionalinės teisės vaidmenį šių teisinių formų reglamentavime, nes, kaip rodo atlikti tyrimai, įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų skaičius nepateisintina keltų lūkesčių. Taip pat yra būtina įtvirtinant naujas ES susivienijimų teises formas nesivadovauti jau įtvirtintų teisinių formų reglamentavimo pavyzdžiu, o išimtinai siekti tokio reguliavimo, kuris būtų pats palankiausias šias teises formas naudojančioms subjektams bei leistų pasiekti visų konkrečiai teisei formai keliamų tikslų.

Iš kitos pusės, ES susivienijimų teisinių formų ateities perspektyvų teigiamas vertinimas gali būti atsargesnis, jeigu aptarti trūkumai jau įtvirtintų teisinių formų reglamentavime nebus pašalinti, o naujos ES susivienijimų teisinės formos bus įtvirtintos pagal jau įtvirtintų teisinių formų pavyzdį. Tokiu atveju ES susivienijimų teisinės formos nebus tokia paprasta ir lengvai prieinama vieninga visoje Europos Sąjungoje sistema, o palikti teisinių formų reguliavimo trūkumai darys šias teises formas ne tokiais patraukliomis ir ne taip dažnai naudojamomis praktikoje.

Taip pat, autoriaus nuomone, galima išskirti dvi ES susivienijimų teises formas, galinčias turėti didelį poveikį Europos Sąjungos bendrovių teisei, ekonomikai, taip pat nacionalinėms valstybių narių bendrovių teisinėms formoms. SE teisinė forma, atitinkanti vienos iš reikšmingiausių nacionalinių bendrovių teisinių formų - akcinės bendrovės teisinę formą, yra neabejotinai reikšminga ir perspektyvi, tačiau tam yra būtina ištaisyti egzistuojančius SE reglamentavimo trūkumus. Tuo tarpu SPE teisinė forma, atitinkanti 99 proc. Europos Sąjungos nacionalinių bendrovių teises formas, yra itin perspektyvi ir gali sukelti didelį poveikį Europos Sąjungos ekonomikai bei prisidėti prie tikros ES vidaus rinkos įtvirtinimo ir įsisteigimo laisvės idėjos įgyvendinimo. Tačiau, kaip minėta, turi būti įtvirtinama tikruosius SPE koncepcijos tikslus atitinkanti teisinė forma, kurios reglamentavime nebūtų įtvirtinti trūkumai, kokie yra įtvirtinti kitose ES susivienijimų teisinėse formose.

Išvados

1. ES pirminėje teisėje įtvirtintos įsisteigimo laisvės ribos Europos Teisingumo Teismo praktikos dėka buvo išplėtos ir šiuo metu apima beveik nevaržomą galimybę nacionalinių valstybių narių bendrovėms laisvai persikelti į kitą valstybę narę, taip pat nepakeičiant savo teisinės formos, išskyrus atvejį, kai valstybės narės teisė įtvirtina bendrovės buveinės registraciją toje valstybėje narėje kaip tos bendrovės teisinės formos egzistavimo sąlygą. Nors įsisteigimo laisvės ribos šiuo metu yra labai plačios, tačiau tai nemažina ES susivienijimų teisinių formų reikalingumo bei nepanaikina ES susivienijimų teisinių formų specifinių privalumų prieš nacionalines bendrovių teises formas.
2. Pagrindinis ir bendrasis visoms ES susivienijimų teisinėms formoms keliamas tikslas yra ES vidaus rinkos įtvirtinimas ir įsisteigimo laisvės įgyvendinimas – t.y. kliūčių bendrovių veiklai visos Europos Sąjungoje panaikinimas ir palankių sąlygų tokiai veiklai sudarymas. Kiekvienai iš ES susivienijimų teisinių formų taip pat yra keliami specifiniai tikslai, priklausomai nuo kiekvienos teisinės formos ypatumų ir priklausomai nuo to, kokiems interesams tenkinti, kokios veiklos rūšiai ar pobūdžiui, ar kokiai subjektų grupei yra skirta atskira ES susivienijimų teisinė forma.
3. Siekiant ES susivienijimų teisinėms formoms keliamų tikslų įgyvendinimo yra būtinas nuo nacionalinės valstybių narių teisės nepriklausomas, savarankiškas ir vieningas ES teisė paremtas šių teisinių formų reglamentavimas, kuris būtų aiškus ir paprastas bei sudarytų sąlygas galimybei pasiekti keliamų tikslų. Įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų reguliavimas tik iš dalies atitinka šioms teisinėms formoms keliamus tikslus ir turi pakankamai daug trūkumų, didžiąja dalimi susijusių su nuorodomis į nacionalinę valstybių narių teisę ar su tam tikrų reglamentavimo nuostatų iš nacionalinės tam tikrų valstybių narių teisės perėmimu. Ateityje siekiamų įtvirtinti ES susivienijimų teisinių formų reglamentavimo projektai, išskyrus SPE teisinę formą, iš esmės susiduria su tokiais pačiomis reglamentavimo problemomis kaip ir įtvirtintų teisinių formų reglamentavimas.

4. Visų ES susivienijimų teisinių formų sukūrimo idėjos, tiek jau įtvirtintų, tiek planuojamų įtvirtinti, yra vertinamos teigiamai Europos Sąjungos institucijų, teisės teoretikų bei privačiųjų subjektų, o šių teisinių formų poreikį patvirtina ne tik minėtų subjektų nuomonės, bet ir objektyvūs atlikti tyrimai. Tačiau tam, kad ES bendrovių teisė ir ES susivienijimų teisinių formų visuma ateityje būtų populiari praktikoje bei taptų patraukliausiu ir patogiausiu instrumentu vykdant veiklą, neapsiribojančią vienos valstybės narės teritorija, yra būtina, kad šių teisinių formų, įskaitant ir tas, kurias siekiama įtvirtinti ateityje, reglamentavimas pilnai atitiktų keliamus tikslus bei būtų kiek įmanoma pašalinta šių teisinių formų reguliavimo priklausomybė nuo nacionalinės valstybių narių teisės bei kiti egzistuojantys reglamentavimo trūkumai. Priešingu atveju ES susivienijimų teisinės formos gali nepateisinti joms keliamų lūkesčių ir tapti neaiškiai ir nevieningai reguliuojamomis nacionalinių susivienijimų teisinių formų variacijomis, turinčiomis tam tikrą tarptautiškumo elementą.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai:

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 2010 m. kovo 30 d. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. OL, 2010 C 83, p. 1.
2. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto. OL, 2003 L 207, p. 1.
3. 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto. OL, 2001 L 294, p. 1.
4. 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG). OL, 1985 L 199, p. 1.
5. 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas. OL, 2005 L 310, p. 1.
6. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyva 2003/72/EB papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo. OL, 2003 L 207, p. 25.
7. 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų. OL, 2003 L 221, p. 13.
8. 2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyva 2001/86/EB papildanti Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus. OL, 2001 L 294, p. 22.
9. 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai. OL, 1989 L 395, p. 36.
10. 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo. OL, 1968 L 65, p. 8.
11. 1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija. OL, 2006 C 321, p. 37.

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 25-745.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. 2011 m. vasario 3 d. Prancūzijos komercinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<http://perlpot.net/cod/commerce.pdf>>.
2. 1967 m. rugsėjo 23 d. Prancūzijos Ordonansas dėl Ekonominių Interesų Grupių [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 18 d.]. Nr. 67-821, JO p. 09537. Prieiga per internetą:
<http://www.legifrance.gouv.fr/jopdf/common/jo_pdf.jsp?numJO=0&dateJO=19670928&numTexte=&pageDebut=09537&pageFin=>>.
3. 1965 m. rugsėjo 6 d. Vokietijos akcinių bendrovių įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/aktg/gesamt.pdf>>.

Specialioji literatūra:

1. ARNDT, Hans-Wolfgang; FISCHER, Kristian. *Europarecht*. 9. Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2008.
2. BACHMANN, Gregor. Die Societas Europaea und das europäische Privatrecht. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 1/2008, p. 32-58.
3. BARNARD, Catherine. *Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturiolais laisvės: Laisvas asmuo, paslaugų ir kapitalo judėjimas*. 1-asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2006. 2 tomas.
4. BLOMEYER, Wolfgang. Auf dem Weg zur (E)europäischen Genossenschaft. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. Gruodžio 7 d.]. *Betriebs-Berater*, 35/2000, p. 1741-1747. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>>.

5. BAYER, Walter. Die EuGH-Entscheidung "Inspire Art" und die deutsche GmbH im Wettbewerb der europäischen Rechtsordnungen [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 20 d.]. *Betriebs-Berater*, 45/2003, p. 2357-2365. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
6. BÖHRINGER, Walter. Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung (EWIV) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 sausio 5 d.]. *BWNotZ* 7/1990, p. 129-135. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
7. DAUSES, Manfred, *et al.* *Handbuch des EU-Wirtschaftsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 2 d.]. 27. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2011. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
8. DRYGALA, Tim. Stand und Entwicklung des europäischen Gesellschaftsrechts. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2/2004, p. 337-365.
9. EDWARDS, Vanessa. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. 1–asis leid. Vilnius: Eugrimas, 2002.
10. FISCHER, Sebastian. Brücken zur Europäischen Privatgesellschaft. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 737-761.
11. GRÜNWARD, Alfons. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. Wien: WUV Verlag, 1999.
12. GUGENBERGER, Müller. EWIV – Die neue europäische Gesellschaftsform [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 27 d.]. *NJW* 23/1989, p. 1449-1457. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
13. HABERSACK, Mathias. *Europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 1999.
14. HOMMELHOFF, Peter; TEICHMANN, Christoph. Auf dem Weg zur Europäischen Privatgesellschaft (SPE) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 5 d.]. *DStR* 19/2008, p. 925-933. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
15. HAUSCHKA, Schrioph; SAALFELD, Uwe. Die Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung (EWIV) als Kooperationsinstrument für die Angehörigen der freien Berufe [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 gruodžio 22 d.]. *DStR* 33/1991, p. 1083-1088. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

16. KIENINGER, Eva-Maria. Internationales Gesellschaftsrecht nach „Centros“, „Überseering“ und „Inspire Art“: Antworten, Zweifel und offene Fragen. *ZEuP Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 3/2004, p. 645-704.
17. KILIAN, Wolfgang. *Europäisches Wirtschaftsrecht*. 2. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2003.
18. KRIMPHOVE, Dieter. Brauchen wir die Europäische Genossenschaft? [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. *EuZW* 23/2010, p. 892-897. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
19. KRONKE, Herbert; MELIS, Werner; SCHNYDER, Anton K. *Handbuch Internationales Wirtschaftsrecht*. 1. Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2005.
20. KÜBLER, Friedrich; ASSMANN, Heinz-Dieter. *Gesellschaftsrecht: Die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen*. 6. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2006.
21. LUTTER, Marcus. Europäische Aktiengesellschaft – Rechtsfigur mit Zukunft? [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 28 d.]. *Betriebs-Berater* 1/2002, p. 1-6. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
22. NAGEL, Bernhard. *Deutsches und europäisches Gesellschaftsrecht*. 1. Auflage. München: Verlag Vahlen, 2000.
23. PETERS, Carsten; WÜLLRICH, Philipp. Grenzenlose gesellschaftsrechtliche Flexibilität – die Societas Privata Europaea (SPE) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 5 d.]. *NZG* 21/2008, p. 807-812. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
24. REBMANN, Kurt, et al. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Band 11 – Internationales Wirtschaftsrecht*. 4. Auflage. München: C. H. Verlag, 2006.
25. SCHÄFER, Peter. *Studienbuch Europarecht: Das Wirtschaftsrecht der EG*. 3. Auflage. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2006.
26. SCHLÜTER, Andreas; STOLTE, Stefan. *Stiftungsrecht* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 6 d.]. 1. Auflage. München: C. H. Beck Verlag, 2007. Prieiga per internetą : <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
27. SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht*. 4. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 2002.

28. SCHULZE, Reiner. Die Europäische Genossenschaft (SCE) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. *NZG* 17/2004, p. 792-796. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
29. SELBHERR, Paul; MANZ, Gerhard. *Kommentar zur Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung (EWIV)*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1995.
30. STEDING, Rolf. Das Gesellschaftsrecht der EU zwischen Erwartung und Enttäuschung [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 23 d.]. *NZG* 18/2000, p. 913-918. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.
31. THEISEN, Manuel Rene; WENZ, Martin. *Die Europäische Aktiengesellschaft: Recht, Steuern und Betriebswirtschaft der Societas Europaea (SE)*, 2. Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag, 2005.
32. ZIMMER, Daniel; NAENDRUP, Christoph. Das Cartesio-Urteil des EuGH: Rück- oder Fortschritt für das internationale Gesellschaftsrecht? [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 21 d.]. *Neue Juristische Wochenschrift NJW* 9/2009, p. 545-549. Prieiga per internetą: <<http://beck-online.beck.de/default.aspx?>>.

Praktinė medžiaga:

Teismų sprendimai:

1. Europos Teisingumo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje C-210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt* (2008), ECR I-09641.
2. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155.
3. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00, *Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (2002), ECR I-9919.
4. Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.
5. Europos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje C-81/87, *The Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.* (1988), ECR I-5483.

6. Europos Teisingumo Teismo 1982 m. spalio 6 d. sprendimas byloje C-283/81, *SRL C.I.L.F.I.T. und Lanificio di Gavardo S.P.A. v. Ministero della Sanita* (1982), ECR I-3415.

Travaux préparatoires:

Europos Komisijos dokumentai:

1. 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Komisija, Ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto taikymas (su priedu), KOM (2010) 676.
2. 2008 m. birželio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Pasiūlymas Tarybos reglamentas dėl Europos privačiosios bendrovės statuto, KOM (2008) 396.
3. 2008 m. birželio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto pasiūlymas, Poveikio vertinimo santrauka, KOM (2008) 396.
4. 2003 m. gegužės 21 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos komunikatas dėl įmonių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo gerinimo Europos Sąjungoje, KOM (2003) 284.
5. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos asociacijos statuto, KOM (93) 252 SYN 386, OL, 1993 C 236, p. 1.
6. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos asociacijos statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (93) 252 SYN 387, OL, 1993 C 236, p. 14.
7. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos kooperatinės bendrovės statuto, KOM (93) 252 SYN 388, OL, 1993 C 236, p. 17.
8. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos kooperatinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (93) 252 SYN 389, OL, 1993 C 236, p. 36.
9. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos savitarpio finansavimo fondo statuto, KOM (93) 252 SYN 390, OL, 1993 C 236, p. 40.

10. 1993 m. liepos 6 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos savitarpio finansavimo fondo statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (93) 252 SYN 391, OL, 1993 C 236, p. 56.
11. 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos asociacijos statuto, KOM (91) 273 SYN 386, OL, 1992 C 99, p. 1.
12. 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos asociacijos statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 273 SYN 387, OL, 1992 C 99, p. 14.
13. 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos kooperatinės bendrovės statuto, KOM (91) 273 SYN 388, OL, 1992 C 99, p. 17.
14. 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos kooperatinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 273 SYN 389, OL, 1992 C 99, p. 37.
15. 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos savitarpio finansavimo fondo statuto, KOM (91) 273 SYN 390, OL, 1992 C 99, p. 40.
16. 1992 m. kovo 5 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos, papildančios Europos savitarpio finansavimo fondo statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 273 SYN 391, OL, 1992 C 99, p. 57.
17. 1991 m. gegužės 6 d. Europos Bendrijų Komisija, pakeistas Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos papildančios Europos Bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (91) 174 SYN 219, OL, 1989 C 138, p. 8.
18. 1989 m. rugpjūčio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Bendrovės statuto, KOM (89) 268 SYN 218, OL, 1989 C 263, p. 41.
19. 1989 m. rugpjūčio 25 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Direktyvos papildančios Europos Bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, KOM (89) 268 SYN 219, OL, 1989 C 263, p. 69.
20. 1985 m. birželio 28-29 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos Baltoji knyga dėl vidaus rinkos sukūrimo (su priedu), KOM (85) 310.

21. 1978 m. balandžio 28 d. Europos Bendrijų Komisija, pakeistas Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Kooperacijos Susivienijimo, KOM (78) 139, OL, 1978 C 103, p. 4.
22. 1975 m. balandžio 30 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos akcinės bendrovės statuto, KOM (75) 150.
23. 1974 m. vasario 15 d. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Kooperacijos Susivienijimo, KOM (73) 2046, OL, 1974 C 14, p. 30.

Europos Parlamento dokumentai:

1. 2007 m. vasario 1 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Europos Komisijai dėl Europos privačiosios bendrovės statuto (2006/2013(INI)), P6_TA(2007)0023, OJ, 2007 C 250E, p. 111-112.

Ekspertų dokumentai:

1. 2002 m. lapkričio 4 d. Ekspertų grupės įmonių teisės srityje, Ataskaita dėl šiuolaikinės bendrovių teisės sistemos Europoje.
2. 1997 m. lapkričio 19 d. Ekspertų grupės galutinė ataskaita dėl darbuotojų dalyvavimo sistemų Europoje. OL, 1997 C 371, p. 83.

Kiti dokumentai:

1. 2011 m. sausio 31 d. LIBERTAS Europos EEIG Informacijos centro statistika apie įsteigtas EEIG Europoje [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://libertas-institut.com/de/EWIV/statistik.pdf>>.
2. 2009 m. lapkričio mėnesio Europos Komisijos viešos konsultacijos dėl Europos fondo statuto atsakymų santrauka [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/foundation/summary_report_en.pdf>.

3. 2008 m. Heidelbergo Universiteto, Socialinių investicijų ir inovacijų centro ir Max Planck lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto galimybių studija dėl Europos fondo statuto [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą : <
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/eufoundation/feasibilitystudy_en.pdf>.
4. 2007 m. gruodžio mėnesio Europos Komisijos viešos konsultacijos dėl Europos privačiosios bendrovės statuto atsakymų santrauka [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/consultation_report.pdf>.
5. 1991 m. balandžio 30 d. Susivienijimo dėl Europos televizijos (ARTE G.E.I.E.) steigimo sutartis [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://archives.arte.tv/static/c5/pdf/gruendungsvertrag.pdf>>.

SANTRAUKA

Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos: problemos ir perspektyvos

Šiame magistro darbe yra analizuojamos Europos Sąjungos susivienijimų teisinės formos, šioms teisinėms formoms keliami tikslai, esamas ar numatomas šių teisinių formų reguliavimas bei jo atitikimas ES susivienijimų teisinėms formoms keliamiems tikslams. Taip pat yra analizuojama Europos Sąjungos pirminėje teisėje įtvirtinta įsisteigimo laisvė, šios laisvės dabartinės ribos ir įsisteigimo laisvės santykis su ES susivienijimų teisinėmis formomis.

Pirmoje darbo dalyje yra analizuojama bendrovių įsisteigimo laisvė, įtvirtinta pirminėje ES teisėje bei nustatinėjamos dabartinės įsisteigimo laisvės ribos, atsižvelgiant į ES teisės aktus ir ypač šiam klausimui aktualią Europos Teisingumo Teismo praktiką. Pateikiama dabartinių įsisteigimo laisvės ribų įtaka ES susivienijimų teisinėms formoms.

Antroje darbo dalyje nagrinėjamos įtvirtintos ES susivienijimų teisinės formos: Europos Ekonominių Interesų Grupė (EEIG), Europos Bendrovė (SE) ir Europos Kooperatinė Bendrovė (SCE). Šioje darbo dalyje nustatoma kiekvienos iš jau įtvirtintų ES susivienijimų teisinių formų istorinė raida, pateikiama šioms teisinėms formoms keliamų tikslų bei pagrindinių reglamentavimo klausimų analizė. Taip pat yra pateikiamos pagrindinės su šiomis teisinėmis formomis susijusios problemos ir galimi šių problemų sprendimo variantai.

Trečioje darbo dalyje analizuojamos planuojamos įtvirtinti ES susivienijimų teisinės formos: Europos Privačioji bendrovė (SPE), Europos Fondas (EF), Europos Asociacija (EA) ir Europos Savitarpio Finansavimo Fondas (ME), jų reglamentavimas. Taip pat pateikiamas šių teisinių formų bei numatomo jų reglamentavimo vertinimas bei galimos ateities perspektyvos. Taip pat yra nustatomos galimos ES susivienijimų teisinių formų kaip ES bendrovių teisės dalies ateities perspektyvos.

Darbo pabaigoje yra pateikiamos išvados, kuriomis yra siekiama atsakyti į darbe keliamus tikslus bei uždavinius.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Gesellschaftsformen der Europäischen Union: Probleme und Perspektiven

In der vorliegenden Arbeit werden die Gesellschaftsformen der Europäischen Union, die für sie gesetzten Ziele und eingeführte oder noch geplante Regelungen dieser Formen behandelt. Es wird auch analysiert, ob die Regelungen der Gesellschaftsformen deren Zielen entsprechen. Ausserdem wird die im EU-Primärrecht verankerte Niederlassungsfreiheit, die Grenzen der Niederlassungsfreiheit und deren Verhältnis zu den Gesellschaftsformen der Europäischen Union behandelt.

Der erste Teil der Arbeit befasst sich mit der im EU-Primärrecht verankerten Niederlassungsfreiheit für Gesellschaften. Es werden auch heutige Grenzen der Niederlassungsfreiheit auf Grund der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofes festgestellt. Ausserdem wird das Verhältnis zwischen der Niederlassungsfreiheit und den Gesellschaftsformen der Europäischen Union dargestellt.

Im zweiten Teil der Arbeit werden folgende, schon vorhandene Gesellschaftsformen der Europäischen Union analysiert: Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung (EWIV), die Europäische Gesellschaft (SE) und die Europäische Genossenschaft (SCE). Es wird kurz auf die historische Entwicklung dieser Formen hingewiesen, dann befasst man sich mit der Feststellung der Ziele, die für die einzelnen Gesellschaftsformen gesetzt sind und mit der Regelungsanalyse der einzelnen Gesellschaftsformen. Es werden auch die größten Probleme bezüglich dieser Gesellschaftsformen klargemacht und die möglichen Optionen zur Lösung dieser Probleme vorgestellt.

Der dritte Teil der Arbeit untersucht folgende geplante Gesellschaftsformen der Europäischen Union und deren geplante Regelung: die Europäische Privatgesellschaft (SPE), die Europäische Stiftung (EF), der Europäische Verein (EA) und die Europäische Gegenseitigkeitsgesellschaft (ME). In diesem Teil wird die Regelung der geplanten Gesellschaftsformen der Europäischen Union im Bezug auf die gesetzten Ziele beurteilt und mögliche Zukunftsperspektiven der geplanten und schon vorhandenen Gesellschaftsformen dargestellt.

Am Ende der Arbeit werden Schlussfolgerungen zu den in der Arbeit gesetzten Zielen und Aufgaben vorgelegt.

